



Foto: I. Modic

Spor za prazne pisarne ali kaj drugega

V četrtek, 4. oktobra 1990, je nekaj minut po 23. uri oddelek vojaške policije zasedel, oziroma kot se je pokazalo kasneje dodatno zavaroval zgradbo nekdanjega republiškega štaba TO na Prežihovi 4 v Ljubljani. Novica o tem dejanju je vznemirila vso Slovenijo, še posebej pa prebivalce Ljubljane, ki so se v petek zjutraj in dopoldan začeli brez kakršnekoli organizirane akcije zbirati na Prežihovi, kjer so bučno protestirali proti temu dejanju. Napetost pred nekdanjim republiškim štabom TO se je stopnjevala iz ure v uro, k temu pa je prispevalo tudi pomanjkanje pravih informacij, saj so slovenski uradni organi objavili prvo uradno sporočilo šele nekaj po 11. uri dopoldan. V njem so med drugim zapisali, da je vojaška policija na zahtevo nekdanjega poveljnika TO Slovenije generalpodpolkovnika Ivana Hočevarja, dodatno zavarovala zgradbo na Prežihovi in da ni nobenega razloga za vznemirjenje. Obrambni minister Janez Janša pa je povedal, da je general Hočevar zahteval dodatno zavarovanje zato, ker bi moral v petek ob 10. uri predati dolžnost vršilcu v d. načelnika štaba TO Janezu Slaparnju. Ker tega očitno ni hotel storiti, se je ustrašil nasilne deložacije in je na pomoč poklical vojaške policije. Na Prežihovo je prišel tudi notranji minister Igor Bavčar, ki je zbrane pozval naj se razidejo, saj slovenska oblast popolnoma nadzira položaj.

Proti večeru sta v zgradbo bivšega štaba TO Slovenije prišla poveljnik 5. vojaškega območja generalpolkovnik Kolšek in njegov pomočnik generalpodpolkovnik Tominc. Zvečer so se trije generali odpeljali iz zgradbe na Prežihovi in ob tem slišali vrsto klevtic. O naglici njihovega odhoda priča tudi manjša

prometna nesreča, ki jo je povzročil njihov voznik in pobegnil. V soboto zjutraj je bilo pred zgradbo nekdanjega republiškega štaba TO Slovenije mirno, v sami zgradbi pa je bilo še vedno 16 vojaških policajev, ki kot vse kaže varujejo lastno senco.

Takšna je kratka kronologija dogodkov na Prežihovi 4. Ob tem pa se porajajo nekatera vprašanja. V ospredje sili predvsem vprašanje, zakaj so uradni slovenski organi toliko časa molčali o tem dogodku, če ni bilo razlogov za vznemirjenje. Sprašujemo se tudi, zakaj so ponoči in zjutraj zasedali najvišji slovenski organi, ne da bi o tem objavili uradna sporočila. Vprašati se moramo tudi, zakaj je bilo toliko obsodb »nezaslišane provokacije«, ki so jih izrekale slovenske stranke in zapisalo predsedstvo Slovenije v svojem protestu, ki so ga poslali v Beograd. Vprašanje je tudi, ali je bilo treba toliko hrupa za bivše prostore in bivšega poveljnika, če naj bi nov načelnik štaba TO in njegovi sodelavci popolnoma nadzorovali položaj v TO in delali nemoteno v prostorih republiškega sekretariata za ljudsko obrambo na Zupančičevi 7, ki je le nekaj metrov stran od Prežihove 4.

Če potisnemo ob stran vsa čustva in začnemo trezno razmišljati ugotovimo, da ne gre pri tej akciji za varovanje praznih pisarn in nekaj ljudi, ampak gre za očitno merjenje moči med slovenskimi in zveznimi organi po sprejetju ustavnih dopolnil v Sloveniji. Na to kaže izjava armadnega predstavnika, češ da politika, s tem je prav gotovo mislil slovensko, prehitveva čas. Ta izjava kaže na dejstvo, da armada še vedno sprejema politične ocene.

Bolj tenkočutni poznavalci jugoslovanskih razmer pa menijo, da je bila zasedba prostorov na Prežihovi 4 sa-

mo uvod v širše vmešavanje armade v Slovenijo, vendar pa je enotna obsodba akcije vojaške policije prepričala armadni vrh, da je Slovenija pripravljena, da se z vsemi sredstvi upre takšnemu vmešavanju. Svoja razmišljanja utemeljujejo ti poznavalci z novicami, ki jih je posredoval avstrijski radio in druga sredstva javnega obveščanja v tujini, da so opazili večje premike vojaških enot in da naj bi v okolici Ljubljane opazili večje oklepne formacije.

Prav gotovo je bila ta »operetna epizoda«, kot pravi minister Bavčar, pomembna za obe strani. Obe sta namreč spoznali, da zdaj ni čas za zaostrovanje sporov ampak je čas pogovorov. V to spoznanje prav gotovo sodijo tudi pogovori predsednika republiške vlade Lojzeta Peterleta z zveznim premierom Antejem Markovićem o slovenskih nabornikih. Peterle je tudi zahteval, naj pride v Slovenijo zvezni sekretar za ljudsko obrambo general Kadijević, da bi v neposrednih pogovorih pojasnili določene nejasnosti. Kadijevićev prihod bi bil prav gotovo dobro znamenje za dogajanja v prihodnje. **Bojan Kuntarič**

Slovenski partizani se ne strinjajo

Predsedstvo Zveznega odbora ZZB NOV v Beogradu je javnosti v Jugoslaviji poslalo poziv k pomiritvi mednarodnih in medrepubliških sporov in zaostrovanj, ki vodijo v državljansko vojno. Načrt tega poziva je Predsedstvo pred objavo poslalo vsem republiškim odborom ZZB NOV na usklajevanje.

Vodstvo slovenske borčevske organizacije je v načelu podprlo poziv Predsedstva Zveznega odbora, zlasti v tistem delu, ki zahteva, da se obstoječi spori rešujejo izključno z demokratičnim dialogom, z obnovitvijo medsebojnega zaupanja in strpnosti. Slovensko republiško vodstvo pa je hkrati opozorilo na nekatere nesprejemljive formulacije v osnutku poziva. Avtorji apela so upoštevali le del teh pripomb, nepopustljivo pa so vztrajali na spornem odstavku, ki glasi:

»Predsedstvo Zveznega odbora zahteva od Predsedstva SFRJ in Zveznega izvršnega sveta, da z odločnim in načelnim angažiranjem na osnovi svojih ustavnih in zakonitih pooblastil napravi vse za preseganje sedanjih spopadov in afirmiranje vrednot demokratične pravne države, katere delovanje morata zagotoviti na celotnem ozemlju SFRJ.«

Zavoljo tega se je Republiški odbor ZZB NOV Slovenije ogradil od objave tako oblikovanega poziva predsedstva Zveznega odbora ZZB NOV jugoslovanski skupnosti.

Iz vsebine

2. stran: Kaj pravi slovenski obrambni minister

3. stran: Pogovora s prenovitelji in socialisti

6. stran: Evropa po združitvi Nemčij

7. stran: Potepanje po Dunaju

Jugoslovanska šahovska partija

Lahko bi si sicer privoščil nekaj nečimrnosti, saj ni minil niti mesec odkar sem napovedal precej burno politično jesen in predvidel tudi točke, na katerih se bo ta razvnela. Toda tako špekuliranje je pač vselej podobno partiji šaha, kjer mora poteze potegniti še drugi in čeprav jih lahko predvidiš, so igralca celo pritisneš, da kakšne od njih, brez velike škode ne more odigrati drugače kot jih je, so pri takšnih predvidevanjih presenečenja še vedno mogoča.

Ena od najbolj predvidljivih politik na jugoslovanski šahovnici, je v nasprotju z zunanjim videzom stalnih presenečenj, politika republike Srbije. Komentatorji pogosto poteze, ki prinesejo razburjenje v ta ali oni del Jugoslavije nemudoma označijo s »srbskim scenarijem«, sam pa mislim, da stvari že zdavnaj več ne potekajo po scenariju, ampak zaradi sile vztrajnosti, ki ji od strani kar naprej nekdo dodaja pospeške. Stvari že zdavnaj niso več pod nadzorom »Miloševićeve ekipe«, pač pa se njegovo moštvo poskuša obdržati na valovih nezadržnega nacionalističnega vala, ki ga je samo spustilo izza jezua. Politika »narodnega prebujenja«, ki ji je dal krila kosovski obračun, se je v mnogih zgodovinskih primerih že drugod izkazala kot najtežje obvladljiv način vodenja množic – še posebej zato, ker lonca, ko je zavrel ni več mogoče pokriti. Natanko to se je zgodilo dosedanjim srbski oblasti in prav tenkočutno se mora gibati med množicami, ki si lahko kakšno njeno omahljivost razložijo kot ne – narodnost, izdajo »srbske stvari« – in vse to, kar je bilo uspešno uporabljeno proti jugoslovanskemu severozahodu, lahko jutri odpadne nove srbske socialiste. Zato Knin, pa Foča in Petrinja že niso več popolnoma iz »Miloševićeve kuhinje«, pač pa ta kuha po jedilniku napisanem na ulici.

Skoraj ga ni razčlenjevalca jugoslovanske sedanjosti, ki ne bi opozoril, da je detonator jugoslovanske državljanske vojne razmerje med Hrvaško in Srbijo – konec vžigalne vrvice zanj pa je v Bosni in Hercegovini. To kar se dogaja v zadnjih tednih je pri-

mikanje in odmikanje vžigalice pred očmi sorazmerno nemočnega bosansko-hercegovega vrha, ki še vedno verjame, da bo državno predsedstvo sposobno zaustaviti najhujše. To se kaže tudi skozi sorazmerno mlačne reakcije Bogićevića, njihovega predstavnika v zveznem predsedstvu, ki popušča večini v njem, ko se zdijo vprašanja daleč od »njegove« republike (skratka uspešno deluje v, kot temu telesu zdaj ironično pravijo »razširjenem predsedstvu SR Srbije«) in pokaže več odločnosti le, ko postane stvar napeta za sedanjo bosansko-hercegovo oblast. Teza o kolektivnem šefu države kot razširjenem srbskem predsedstvu, žal, vsak dan pridobiva na teži. Ena najočitnejših in hkrati povsem nerazumljivih potez je molk predsedstva ob Jovičevem nastopu na televiziji. Ne samo da je predsednik zveznega predsedstva prekršil dogovor o tem, naj bodo predlogi predsedstva o prihodnjem jugoslovanskem sporazumevanju še nekaj dni tajni – predsednik je v tem pogovoru javno povedal, da zakona ni treba upoštevati in ga smejo ljudje sami jemati v lastne roke. Na vprašanje, namreč, ali morajo ljudje v Kninski kraji vrniti orožje, je odvrnil: »Da, vendar MORAJO BITI PRED TEM IZPOLNjeni NEKATERI POGOJI«. Predsednik države je s tem legaliziral krajo orožja, vnaprej amnestiral upornike in jim v bistvu dovolil, da legalno izvoljeni oblasti postavljajo pogoje v katerih bodo spoštovali zakon. Pa smo spet pri trditvi, da »Miloševićeva ekipa« in Jović kot njena ekspozitura v državnem vrhu preprosto ne moreta več odločati brez ulice. Jović si preprosto NI UPAL reči, da »ulica« nima prav.

V takem položaju je najbolj negotov odgovor na vprašanje, kaj o vsem misli vojaški vrh in koliko mu je jasno, da je njegov poveljnik že brez avtoritete in slejkoprej nesposoben nevtralne odločitve. Ne samo, da je Jugoslovanska armada notranje precej politično heterogena in v njej ni malo ljudi, ki mislijo, da pot v depolitizacijo vojske armada notranje krepi, in

jo profesionalizira na tistem mestu, kjer je strokovnost tudi najbolj potrebna; ne glede na srbsko prevlado pri oficirskem kadru je še vseeno nacionalno pestra. Nacionalne zdrahe v državi tudi armade ne morejo pustiti nedotaknjene in omahljivosti komandanta (predsedstva) armadni vrh kar sili v to, da razmišlja o lastnih rešitvah jugoslovanske krize. Za zdaj samo tako, da vojska sama pred neubogljivci napne mišice (kot se je to zgodilo za zasedbo republiškega štaba TO v Ljubljani) ali pa prek predsedstva zažuga s pristom. Kaže pa verjeti, da bi kakšenkoli vojaški poseg v državi, zlasti ko so mogoče še politične rešitve, notranje spodkopaval tudi armado samo in si tega prav zares tudi vojska ne želi preveč.

Konfederativna pogodba, ki jo zdaj Jugoslaviji ponujata Slovenija in Hrvaška pomeni zdaj sočlanje vseh udeležencev jugoslovanske skupnosti s temile problemi:

- dve republiki sta se odločili, da bosta nastopali kot samostojni državi, vendar sta v prid racionalnosti pripravljeni živeti na skupnem ozemlju, s skupno dogovorjeno monetarno, carinsko, zunanjo (deloma) in obrambno politiko;

- nista pripravljene več reševati gospodarskih problemov drugih republik;

- nista pripravljene oditi iz države goli in bosi, če drugi ne bodo za stvar (kar pomeni delitev premoženja – od potniških letal do vojaške opreme);

- v skupno investiranje sta pripravljene iti pod režimom, ki velja povsod po svetu in zavaruje investitorja ter mu zagotavlja pravično delitev dobička. Skratka zahtevata spoštovanje pravnih standardov, kar ni bilo ravno odlika v dosedanjem medsebojnem jugoslovanskem sodelovanju.

Za Makedonijo, Črno goro, deloma tudi BiH pomeni to konec prelivanja denarja, brez zunanjih skladov, ki bi dopuščali improvizacije, konec »stricev« v federalnih organih, ki bi pomagali, ko zaškripa – skratka vstop v svet, na katerega še niso pripravljene (kot po svoje ni niti Slovenija). Njim bi tudi malce bolj ohlapna federacija, kjer bi nekateri podtalni tokovi še krožili, pomenila olajšanje, nekaterim sedanjim političnim garnituram pa preživetja. Tudi zato sklepajo njihovi predstavniki v državnem vrhu kompromise (o morebitnih kupcih pač ni dokazov) in s tem vzdržujejo lastno in našo negotovost.

Tako je ob vsem tem jugoslovanska šahovska partija, ki ima zaradi mnogih žrtvovanih figur še videz krvave bitke, mnogo bliže patu kot pa uspešnemu zaključku z maitranjem katerikoli strani. Nikoli pa ni izključena možnost, da razočarani udeleženci partije, ko mu kaže slabo, z zamahom roko podre vse na šahovnici, preden se partija sploh konča.

Gojko Bervar

Slovenski obrambni minister pravi:

Za izredno stanje ni ne ustavne podlage ne realnih možnosti

Slovenska skupščina je v četrtek, 27. septembra sprejela in v petek, 28. septembra razglasila ustavna dopolnila. Kot je bilo pričakovati, so v Beogradu zelo ostro reagirali na to dejanje, zaradi tega se je predsednik zveznega predsedstva Borisav Jović predčasno vrnil iz ZDA in takoj po njegovi vrnitvi je zasedalo predsedstvo Jugoslavije, ki je Slovenijo obdolžilo, da ruši obrambno moč države. O novostih na obrambnem področju, vzrokih za burne reakcije predsedstva države in vojaškega vrha ter možnosti za razglasitev izrednega stanja in še drugem, smo se pogovarjali z republiškim obrambnim ministrom Janezom Janšo.

Ali bi prosim na kratko opisali novosti na obrambnem področju?

»Ustavna dopolnila so prinesla dve ključni novosti na tem področju. Prva zadeva vojaško obveznost, druga pa teritorialno obrambo. Z ustavnimi amandmaji, ki jih je sprejel slovenski parlament, republika Slovenija ureja vojaško obveznost, kar je bilo prej v popolni pristojnosti federacije. Tako bo s 1. januarjem leta 1991 velika večina nabornikov služila vojaški rok na ozemlju Slovenije. Prvič po vojni je predvidena možnost, da bi za tiste fante, za katere JLA ne bi mogla pripraviti urjenja na ozemlju Slovenije, pripravili urjenje v TO in rezervnih enotah milice. Študentje naj bi služili vojaški rok po končanem študiju, v ustavo pa smo zapisali tudi pravico do ugovora vesti. Hkrati pa na podlagi teh amandmajev Republika Slovenija sama ureja zadeve v zvezi s teritorialno obrambo, ki ji tudi poveljuje v miru in izrednih razmerah. V primeru napada od zunaj pa teritorialni obrambi še vedno poveljuje predsedstvo Jugoslavije. To pomeni, da zaenkrat enotne oborožene sile SFRJ niso postavljene pod vprašaj in nismo vzpostavili nobenega paralelnega sistema poveljevanja. Za primer notranjih konfliktov je teritorialna obramba popoloma v republiški pristojnosti. To je na nek način konfederativni status Slovenije, na področju obrambe, ki si ga želimo uveljaviti v prihodnji jugoslovanski konfederaciji, če bo do nje seveda prišlo.«

Predsedstvo Jugoslavije je ob odločnem nasprotovanju dr. Janeza Drnovška obsodilo slovenska ustavna dopolnila in sklenilo, da bo TO v naši republiki poveljevalo poveljstvo 5. vojaškega območja. Kje so vzroki za takšne burne reakcije in ali je mogoče uresničiti takšen sklep?

»Sklep, da slovenski teritorialni obrambi poveljuje poveljstvo 5. vojaškega območja nima nobene pravne in ustavne podlage. Prav tako je smešen očitek, da smo v Sloveniji ravnali protiustavno, saj so ti sklepi povsem legitimni. Sicer pa trenutni položaj najbolj odgovarja Srbiji. Težišča kritik od zunaj pa tudi od znotraj niso več usmerjena samo nanjo zaradi njene politike do Kosova. Zato izkorišča vpliv, ki ga ima v federalnih organih in skuša na nek način iskati druge zaplete in jih razglašati za ključne za rušenje Jugoslavije... Vojaški vrh ni reagiral niti na oborožen upor v Kninu, niti na sedanje poskuse rušenja hrvaške državnosti in ustavnosti v drugih občinah, kjer živi srbsko prebivalstvo, niti ni reagiral na sprejetje srbske ustave, ki je bistveno radikalnejša od slovenske. Reagiral je na sprejetje slovenskih ustavnih dopolnil, ki vlogo armade za obrambo pred zunanjim sovražnikom ne problematizira, tako da je vsa stvar gledano pravno in logično povsem brez smisla, politično pa ima svoj globok smisel. Zavedati se moramo, da so trije ključni ljudje, ki danes odločajo o vojaških vprašanjih, Srbi. Srb je predsednik predsedstva Jugoslavije Jović, Srb je zvezni sekretar za ljudsko obrambo general Kadijević in Srb je načelnik generalštaba oboroženih sil general Adžić. Poleg tega sta Kadijević in Milošević, kar je manj znano, velika intimna prijatelja. Jasno je torej, da gre pri teh reakcijah za interese srbske politike, ki se maskira z obrambo Jugoslavije.«

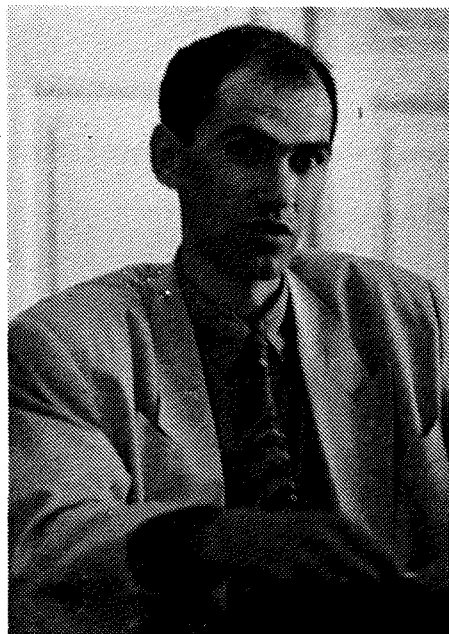
Državljeni zdaj ugibajo, kakšne so možnosti za poseg armade v dogajanje v Sloveniji?

»Za svoje posredovanje potrebuje armada sklep predsedstva države o izrednih razmerah in o izvedbi izrednih ukrepov. Do takšnega posredovanja je v zadnjem času prišlo v Jugoslaviji dvakrat in oba krat na Kosovu. Kljub temu, da je predsedstvo sprejelo takšen sklep, je zahtevalo soglasje zvezne skupščine, kjer je Lazar Mojsov delegatom kazal tisti znameniti štabni dokument. V primeru Slovenije je zadeva povsem drugačna. Gre za republiko, ki ima drugačen status od pokrajine Kosovo, ki je že tako ukinjena. Poleg tega je z ustavnimi dopolnili, ki smo jih v Sloveniji sprejeli 27. septembra 1989 predvideno, da izrednega stanja ni mogoče razglasiti brez soglasja skupščine Slovenije. To je dejavnik, ki ga mora upoštevati vsakdo. S tem ko smo sprejeli še dopolnila v zvezi s TO in vojaško obveznostjo, ko smo zagotovili pravno osnovo za drugačno urejanje nekaterih zadev iz zvezne pristojnosti, bi bilo takšno izredno stanje v nasprotju s stališči skupščine Slovenije. V pravnem smislu bi bila to vojna napoved. Proti bojarni proti posredovanju govorijo predvsem pragmatične številke o nacionalni sestavi enot JLA, ki ne omogočajo grobe intervencije v tem smislu, da bi prišlo do prelivanja krvi. O tem, da tak poseg ni mogoč govorijo podatki o stanju znotraj JLA, ki je razcepljena. Kot v ilustracijo naj povem, da je v enotah JLA približno enako število vojakov srbske in albanske narodnosti. Zato menim, da ne obstaja nobena nevarnost posredovanja. Predvidevam pa, da bomo tarče številnih groženj, ultimativ in najrazličnejših sklepov, ki jih bodo sprejeli zvezni organi. V vsakem primeru bo prišlo, ali do pogajanj v zvezi s tem, ali pa bomo vzdržali do dogovora o prihodnjem statusu Jugoslavije, oziroma Slovenije v Jugoslaviji. Lahko pa se zgodi, da bo vse skupaj postalo nepomembno zaradi zaostrovanja na drugih območjih Jugoslavije, kjer so resnična žarišča konfliktov. To kar se dogaja na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu je bistveno bolj resno in veliko bolj ogroža ne samo ustavnost in celovitost Jugoslavije, ampak ogroža mir v Jugoslaviji. Medtem ko slovenska ustavna dopolnila zagotavljajo v primeru konfliktov v drugih delih Jugoslavije, da bo naša republika ostala zunaj teh spopadov.«

Kako pa smo v Sloveniji pripravljeni na morebitno posredovanje in izredne razmere?

»Vsi republiški organi v Sloveniji morajo in tudi bi spoštovali odločitve republiškega parlamenta, republiške vlade in republiškega predsedstva, ki je zdaj na nek način delni vrhovni poveljnik TO. Če bi, teoretično gledano, prišlo do takšnega posega, zanj ni možno angažiranje velikih sil. To bi morale biti enote, ki bi bile sestavljene na enonacionalni podlagi, recimo iz Srbov in še morebiti Črnogorcev. Vse to pa terja čas in teh enot ne bi mogli sestaviti toliko, da bi z njimi obvladovali Slovenijo, Hrvaško, Bosno in Hercegovino in Kosovo. Torej če bi prišlo do posega bi z njim dokaj hitro opravili, saj so oborožene sile Slovenije kvantitativno in kvalitativno boljše.«

Del pristojnosti v zvezi s teritorialno obrambo je prenešen na sekretariat za



Janez Janša (foto: arhiv NO)

obrambo, oziroma vas kot obrambnega ministra. Katere so te pristojnosti?

»Gre za normalno delitev funkcij in za dolžitev kot je v veljavi v parlamentarnih državah. V vseh normalni državah je štab oboroženih sil v sestavi obrambnih ministrstev. To dvojje gre že po logiki stvari skupaj, hkrati pa se ne podvajajo funkcije. Gre tudi za to, da je vrhovni poveljnik vojske predsednik države, ki je civil, v našem primeru je to predsedstvo. To lahko zagotavlja nemoteno delovanje celotnega sistema in da ni dveh ali treh vzporednih sistemov. Pri nas so bili republiški štabi TO ločeni od sekretariatskih za obrambo zaradi tega, ker so v praksi delovali tudi kot vojaško teritorialni organi. Do tega pa je prišlo zato, ker jih federacija ni hotela prepustiti republiški pristojnosti. Zato so bili tudi organizacijsko ločeni. Drugače pa ni nobenih pravnih, strokovnih vojaških ali kakršnihkoli drugih temeljev, da bi ta dva organa delovala ločeno. V Sloveniji smo to stanje na nek način normalizirali, vendar tako, da se funkcija poveljevanja v ničemer ne podvaja. Poveljevanje je že zdaj, potem pa ko bomo to zakonsko precizirali pa še bolj, enotno. Pristojnosti pri poveljevanju niso prenešene na RSL, prenešene so samo določene pristojnosti, ki jih zdaj daje ustava predsedstvu in ki zadevajo vodenje. To pa pomeni organizacijo dela, skupno delovanje posameznih služb, kot so finančna, pravna, varnostna itd. Se pravi vse tisto kar ne sodi v ožjo sestavo štabov, ampak je funkcionalna dejavnost, s katerimi se zagotavlja normalno delo nekega organa. V svetu so vse te zadeve dorečene že dolgo vrsto let in na tem področju nismo odkrivali nič novega.«

Predsedstvo republike Slovenije je imenovalo Janeza Slaparja za v. d. načelnika republiškega štaba TO, dolžnosti pa je razrešilo poveljnike 13 pokrajinskih štabov TO in jih hkrati zmanjšalo na 7. Kakšna je bila vaša vloga pri teh sklepih?

»Imenovanje je bilo usklajeno s teritorialno obrambo na nižji ravni, se pravi z nekaterimi pokrajinskimi ter občinskimi štabi in tukaj ni bilo nobenega spora. Tako predsedstvo republike, kot naš sekretariat sta že v fazi zaostrovanja polemik okoli teritorialne obrambe komunicirala z njimi, tako da je teritorialna obramba delovala in je bila pripravljena na morebitne izredne razmere. V bistvu ni deloval samo republiški štab TO in zaradi tega smo mu ukinili financiranje. V teh zadnjih mesecih so se izkazali nekateri ljudje, tako da pri kadrovske izbiri za to funkcijo in za ostale, ki jih bo treba še zasesti, ni in ne bo nobenih dvomov.«

Pred dnevi je slovensko javnost vznemirila novica, da JLA umika težko oborožitev in različno tehniko iz naše republike. Armada je sicer zanikala te novice, vendar njena reakcija ni bila prepričljiva. Ali lahko s konkretnimi podatki potrdite novice o umiku?

»Ta informacija je bila deloma netočna. Niti predsednik Kučan niti jaz nisva na seji predsedstva, na kateri smo govorili o tem, izjavila, da orožje umikajo. Podana je bila samo informacija, da obstajajo načrti za umik orožja in strateške opreme za primer odcepitev Slovenije. Nekateri novinarji so to tako razumeli in zapisali, da armada orožje res umika. Zato je Beograd žolčno reagiral, čeprav sem prepričan, da so imeli na voljo Kučanovo pojasnilo in zanikanje. Izkoristili so pač priložnost za še en napad na Slovenijo. Glavni problem je v tem, da ti načrti v resnici obstajajo in tega ni nihče zanikal. O tem imamo dokaj točne informacije in to zaskrbljuje. Pri tem gre za delitev premoženja sedanje federalne države, ki je bilo kupljeno s skupnimi sredstvi. Slovenija prispeva v ta skupen sklad, oziroma proračun od vojne naprej približno 20 odstotkov, torej ji pripada tudi toliko skupnega premoženja. Večina ga je ravno v tej opremi in orožju. Če bodo tehniko in orožje umaknili iz Slovenije, se bo zgodilo tako kot leta 1918, ko je šlo vse orožje in oprema s treh front, ki so razpadle na našem ozemlju, v Srbijo in ga ni bilo nikoli več nazaj in se o njem ni nikoli posebej govorilo. V kolikor bi res prišlo do teh premikov, bi se položaj resno zaostрил in na to Slovenija ne bi tako enostavno pristala.«

Vse pogosteje je slišati mnenje, da zaprto območje Kočevske Reke ne bo odprto ob koncu tega leta kot ste obljubljali ob prevzemu dolžnosti. Slišati pa je tudi, da niste pokazali vsega, kar je tam?

»Povedati moram, da smo največje in najbolj reprezentativno zaklonišče pokazali javnosti. Manjša in tista nedokončana pa nismo, ker ne bi imelo nobenega smisla, poleg tega pa bi jih lahko uporabili za skladišča. Prav tako so neutemeljene govorice, da bo to območje ostalo zaprto. Sprejeli smo odlok, kjer je zapisan natančen datum odprtja, to je 31. 12. 1990 in takrat ne bo v Sloveniji nobenega zaprtega območja več. Sicer pa menim, da so nekateri takšni objekti potrebni in večina držav jih ima, vendar za njih ni potrebno zapreti območja, ki je veliko 250 km². Po drugi strani pa natančno vem, da zadnjih 10 let območje Kočevske Reke ni bilo predvideno v obrambnih načrtih za tisto, za kar so gradili objekte. Nihče se ni bil pripravljen umakniti tja, kjer bi ga vsi najprej iskali. Če je neko območje zaprto vedo vsi, da je nekaj tam in vsak morebitni napadalec bi najprej pogledal tja in tako ti objekti ne bi zagotavljali prave varnosti. Možna pa je te objekte uporabiti za skladišča, tako da ne bi bil vložen denar povsem vržen stran.«

Pred dnevi je dr. Rupel, predsednik slovenske demokratične zveze, katere član ste tudi vi, izjavil, da je za vašo stranko povsem jasno mesto in vloga NOB. Zavzemala pa se bo za pojasnitev vseh dogajanj po vojni. Kakšen je vaš odnos do NOB?

»Svoj odnos do NOB sem skupaj z Igorjem Bavčarjem pred časom pojasnil v reviji Mladina in mislim, da je bil prvi takšen poskus ločitve NOB, do katerega imam sam pozitiven odnos, od vsega tistega kar se je pod krinko tega boja zgodilo v smislu boja za oblast. To dvojje ločujem tako, kot je to ločevala večina partizanov, ki so šli v enote zato, ker je bila ogrožena domovina, ne pa zato, ker so hoteli prevzeti oblast, oziroma, izpeljati revolucijo. Zelo slabo bi bilo, če bi negirali iskreno prepričanje teh ljudi. Lahko se namreč zgodi, da bomo v enakem položaju kot so bili oni. Prepričan pa sem, da bomo naredili vse, da do tega ne bi prišlo.

Bojan Kuntarič

AKTUALNO IZ ZZB NOV • AKTUALNO IZ ZZB NOV • AKTUALNO IZ ZZB NOV • AKTUALNO IZ ZZB NOV • AKTUA

ZZB v pogovorih s SDP in SSS

Veliko stičnih točk

Tako predstavnikom ZKS-SDP kot tudi predstavnikom slovenske socialistične stranke je na dveh ločenih sestankih v uvodni besedi predsednik ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar predložil stanje v slovenski borčevski organizaciji. V začetku leta je bilo govora še o 84.000 članih te organizacije, zdaj ocenjujejo, da jih je še 80.000, kar je razumljivo, saj se starostna meja članstva preveča že krepko prek sedemdesetih.

Dolničar je ob tej priložnosti dejal, da so si na predsedstvu ZZB NOV Slovenije zamislili takšno obliko pogovorov s predstavniki strank zato, da bi razčistili nekatera, za borce ta čas pomembna vprašanja. Kazalci na terenu kažejo, da se je borčevska populacija ob zadnjih volitvah sicer različno odločala za pripadnost strankam (pri čemer naj bi jih bilo skoraj polovica neopredeljenih), da pa obstajajo skupna stališča o določenih stvareh, ki borčevskih mnenj prav nič strankarsko ne delijo. Gre predvsem za upiranje tezi o državljanski vojni pri nas v času druge svetovne vojne. Ob tem je Ivan Dolničar pripomnil, da ni čutiti pravega odpora takšnim tezam niti v znanosti niti v strankah. Menil je celo, da je tudi odziv ZZB NOV v tem primeru preskromen. K temu kompleksu problemov sodi tudi tendenca k odstranjanju vseh znamenj, ki v javnosti (na javnih prostorih) spominjajo na NOB – od spomenikov, praznikov na koledarju pa do umikanja knjig s to vsebino s polic knjižnic in radikalnega spreminjanja učnih programov v šolah...

Seveda je veljala posebna pozornost borcev oblikovanju novega slovenskega ustavnega besedila. Predsednik ZZB NOV je predstavnike prenoviteljev in socialistov opozoril, da v tem besedilu, ki je sedaj na

voljo, niti z besedico ni nikjer omenjen prispevek narodnoosvobodilnega boja k slovenski suverenosti in državnosti, kar brez dvoma sodi v preambulo k ustavi.

Dolničar je opozoril tudi na to, da je nevzdržno, kako skušajo nekateri gladko izenačevati vojake vseh vojska iz minule vojne, ko gre za vprašanja pokojninskega in socialnega zavarovanja.

Kot enega od družbenih vprašanj je Dolničar navajal tudi proces klerikalizacije Slovenije, in med drugim tudi vprašanje spreminjanja pomena dneva mrtvih. O slednjem je dejal, če bodo drugi prenehali prižigati sveče v spomin padlim borcem, jih bodo pač njihovi nekdanji soborci sami!

Dolničar je opozoril tudi na vladni predlog za javnega tožila, ki je za borce nesprejemljiv in so, če kandidatura ne bo umaknjena, pripravljeni javno množično protestirati. Dolničar je predstavnikom komunistov tudi dejal, da se pretirano izogibajo strankne preteklosti in njenih zaslug v času NOB, pri čemer je menil, da se danes vse njene zablode in napake dvigajo na kvadrat.

Dolničar in drugi sogovorniki z borčevske strani so menili, da je prihodnje leto, ko bo minevalo 50 let od začetka vstaje slovenskega naroda priložnost, ko se lahko na različnih okroglih mizah, seminarjih in strokovno pripravljenih srečanjih pogovorimo o vseh teh problemih, tudi o obtožbah brez argumentov, o klerikalizaciji Slovenije, o vprašanju slovenske vojske, oziroma o militarizaciji ali o demilitarizaciji Slovenije iz aspektov naše preteklosti in prihodnosti. Borci menijo, da bi bilo treba v te razprave vključiti širok krog ljudi, vseh strank v parlamente.

Veljaki ZKS-SDP so se z borci v večini vprašanj strinjali, Ciril Ribičič pa je dodal še

nekatera vprašanja, o katerih bi morali Slovenci širše spregovoriti v najkrajšem času: o grožnji državljanske vojne, o enačenju poveljnih ekscesov z uspehi NOB, o mestu NOB v tekstu nove slovenske ustave in drugem.

Sdpejenci so borcem pojasnili, da jim niso uspela prizadevanja s predlogi, da bi komisijo za raziskovanje poveljnih ekscesov sestavljali strokovnjaki. Prav tako so predstavniki ZZB NOV obvestili (natanko tako kot socialisti), da si bodo prizadevali za to, da bo 27. april ostal glavni slovenski državni praznik.

Tako socialistični kot prenoviteljski sogovorniki pa so ob vprašanjih novih poti slovenskih šolskih programov ugotavljali, da iz prejšnje, pogosto črno-belo predstavljane zgodovine nujno moramo preiti v večplastno predstavljanje novejših slovenske zgodovine, da pa je sedaj očitna tendenca k popolnemu zasuku proti vsem vrednotam in zaslugam NOB. Podobno so ocenjevali očitna znamenja klerikalizacije in menili, da gre za obratni preskok od prejšnje tabuizacije vere, kar je še zlasti očitno v medijih.

Željko Cigler je opozoril na nalaganje pretežkih bremen novim generacijam, ki naj bi se odločale (npr. ob spravi), hkrati pa je menil, da gre pri nekaterih početjih v zadnjem času tudi za očitne in direktne manipulacije z ljudmi, pri čemer je dal za primer celjski občinski praznik in prvotni trend, da bi se tam poklonili le mrtvim na Teharju...

Nenazadnje pa so v pogovorih tako ZKS-SDP kot socialistov s predstavniki predsedstva RO ZZB NOV Slovenije tudi rekli, da si ne predstavljajo vstopa Slovenije v Evropo drugače kot integrativnega dela – tudi zgodovinsko gledano kot člena v protihitlerjevski koaliciji.

Zdaj je ob nekaterih dogodkih, ki so se dogajali zadnje dni, že deloma realiziran predlog Marjana Osolnika, da bi se morali o nekaterih, za Slovenijo ključnih vprašanjih sestati okroglo mizo predstavniki vseh strank. Ti so se namreč ob dogodkih s TO že

sestali, in oblikovali koordinacijo, seveda pa to ne pomeni, da bi se ne mogli ob mirnejših vodah pogovarjati ob isti mizi strpneje tudi o vseh zgoraj načetih temah.

Seveda so socialisti v pogovoru z borci opozorili še na nekatere svoje vidike o družbeni stvarnosti, predvsem pa se niso strinjali z oceno borcev, da so v pred in povojnem času mlačno reagirali na pojave blatenja NOB. Viktor Žakelj je tudi dejal, da smo bili Slovenci z NOB, (ki je bila nesporni integralni del protihitlerjevske koalicije), še najbližje Evropi. O povojnih pobojih pa so predstavniki slovenske socialistične stranke menili, da jih je potrebno spraviti na juridično raven in ne mešati z NOB. Socialisti so v pogovoru z borci s svoje strani še zatrjevali, da bodo storili vse, da ne bodo gojili strankarskega sovraštva, hkrati pa, da se bodo zavzemali za socialno tržno gospodarstvo Slovenije – to je takšno gospodarstvo, ki ne temelji zgolj in samo na principu profita in potiska socialna vprašanja ob razvoju – na rob. Viktor Žakelj je ponovil že znani podatek o 2,4 zaposlenega Slovence na enega upokojenca in dodal, da nam življenje narekuje socialni pristop kot integralni del tržnih perspektiv.

O zgodovini in novejši zgodovini Slovencev sploh so socialisti menili, da se v predvolilni dirki niso do tega vprašanja obnašali hipokritično, da pa tudi glede Slovenije v Jugoslaviji niso dajali volivcem nerealnih obljub. Vendar zdaj, ko se »kanalizirajo številne sile na jugu v Srboslavijo« stranka socialistov ocenjuje, da to ni opcija, ki bi jo oni zagovarjali. Socialisti so menili, da je dozor čas za slovenski referendum, v katerem naj se Slovenci odločijo, kako si želijo živeti naprej – v Jugoslaviji ali brez nje.

Za razliko od mnenja SDP in borcev, ki so bila domala identična o potrebi po demilitarizaciji Sloveniji socialisti menijo, da so sicer za demilitarizacijo (ki je tudi svetovni trend), da pa najbrž tudi Slovenija ta čas čisto brez vojske ne bo mogla biti. **B. Ž. J.**

Na vse negativne pojave je treba reagirati hitro

Številni, neodložljivi problemi, s katerimi se ta hip ukvarja slovenska borčevska organizacija, so pred nedavnim pritegnili v celjski Narodni dom lepo število bivših celjskih partizanov, ki sta jim spregovorila njihov predsednik Risto Gajšek in podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Bojan Škrk.

Predvsem je borce najbolj vznemirilo dejstvo, da bi lahko borcem, vojnim in civilnim invalidom vojne ukinili

posebno družbeno zaščito, ugodnosti v zdravstvenem varstvu, mnogo užaljenih in tudi ostrih besed pa je bilo izrečenih na račun sprave in tako imenovane »državljan-ske vojne«, ki jo nekateri za vsako ceno hočejo vsiliti slovenskim borcem. Borci menijo, da je to povsem nedopustno, saj narodnoosvobodilnega boja nikakor ne gre enačiti s tem pojmom. Tudi vseslovenski kongres – kandidatura za njegovo organizacijo je pripravilo tudi Celje – je stara

zamisel, saj je to navsezadnje ideja, ki se je porodila v glavah takšnih ljudi – in partizanov – kot so bili pokojni Bojah Štih in drugi.

Ob pripravah na novo slovensko ustavo se je celjskim borcem zdelo potrebno opozoriti, da je treba v uvodna določila tega dokumenta jasno in nedvoumno zapisati, kaj pomeni narodnoosvobodilna borba za slovensko državo in družbo.

Kot domala povsod, je sprava tudi v Celju razburkala razpravljajoče, ki jih ni bilo malo. Ob tem pa je Risto Gajšek poudaril – in požel velik alavz, da je sprava predvsem stvar posameznika in da je veliko vprašanje, če je kolektivna sprava sploh mogoča. Za Risto Gajška je to možno le na simbolni ravni, pa še ta je na Štajerskem vprašljiva, saj so tukaj prevladovali povsem drugačni pogoji kot drugje v Sloveniji in je šlo zgolj za boj proti okupatorju.

Tudi sicer je sprava izzvala vrsto polemičnih – čestokrat zelo ognjevitih – poudarkov, vsi po vrsti pa so se začeli in končali z zmanjševanjem veličine NOB in vse bolj očitnih namenov, da bi mu naprtli vse povojne zločine in napake, ki so, kot so rekli, kajkrat tudi prenapihnjene in tudi neresnične. Celjski borci so bili med prvimi, ki so zahtevali, da je treba karseda hitro ustanoviti strokovno komisijo, ki bo objektivno raziskala in objavila dogajanja po vojni, kar tudi pomeni, da ne nameravajo ničesar skrivati in olepševati.

»Spravne slovesnosti v Kočevskem Rogu so borci nismo udeležili, ker se je tisto dogajalo po 15. maju 1945 in o tem

mi nismo nič vedeli. Menimo tudi, da se pisanja po časopisih in besedila govornikov na spravih srečanj oddaljujejo od pietete do mrtvih in se spreminjajo v pogromaštvo, v netenje sovraštva do ljudi in, kar je najhujše, med mladino.« je poudaril med drugim v Celju Bojan Škrk.

Nikakor ne smemo dovoliti prekvalifikacije NOB v državljansko vojno, čemur se je treba upreti z argumenti in dokumenti, kar bo posledje sodelo med najpomembnejše naloge borčevske organizacije, so zatrtili na celjskem borčevskem srečanju, pa tudi, da je treba na sleherno podtikanje, laž in omalovaževanje odgovoriti takoj, sicer bo tega vse več.

Prav bi bilo – in borčevska organizacija si bo za to nadvse prizadevala – da bi 27. april, dan OF, razglasili za dan vstaje slovenskega naroda in ga prihodnje leto – ob petdesetletnici – tudi ustrezno praznovali, s strokovnimi simpoziji in brez blišča.

mst

Nov časopisni svet TV-15

Izvršni odbor RO ZZB NOV Slovenije je na svoji seji dne 25. septembra 1990 imenoval **Elo Urih-Ateno** za novo predsednico časopisnega sveta TV-15. Njegovi člani pa so postali: **Rudi Bregar, Vladimir Dejan, Majda Gaspari, Damjan Guštin, Lado Kocjan, Stane Kovač, Kristina Lovrenčič, Zoran Polič, Ivan Renko, Vitja Rode, Dragica Rome, dr. Zdenko Roter, Anton Stipančič, Milan Šamec, Djuro Šmicerger, Rapa Šuklje**, tajnica pa je Jelka Kravanja. Po položaju je član časopisnega sveta TV-15 tudi glavni in odgovorni urednik TV-15.

Odbor aktivistov bivših okrožij OF

Odbori aktivistov bivših okrožij OF, ki so pod predsedstvom Lidije Šentjarc delovali v okviru SZDL, so po njeni ukinitvi prešli v okvir ZZB. IO RO ZZB je imenoval poseben odbor, ki mu predseduje tov. Tilka Blaha.

Konec septembra se je ta odbor sestal na prvi seji, na kateri so se na osnovi poročil o dosedanjem delu, načrtov in problemov, ki jih imajo odbori posameznih okrožij, dogovorili o nadaljnjem delu, posebej še o pripravah na proslavo 50-letnice ustanovitve OF v prihodnjem letu.

Na sestanku je predsednik RO ZZB Slovenije Ivan Dolničar člane odbora podrobneje seznanil z aktualnimi problemi, pogledi in stališči ZZB do dogajanj v Sloveniji in Jugoslaviji ter z nalogami in aktivnostmi organizacij in članov ZZB v sedanjem času. (Opozarjamo na njegov govor v Slovenj Gradcu, objavljenem v TV-15, št. 19 z dne 27. sept. 1990 ter izjavo IO RO ZZB o spravi, objavljeni v TV-15, št. 13., dne 2. julija 90).

Odbori aktivistov bodo v bodoče v okviru organizacij ZZB delovali v smeri večje politične in družbene aktivizacije bivših aktivistov pri vseh aktualnih nalogah in dogajanjih v sedanjih razmerah, pri reševanju socialnih, zdravstvenih in materialnih problemov članov. Nadaljevali bodo z zbiranjem zgodovinskega gradiva in skrbeli za kvaliteto analiziranja, dokumentiranja in izdajanje zbrane gradiva. Zagotoviti morajo, da se vsi arhivi in dokumenti zaščitijo in ustrezno arhivirajo. V večji meri se morajo avtentični dokumenti koristiti v konkretnih primerih

poskusov razvrednotenja oz. napadov ter podtikanj neresnic na NOB in posamezne aktiviste. Člani odbora so bili zelo kritični zaradi prepočasnega in premalo ostrega, argumentiranega reagiranja ob posameznih dogodkih in napadih na NOB v zadnjem času. Ne moremo in ne smemo čakati le na to, da bo reagiral na vse le RO. Vsak okrožni odbor, občinska organizacija ZB mora na podlagi svojih dokumentov (pričevanj, kronik, monografij idr.) takoj odgovoriti in demantirati neresnične napade, podtikanja in obtožbe članov ZB (vključno do sodnega preganjanja). S temi argumenti in dokumenti bodo organizacije ZB utemeljeno nastopale tudi proti odstranjevanju spomenikov NOB in preimenovanju ulic in ustanov, poimenovanih po borcih in dogodkih NOB.

Za 50. obletnico OF je pripravljen več monografij oz. kronik, vendar še niso zagotovljena sredstva za tisk. Aktivisti Gorenjske bodo imeli 27. aprila svoj zbor na Jesenicah.

Člani odbora so se zavzeli za čim bolj enotno delovanje v organizacijah ZB, posebej še, ko gre za zaščito statusa NOB in pravic članov ZB tako v normativnih aktih (od slovenske ustave, republiških zakonov do občinskih odlokov) kot pri uresničevanju teh pravic.

Predlagali so tudi čim bolj neposredno sodelovanje in medsebojno informiranje, saj je med člani ZB še vedno veliko volje in pripravljenosti za delo.

Tilka Blaha

Zgodovina potrdila partizanski prispevek k zmagi

V Izoli so se na vsakoletnem srečanju zbrali borci, ki so se borili v prekomorskih enotah NOVJ. Skozi te enote je šlo približno 26.000 borcev, od katerih jih je 6.000 padlo. V glavnem so bili to številni interniranci iz vseh delov Jugoslavije pa tudi iz Italije, največ pa je bilo Primorcev.

Letošnje srečanje, udeležilo se ga je več kot 500 nekdanjih prekomorcev, je bilo posvečeno 45. obletnici osvoboditve slovenskega Primorja, Istre, Trsta in Slovenije oziroma Jugoslavije. Zbrane sta pozdravila predsednik domicilnega odbora partizanskih pomorščakov Slovenije Miro Kocjan in predsednik borčevske organizacije v Furlaniji-Juljski krajini Federico Vicenti.

Miro Kocjan je med drugim dejal, da med vojno ni bilo alternative, ali si bil proti tujemu zavojevalcu ali pa si bil zanj. Na Primorskem je bilo po njegovih besedah zelo malo ljudi, ki niso sodelovali v protifašističnemu boju in še ti so bili v glavnem zapeljanci, zato narodnoosvobodilnega boja ne gre razumeti kot državljanske vojne. Dejal je tudi, da ne gre za nikakršno obrambo marveč zato, da se začnemo mnogo bolj ofenzivno zoperstavljati tejam, ki skušajo kvizlinške formacije oprati njihovega sramotnega dejanja. Borci sicer menijo, da je sprava potrebna, toda kdor se je med vojno udinjal okupatorju od borcev ne more doživeti zgodovinske sprave.

Zbrani na izolskem srečanju so poslali republiškemu odboru ZZB NOV sporočilo, v katerem se zavzemajo za preprečevanje namer za odstranitev pomnikov NOB in poskusov izničevanja vrednot. Po njihovem mnenju bi morali doseči tudi, da bi učni načrti vsebovali poglavja in zgodovinsko že zdaj potrjene ocene o pomenu partizanskega prispevka k zmagi nad fašizmom. **N. Č.**

Pripravljena je zasnova konfederalne pogodbe

Skupni interesi naj bodo temelj povezovanja

Čeprav smo v Jugoslaviji še razmeroma daleč od novega medsebojnega dogovora o oblikah življenja na tem območju pa se ustavna preobrazba Jugoslavije in tudi v posameznih republikah nadaljuje z nezmanjšanim tempom. Ustava iz leta 1974 praktično ne velja nikjer več, kar je priznalo tudi Predsedstvo Jugoslavije, ko je izjavilo, da »Kardeljeva ustava« ne more biti izhodišče za iskanje izhoda iz globoke krize in za morebitne nove odnose v Jugoslaviji. Predsedstvo je hkrati priznalo vse opcije za razplet, vključno s konfederativno in odcepitelsko, kar pa je naletelo v Sloveniji in tudi v nekaterih drugih delih Jugoslavije, kot na primer na Hrvaškem in v BiH, na ostro kritiko. Zlasti v Sloveniji smo mnenja, da Predsedstvo Jugoslavije nima pravice predpisovati postopka za odcepitev s posebnim zakonom, kar sicer namerava, kajti pravica do samoodločbe je naravna in mednarodno priznana pravica, o kateri se lahko odloči le narod sam, sam pa se odloči tudi kako bo to storil. Spornih je še nekaj stališč predsedstva, ki zaradi nenačelnosti do posameznih problemov (Kosovo, Knin, slovenska ustava, srbska ustava) zgubljajo še tisto malo avtoritete, ki jo je imelo. Zaradi odkritega uvaja-

nja prosrbskih stališč v odnose v Jugoslaviji po mnenju mnogih deluje kot razširjeno predsedstvo Srbije, ne pa vseh delov Jugoslavije. Med »cvetke« predsedstva sodi tudi stališče, da se bodo o bodoči usodi SFRJ odločali ljudje na referendumih in sicer ne le po republikah ampak tudi po občinah, s čimer bi bilo omogočeno ozemelsko razbijanje sosednje Hrvaške. To pa lahko pelje le v državljansko vojno. Hudo sporna je tudi miselnost v formalno še obstoječih zveznih organih, da so lahko partnerji v pogovorih o bodoči usodi Jugoslavije in v morebitnem novem dogovoru med narodi, ki živijo na tem ozemlju. Logično in smiselno je le, da se o tem lahko pogovarja le predstavnik narodov med seboj. In to tisti, ki so bili izvoljeni na neposrednih in večstrankarskih volitvah. Zvezni organi so lahko le organizatorji takih pogovorov. Da miselnost o vsemožnosti federacije in njenih zveznih organov ni zapustila niti zvezne vlade pa pove dejstvo, da še zdaj niso bili sprejeti Markovičevi amandmaji, tudi ne tistih pet, ki niso za nikogar sporni. Spomnimo pa se, da je Marković ta postopek želel skleniti že maja. Ne vlada, ne Predsedstvo SFRJ namreč nista sposobna zagotoviti delova-

nja kosovske skupščine, ki bi po ustavi morala sodelovati v postopku za sprejem amandmajev, namesto tega pa srbska policija išče in preganja kosovske delegate po vsej Jugoslaviji, najbrž pa tudi zunaj nje. Zvezni organi ob tem seveda molčijo. V takih povsem ne-normalnih razmerah funkcioniranja države pa sta pred kratkim predsedstvu Slovenije in Hrvaške pripravili »model« konfederacije v Jugoslaviji, preostali del države ali točneje tam, kjer še niso izvedli volitev »po evropskem vzorcu« pa naj bi pripravil model sodobne federacije. Zanimivo je, da se ta na prvi pogled povsem nasprotujoča modela niti ne izključujeta. Strokovnjaki v Sloveniji in na Hrvaškem so namreč pripravili tak model konfederacije, ki omoča tudi konfederalno pogodbo med povsem samostojnimi in suverenimi državami, sedanjimi republikami, s tistim delom, ki še želi živeti v federaciji. Model konfederacije izhaja iz tega, da bi konfederalna pogodba imela smisel le, če bi države članice imele kake trajnejše interese za skupno urejanje vprašanih, določenih v konfederalni pogodbi. Osnovni interes naj bi bil gospodarski za zagotovitev skupnega trga in splošnega interesa za vključitev v evropske inte-

gracijske procese. Po tem modelu bi konfederacija lahko zagotavljala tudi obrambne in varnostne interese za vse države članice, enake standarde pri varstvu pravic človeka, države članice, ki bi bile sicer posamično subjekt mednarodnega prava, pa bi lahko skupno urejale nekatera mednarodna vprašanja. Kljub temu bi lahko države članice samostojno sklepale mednarodne pogodbe, imele svoja ali skupna diplomatska gospodarska, turistična in druga predstavništva. Vsaka država članica pa bi imela lahko lastne oborožene sile, za primer vojne nevarnosti ali agresije pa tudi skupne kontingente.

Na področju gospodarskih odnosov sta pomembna še carinska unija, kar pomeni da med državami članicami ne bi bilo carin, ter skupni trg s prostim pretokom blaga, storitev, kapitala in delovne sile. Predvidena je tudi monetarna unija, vendar bi lahko vsaka država članica v načelu imela svojo valuto, skupna pa bi bila obračunska valuta, lahko pa bi se dogovorile celo za skupno valuto. Na območju konfederacije bi delovali tudi usklajeni sistemi v elektrogospodarstvu, železniškem prometu, pošti in telekomunikacijah.

Države članice bi morale sprejeti tudi nekaj temeljnih načel in obveznosti. Prvo je načelo vzajemnega priznavanja in spoštovanja pravic vsake članice do obstoja, neodvisnosti, enakosti, mednarodnega komuniciranja ter načelo nevmešavanja. Država članica tudi ne bi smela sklopiti pogodb na

škodo zveze ali pa druge države članice.

Kar zadeva skupne organe federacije bi lahko imeli svetovalni parlament, ministrski svet, izvršno komisijo in kot najpomembnejši skupni organ konfederalno sodišče. Le to bi varovalo spoštovanje pravic in obveznosti iz konfederalne pogodbe. Prav tako pa bi imela tudi vsaka fizična in pravna oseba pravico vložiti tožbo pri konfederalnem sodišču.

Predvideno je tudi, da bi lahko bili sedeži konfederalnih organov v različnih mestih po sporazumu vseh držav članic. Splošne in skupne stroške delovanja konfederacije bi financirali s kotizacijo, ki bi bila določena s kombinacijo družbenega proizvoda velikosti državnega ozemlja in številom prebivalcev.

To bi lahko bili novi temelji za pogovore v Jugoslaviji, ki jih ponujata Slovenija in Hrvaška trdno prepričani, da je vsako popravljeno in občasno krpanje federacije že izpeto in izčrpano.

Pričakovati je, da bodo pogovori o tem, če bo do njih sploh prišlo, težavni in dolgotrajni. Zato je Slovenija, da bi zaščitila svojo suverenost, že pred novim dogovorom sprejela nove amandmaje k svoji ustavi. Z njimi je omejila veljavo nekaterih zveznih zakonov na svojem ozemlju in prevzela poveljstvo nad teritorialno obrambo v miru in v izjemnih razmerah. V primeru vojne bi to pristojnost še zadržalo predsedstvo SFRJ. Oba amandmaja sta zopet sprožila val ogorčenja zveznih organov, ki so se znova izkazali, najmanj kar lahko re-

čemo, z neprincipielnostjo. Medtem je Srbija že sprejela povsem svojo novo ustavo v kateri je jasno zapisano, da je vrhovni poveljnik oboroženih sil Srbije v vojni in miru predsednik predsedstva Srbije. S tem je več kot jasno izstopila iz enotnega sistema poveljevanja, pa to seveda po običaju nobenega ne moti, čeprav slovenskim amandmajem očitajo prav to. Z novo ustavo je Srbija zavarovala tudi svoj pravni sistem, ki ne bo ničesar sprejel iz zvezne zakonodaje, kar ne bo v interesu Srbije. Tudi na to ni nihče posredoval, ko je podobno storila Slovenija pa je bil dvignjen velik hrup. Skratka dvoličnosti ni konca ne kraja, da ne govorimo, ko gre za zvezne organe kakšen je njihov pristop do Kosova in oborožene vstaje na liškem in kninskem področju, pa še marsikaj bi se našlo. Seveda nimamo nič proti srbski ustavi, naj si v tej republiki urejajo odnose tako, kot bo njim prav. Motijo pa nas različna merila. Predvidoma jutri naj bi slovenska skupščina sprejela osnutek nove slovenske ustave, katere glavna značilnost naj bi bila, da gre za ustavo suverene države, in ne več federalne enote. Osnutek ima številne alternative, javna razprava pa bo odgovorila ali naj bi imeli po novi ustavi v Sloveniji enodomen ali dvodomen parlament, ali bo bolj poudarjena parlamentarna demokracija ali bi kazalo okrepiti vlogo predsednika. Nova ustava, ki naj bi bila sprejeta z referendumom še do konca leta, bo ne glede na bodoče dogovore Slovenijo opredelila kot suvereno državo. **Janko Saradien**

Podcenjen odnos do znanja

Približno 315.000 učencev in 19.400 učiteljev slovenskih osnovnih in srednjih šol je dokaj mirno preživel prvi mesec dni pouka. To obdobje je bilo presenetljivo mirno, če ta začetek primerjamo z lanskim, saj so takrat učitelji grozili s stavko, namesto da bi se mirno pripravljali na pouk. Ali, če pomislimo, kaj vse se je dogajalo minulo pomlad. Takrat je stara vlada, ki je z novim letom ukinila vse sise in tako postala končno tudi materialno odgovorna za šole, na hitro popravila plače in učiteljem obljubila še marsikaj drugega: poleg kopice novih zakonov tudi kolektivno pogodbo in sistematizacijo, s tem pa enako plačilo za enako delo. Razlike v plačah, ki jih zaenkrat še nihče ni povsem odpravil pa so bile vselej poglavitni vzrok za najrazličnejše proteste s stankami vred. Vse to, kar je obljubila prejšnja, bo morala sedaj postoriti nova vlada. Še prej pa poskrbeti za 183 milijonov dinarjev, ki jih za golo preživetje srednjega in visokega šolstva do konca leta primanjkuje v republiški šolski blagajni, kajti za osnovno šolo je še vedno zadolžena občina. Upamo lahko, da vlada manjkajočega denarja ne bo poskušala potegniti iz žepov staršev kajti šolski minister dr. Peter Vencelj je kar nekajkrat zatrdil, da bi bila takojšnja uvedba šolnine še preuranjen ukrep. To, pa kajpak ne pomeni, da si vlada kaj takega ne bo privoščila že prihodnje šolsko leto. Minister Vencelj je v intervjuju za Delo namreč dejal: »Ne odrekamo se šolnini kot mehanizmu, ki naj pri vseh poveča zainteresiranost za šolstvo; vložek denarja namreč navadno potegne za seboj tudi

interes.« Napoveduje torej participacijo, kakršno že nekaj let poznamo v zdravstvu – iz vzgojnih pobud. Vendar, kdo bi bil zdaj, v teh stisnjenih časih, ko že vsaka tretja družina živi v revščini, najbolj potreben kakšnega vzgojnega nauka, če ne prav slovenska vlada! Kajti prav ona najbolj razkriva svoj podcenjujoč odnos do izobraževanja in znanja, s tem, ko premalo daje za šolstvo in to v času najhujše gospodarske krize in resnih prizadevanj, da te težave čimprej prebrodimo in se enakopravno vključimo v razviti svet. Naše državljane – starše – res ni potrebno vzgajati na tak način. Če je denar v resnici merilo interesa, potem lahko mirne duše zatrdimo, da se naši starši zavedajo, kakšen pomen ima danes za njih in njihove otroke znanje, saj vsako leto »vlagajo« vse več svojih prihrankov, celo v osnovno izobraževanje, za katerega bi morala predvsem poskrbeti država, ki ji je to ustavna dolžnost.

Kot primer naj navedemo samo učbenike, njihovo izdajo – namesto države denarno podpirajo starši. Kataloška prodaja šolskih knjig – imenovana Modri Janez ni namreč nič drugega kot ugodno kreditiranje založb v splošno družbeno korist. Kreditirajo seveda starši. Šolske potrebe pa kajpak niso edini in tudi ne največji izdatki za izobraževanje. Starši, namreč namenljajo ne malo denarja za različne jezikovne tečaje, še več pa za inštrukcije, s katerimi drago plačujejo napake našega šolskega sistema. Le-ta se spreminja, posodablja, izboljšuje, kot nikoli poprej. Seveda bo kakovost in hitrost vseh sprememb vnaprej odvisna od gmotnih mož-

nosti. S tem, kar smo dosegli v letošnjem letu smo lahko kar zadovoljni, ali bomo ta tok zdaj morali zaradi denarja zaustaviti?

V srednješolski sistem se je dokončno vrnila gimnazija. Vsebinsko in organizacijsko prenovljena, obogatena z ne-

nekako ena četrtina šolske generacije. Med temi bo poskrbljeno za vse, za tiste, ki so bolj naravoslovno, družboslovno ali humanistično usmerjeni, ali tiste, ki želijo biti nekoč učitelji. Posebne pozornosti pa bodo deležni najbolj nadarjeni. Že to jesen sta bila zanje na dveh slovenskih gim-



katerimi sestavinami usmerjenega izobraževanja, ki ni bil samo slab, pa naj ga še tako kritiziramo. Gimnazijski predmetnik je prožnejši kot je bil kdajkoli poprej v stari, enotni gimnaziji. V njem bodo izbirni in obvezni predmeti – nekateri na dveh, na primer matematika, celo na treh zahtevnostnih ravneh. V »preduniverzitetni študij«, kot pravijo tej splošni šoli nekateri strokovnjaki, s čimer želijo opozoriti, da se bo v njej moralo še marsikaj spremeniti tudi v metodičnem in didaktičnem pogledu, vključno z učno tehnologijo, naj bi bili vključeni vsi najspособnejši za ta program,

nazijah v Ljubljani in Mariboru odprta dva oddelka s posebnim programom »Mednarodna matura«. Izkušnje, ki si jih bomo pridobili pri tem bomo uporabili pri sprotnem prenavljanju srednješolskega pouka, uvajanju novih vsebin in metod poučevanja in učenja, koristne pa bodo tudi pri izvedbi nove Slovenske mature, s katero naj bi se čez štiri leta preizkušala letošnja generacija gimnazijskih novincev, medtem ko bomo maturi kot pogoj za vpis na univerzo, za vse uvedli leto kasneje.

Tudi v poklicnem in strokovnem šolstvu so bile vpe-

ljane blagodejne spremembe in popravki kot nekakšen uvod v korenitejšo posege tega dela šolskega sistema. Tovrstna prenova seveda ne bo lahko opravilo, ker za to v svetu ni enakih modelov, vsaj ne pri pridobivanju praktičnih znanj, ki ni poceni nikjer. Prvi korak je torej storjen; triletno izobraževanje je vsebinsko ločeno od štiriletnega, razbremenjeno in bolj prilagojeno sposobnostim učencev, ki se vključujejo v različne poklicne programe.

Da bi ne prikrajšali najspособnejših tehnikov, ki si prav tako želijo na univerzo so zanje v štiriletnih tehničnih smereh uvedli še diferenciran pouk v katerem bodo lahko razširili in poglobili splošna, teoretična znanja potrebna za nadaljnji študij. S tem dejanjem je bilo zadoščeno tudi vsem, ki so v Sloveniji zahtevali novo tehnično gimnazijo. Spremembe so posegle tudi v globlje šolsko tkivo, v učne načrte.

Zavod za šolstvo kot strokovna institucija, ki neposredno bdi nad učnimi načrti, jih pripravlja in popravlja v skladu z navodili republiškega strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje, je v teh mesecih opravil tudi nekakšno ideološko inventuro in iz osnovnošolskih in srednješolskih programov izločil vse kar je zastarelo. Popravkov so bili deležni šolski predmeti; spoznavanje narave in družbe, zemljepis in zgodovina; slednja ne v tolikšni meri kot so to pričakovali osnovnošolski učitelji misleč, da bodo imeli do jeseni napisane že nove učbenike, namesto teh pa so dobili le spremenjen učni načrt z novimi smotri in poudarki. Nasproh naglica ni koristna, po-

sebej v šoli ne, pa naj jo javnost še tako zahteva.

Vseeno bo tudi pri teh predmetih marsikaj lahko drugače, vse bo pač odvisno od znanja učiteljev. Temne strani naše preteklosti namreč tudi v šoli ne bodo več tabu, prav tako ne teme iz biblije. V šoli ne bo nikakršnega verouka, tudi »marksističnega« ne, saj sta iz srednjih šol dokončno izginila, pri nekaterih najbolj osovražena, predmeta Samoupravljanje s temelji marksizma in Obramba in zaščita. Ure prvega so bile porazdeljene družboslovnim predmetom: filozofiji, sociologiji, ekonomiji in na novo uvedeni državljanski vzgoji, medtem, ko so obrambne vsebine povsem prenovljene. Šolam je dan na voljo izbirni predmet z naslovom Kultura miru in nenasilja, ki kajpak ni obvezen, medtem, ko bodo vsi srednješolci morali obvezno opraviti obrambne, mirovne, zaščitne in ekološke dejavnosti v okviru 35-tih. Tako je s temi vsebinami letos. Kako bo v prihodnje še ne vemo, kajti zahteve o obveznem predmetu, zoper katerega se je odločno izrekel strokovni svet za vzgojo in izobraževanje, so zaradi »spremenjenih razmer«, spet vse glasnejše in bati se je, da bo morala šola, ki se zdaj neverjetno hitro demokratizira in ponekod že živi povsem ustvarjalno in svobodno življenje, spet popusti pred različnimi političnimi pritiski. Vsakršno poenotenje – razen šolskega koledarja – v katerem po novem ni več dneva mladosti, so pa novoletne počitnice, ki se začnejo z Božičem, prvomajske pa z dnevom osvobodilne fronte, pa je nasilje nad življenjem v šoli, nasilje, ki smo ga vendarle enkrat že preživel! Ali pa ne?

Breda Senčar

Politkomisar Sime zbira in komentira

Konec pravljice

Prvi povojni tabor slovenskih krščanskih demokratov na Ptujju je bil pravo slavje volilne zmage in razkazovanja stanke.

»Ste si, predsednik, mogli marca na Ptujju v župnijskem uradu sv. Ožbolta misliti, da bomo tako kmalu in toliko dosegli?« (podčrtal Sime), je glavna organizatorica, ptujška odvetnica Božena Čačkovič javno spraševala Peterleta in ta je takoj priznal, da tega ni mogel predvideti. (Delo, 17. septembra)

S tem javnim Peterletovim priznanjem pa je tudi konec uradne pravljice, da se farovži niso vmešavali v prve povojne slovenske demokratične večstrankarske volitve...

Lop po upokojencih

Upokojenci imamo v sila slabem spominu nekdanjo zvezno vlado Branka Mikuli-

Slovenski minister za kulturo demokrščanski veljak dr. Capuder prav svetopisemsko odločno svetuje »Ora et labora« (moli in delaj), pri čemer je za upokojence poudarek zlasti na prvi besedi! Tu so možnosti skoraj neizčrpne...

Sam predsednik slovenske vlade spoštovani Lojze Peterle pa je na ptujskem taboru svoje stranke naravnost pre-roško izjavil:

»Verjetno nam bo še težje, ampak počutili se bomo bolje!«

Še pred tem pa si je vlada že zagotovila boljše počutje in si brez kakršnihkoli pomislekov (le kdo bi takrat mislil še na upokojence!) ne prav skromno povišala plače. S tem je samo potrdila star slovenski pregovor, da si je Bog najprej sebi ustvaril brado!

In kaj naj storijo zdaj upokojenci? Menim, da je nastopil čas, ko morajo razna društva upokojencev in njihove

(Tomšičeva, Šerčerjeva, Bračičeva) v sestavi 14. udarne divizije.

Gospod Rous, ki se ima najmanj za osemnajstkarnega demokrata novega kova, je najbrž po nekem skrivnostnem razodetju povezal legendarno Štirinajsto s poboji v prvih povojnih letih v Mariboru in okolici, ne da bi pri tem postregel za najmanjšim dokazom! Videz je, da je v današnji demo(s)kraciji dovolj že sam dober namen.

Štirinajsta pa seveda z navedenimi poboji nima prav nobene zveze!

Ce gospod Rous trdi drugače, naj to dokaže slovenski javnosti!

Namen mariborskega demosa veljaka je jasen: okrniti ugled legendarne Štirinajste na Štajerskem in še zlasti v Mariboru in ji nato demokratično »zapleniti« že zakonito odobrena sredstva. Na ta način bo vsaj otežena, če že ne onemogočena izdaja monografije o tej elitni partizanski enoti, ki je na Štajerskem uspešno preprečila (seveda z drugimi partizanskimi enotami) izpolnitev Hitlerjevega ukaza: Machen sie mir dieses Land wieder deutsch!

Verjetno mu je visok položaj, ki ga gospod Rous trenutno zaseda, povsem zameglil trezno oceno tudi današnje Štirinajste.

Ta, že legendarna enota, ki je z ostalimi enotami 4. operativne cone v noči na 10. maj 1945 v Topolšici prisilila k vdaji generalpolkovnika Alexandra von Löhra, poveljnika nemške armadne skupščine »E«, danes pa ne more in tudi ne sme poklekniti pred človekom, ki je bil povrh vsega pred volitvami domala neznan v Sloveniji!

Pozni rodovi bodo še z večjim spoštovanjem govorili o Štirinajsti, medtem ko bodo le najbolj zagnani zgodovinarji vedeli, da je bil nekoč neki Anton Rous predsednik mariborske vlade, ki se je proslavil predvsem s herostratskim napadom na Štirinajsto udarno divizijo...

Borci – subverzivni element?

Ne vem, ali se poznata predsednik mariborske vlade Anton Rous in »zastupnik« v hrvaškem saboru dr. Ivič-Pašalić iz Ivanca pri Varaždinu, vem pa, da sta sorodni duši...

Dr. Ivič-Pašalić je na seji občinske vlade v Ivancu dejal: »ne vidim razloga, da se z rebalansom občinskega proračuna zagotovi občinskemu odboru ŽZB NOV Ivanec en sam samcat dinar (v izvirniku: jedan jedini dinar)! Zagotoviti finančna sredstva za delo borčevske organizacije bi pomenilo financirati njeno subverzivno dejavnost!«

Lep primer nove demokracije na Hrvaškem, s katero se vladajoča HDZ postavlja doma in po svetu...

Občinski izvršni svet je sprejel ta predlog, sredstva, ki so bila po predlogu rebalansa predvidena za občinsko borčevsko organizacijo pa so porazdelili med krajevne skupnosti.

Radikalni dr. Ivič-Pašalić je seveda član Tuđmanove HDZ, ta stranka pa ima tudi oblast v občini Ivanec. Sicer pa razbita in nepovezana opozicija na Hrvaškem iz dneva v dan vse ostreje protestira proti očitnemu in hitremu

uvajanju klerikalizma v javno življenje na Hrvaškem. Številni dokazi so na voljo...

Demokracija cenzurira

Vse pogostejše se dogaja, da posamezni bralci, ki za vsako ceno želijo vzbuditi pozornost širše javnosti, pošiljajo svoje dopise za Pisma bralcev istočasno več časopisom. Tako se je primerilo, da sta Delo in neodvisen časopis Demokracija objavila v svojih rubrikah z istim naslovom dopis Novogoričana Sergeja Ferrarija, v katerem bere levite rojaku Mihi Ravniku, staremu in novemu predsedniku slovenskih (Neodvisnih) sindikatov. Cilj je bil dosežen.

Delo in Demokracija sta tudi v celoti objavila dopis Dvorno pesništvo ali izjavi Društva piscev zgodovine NOB ob rob dr. Janeza Rasmiana iz Radovljice.

Delo je kasneje objavilo zelo argumentiran odgovor napadenega Francija Strleta, predsednika Društva piscev zgodovine NOB Slovenije, medtem ko so bili bralci Demokracije prikrajšani za to!

Take sreče pa ni imel spoštovani Janez Črnej, Celje, Plečnikova 25, diplomirani veterinar, Demosov republiški in občinski poslanec zbora občin, predsednik Društva za varstvo okolja itd. Tega pomembnega celjskega veljaka, ki je v razgibano slovensko politiko vpeljal prijetno novost – veterino – sem že predstavil v komentarju Seks v parlamentu (TV-15 16. avgusta).

Spoštovani Janez Črnej je poslal istočasno Delu in Demokraciji sestavek Tudi Celje dobiva vlado v senci! V njem z njemu značilnim stilom obračunava s celjskimi prenovitelji, kar pa puščam ob strani.

Zgodilo se je skoraj neverjetno: Delo in Demokracija sta v svojih stalnih rubrikah Pisma bralcev objavila v torek 18. septembra umotvor Janeza Črneja! Gre seveda za isti dopis...

Delo je dopis objavilo v celoti, medtem ko je Demokracija cenzurirala naslednji odstavek (navajam):

»Sam prenovitelj občeudjem zaradi njihovega strastnega poženja po spremembah v svoj prid (revolucija, čiste, obnova, revolucija, ki teče, reforme, samoupravljanje, prenova itd.). S svojo filozofijo močno konkurirajo vzhodnjaškim religijam, saj dokazujejo, da se lahko v telo oseba v enem življenju inkarnira več duš. Zaradi take filozofije in dejavnosti me spominjajo na tistega zadolženega trgovca, ki je rekel – ni pomembno, če je izguba, samo da je promet.« (konec navedbe)

Tega umotvora ni preneslo niti uredništvo Demokracije, v katerem sede sami preizkušeni demokrati novega kova in ki vedno ustreže celo Demosovcem, ki sede na manj pomembnih stolčkih kot zagreti celjski veterinar...

Na ženo – po ustavi!

Beograjska Politika objavlja pripombe bralcev k predlogu nove srbske ustave, ki je mimogrede rečeno, napisan prav na kožo vožda Slobodana Miloševića. Tako je obja-

vila tudi predlog nekega Butalca, da se ustavi doda nov člen, ki se v izvirniku glasi:

»Bez saglasnosti srpskog naroda narodne manjine koje u Srbiji žive ne mogu imati veću stopu priraštaja od stope priraštaja srpskog naroda!«

Ce bo ta edinstveni predlog, ki je vzbudil v ožji in širši Srbiji veliko pozornost, sprejet, bo nova srbska ustava najdeve demokratično določila, kdaj Srb mora, Albanec pa lahko, zleze na ženo!

Ce bodo Rankovičevi nasledniki v srbski spalnici montirali mikrofone, v čemer imajo kar bogato prakso, bodo lahko registrirali sredi noči naslednji pogovor zakonske dvojice:

»Možek, zadnje čase vse slabše spoštuješ novo srbsko ustavo! Če se ne boš občutno popravil, te bodo še izključili iz Miloševićeve Srbske socialistične stranke!«

»Stara, zapomni si enkrat za vselej: vrh glave že imam tebe z novo srbsko ustavo vred. Naj me kar izključijo iz preplekane Miloševićeve

partije. Sicer pa sem že zaupno slišal, da se celo že same-mu Miloševiću močno kolca po stari ustavi!«

Hrvaški Dior

Zagrebski modni kreator Rikard Gumzej velja za hrvaškega Diorja. Kot priznane-mu »arbitru elegantiae« mu posli v njegovem zagrebškem butik gredo zelo dobro. Kot bistrovidni podjetnik, ki ne zasleduje ozkosrčno samo modne trende, temveč tudi politične, se je vrgel tudi v politiko. Kot član izvršnega odbora vladajoče HDZ in obenem še predsednik odbora za propagando HDZ je izjavil:

»Gospoda Tuđmana v butik, ki se imenuje po meni, nisem pripeljal... Obledo ko gospoda Tuđmana sem le izbral, oziroma jo izbiram – in to na več krajih. Pri tem se ravnam po trendih, ki mu najbolj pristajajo. Moja politična dejavnost nima nič skupnega z mojo modo. Več prvakom HDZ sem svetoval obleko, nikoli pa nisimo ničesar naročali v butik Rikard. Oblačila za nje pogosto kupujemo v tujini...«

Vaš Sime

Pometamo pred svojim pragom

Kdo nas je vlekel za nos?

Priznam, nekaj dni kasneje je zmeraj lahko presojati, koliko smodnika so premogli nepričakovani dogodki. Zato ni težko napisati, da je bilo nedavno ljubljansko »rožljanje« tako merjenje moči med močnimi, da so nam vsem zrasli dolgi nosovi. Prestrašeni ali vsaj pošteno zaskrbljeni smo hiteli na delo in razmišljali, kam neki lahko vse skupaj pripelje. Do zob oboroženi vojaki, oklopno vozilo sredi Ljubljane, zaprta vrata v štab republiške teritorialne obrambe! Že brez domišljije, ki se je po urah čakanja na uradno informacijo, mnogim razvnela tako, da so denimo v Splitu zvedeli, da pred slovensko skupščino hrumijo tanki, je bila podoba hudirjevo črna. Prav nič se ne čudim mami, ki je prestrašeno klicala svojega študenta domov, v Dalmacijo. Na varno! (?)

Od sedme zjutraj do skoraj poldvanajste, ko je bila javnost le obveščena, »da ni nobenih razlogov za vznemirjenje občanov«, so si mnogi po tihem očitali, ker niso tam, kjer bi bili branili slovensko suverenost vsaj z ogorčenimi kiki. Izdajalci slovenskega naroda, ali kakšna bolj krepka, vse bi bile nedolžno v primerjavi s tistim, kar bi se lahko iz vsega skuhalo. Malo je vendarle čudilo, da je radijski reporter sporočal slovenski policiji, da bi bilo prav, če bi vendarle pogledala, kaj se pred štabom dogaja, saj so zbrani vse bolj razvneti.

Prvi hip je bilo olajšanje sporočilo, da si je »opereto« privoščil bivši poveljnik štaba generalpolkovnik Ivan Hočevar, ki bi moral ta dan predati poveljstvo. Vojske torej niso poslali na delo armadni krogi sami, na pomoč jo je poklical slovenski bivši poveljnik teritorialne obrambe, ki je bil po pravilih igre, ki jih je sprejelo jugoslovansko predsedstvo; še zmeraj poveljnik, slovenska skupščina pa je odločila drugače. Ne vemo, kakšna bi bila demonstracija moči armade, če Hočevar vojaških policistov ne bi bil poklical. Morda bi doživeli kaj drugega, morda ničesar. Množica je vojaku generalpolkovniku rekla izdajalec, četudi je Slovencem kak dan prej Janša povedal, da bi morali v primeru vojaške demonstracije pravil igre, aktivne vojske v teritorialni obrambi razrešiti prav zato, ker so aktivni vojaki odgovorni armadi. Nos nam je začel rasti, ko smo zvedeli, da so vojaki »dodatno zastražili objekt, v katerem je bil do nedavnega štab«.

Ko je Bačvar zbranim razkril, da naj se razidejo, ker nimajo v tej zgradbi koga varovati. Opereta? Prav, toda kdo brije operetne brivce iz ljudi? Zakaj si je slovenska oblast privoščila, da so mnogi Slovenci dokazali, da imajo za hlače dovolj pol metra »štofa«? So res tako ohlapno v sedlu, da potrebujejo razjarjeno množico, ki tolče po vojaškem vozilu prve pomoči in onemogoči zdravniško delo zato, ker je zaposlen v vojski? So hoteli Slovencem dokazati, da so na oblasti ogroženi, ali Jugoslavijski pokazati, da delajo, kar narod hoče? Razjarjeni narod?

Kar se naše presoje tiče, jim ni bilo potrebno ne eno ne drugo. Zakaj bi sicer verjeli izjavi, »da so pripadniki TO Slovenije in organov za notranje zadeve sproti spremljali dogajanje, vendar niso posredovali, ker sedaj štab RŠTO ni več na stari lokaciji?« Lojalnost in podpora občanov bi si slovenska oblast pridobila, tudi če bi ljudem povedala, kako skrbi za ščitenje sklepov slovenske skupščine. Konec koncev je skupščina odgovorne izvolila prav zaradi tega. Ne mislimo, da bi lahko kdorkoli med nami ploskal, ker se je armada odločila, da bo posegla. Kje neki! Toda ker z vojsko ni šale, z razjarjeno množico pa tudi ne, pričakujemo, da bo slovenska oblast prenehala manipulirati z neobveščeni državljani in poskušala ulice Ljubljane spreminjati v varne poti in ne prostore, kjer bo ljudi silila v demonstracijo nekulture, slovenskega balkanizma ali če vam je ljubše primitivizma. Branjenje je eno, vandalizem vse kaj drugega. Ljudje, ki so se ga udeležili, bodo že sami vedeli, kam sodijo.

Jelka Zupanič



ča, ki je hotel rešiti zavoženo jugoslovansko gospodarstvo celo s tem, da je upokojence pripravil ob eno zakonito pokojnino. Mikulić seveda gospodarstva ni rešil, pač pa si je prislužil nedeljen prezir vseh jugoslovanskih upokojencev, s katerimi je po mili volji pometal...

Nekaj podobnega se slovenskim upokojencem dogaja tudi sedaj – v nekoliko milejši obliki zaenkrat – pod vladavino spoštovanega Lojzeta Peterleta, šefa slovenskih krščanskih demokratov.

Predsedstvo skupščine Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji je namreč sporočilo, da ni denarja za 5,2-odstotno povišanje pokojnin za julij in avgust, ki upokojencem zakonito pripada!

Turobno vest smo upokojenci sprejeli z ogorčenjem, tiisti, ki so volili Demos, pa še dodatno z velikim razočaranjem.

Tako Stranka Sivih panterjev iz Maribora zahteva, da se vlada potruditi in najde rešitve tudi za ostarelo generacijo, ki je svojčas s svojimi prispevki iz osebnega dohodka poskrbela za prejšnjo generacijo upokojencev. K temu obvezujejo stranke in vlado tudi njihove predvolilne obljube. (podčrtal Sime)

Naivnim Sivim panterjem v dodatno tolažbo pa anekdota, ki še velja: Nemški »železni kancler« knez Otto von Bismarck (1815–1898) je dejal: »Najbolj lažje pred volitvami, med vojno in po lovu!«

In kaj nam ob tej, za upokojence sila slabi vesti ponujajo oblastniki?

zveze, Stranka Sivih panterjev, Demokratična stranka – Zveza upokojencev in druge sorodne organizacije takoj organizirati in voditi boj za življenjske interese upokojencev in njihove zakonite pravice.

Vse drugo je le blažev žegen...

Korajža pa taka

Predsednik mariborske vlade g. Anton Rous ni vzbudil zanimanja mariborske in še zlasti slovenske javnosti z uspešnim odpravljanjem nakopičenih tegob zlasti mariborskega gospodarstva in še podobnih zadev, ki hudo pestijo mesto ob Dravi.

Pozornost slovenske javnosti pa je vzbudil s pravcatim herostratskim podvigom: z »zaplenbo« denarja, namenjenega sofinanciranju monografije o legendarni 14. udarni diviziji.

Predsednik mariborske vlade je najavil, da bodo 1. novembra na pokopališču v Dobravi odkrili spomenik vsem žrtvam pobojev v letih 1945–48 v Mariboru in okolici. Za postavitev tega spomenika »pa bodo dali tudi denar, ki so ga v proračunu naprej namenili za sofinanciranje monografije o 14. diviziji.« (Delo, 7. septembra na prvi strani!)

Za kolikšna sredstva gre? Sredstva, ki so v proračunu mesta Maribor namenjena za monografijo 14. divizije, znašajo 561,85 dinarja. Te naj bi po sporazumu vplačali za leto 1990 mesto Maribor in 15 občin Štajerske v sklad za zbiranje gradiva in za pripravo preostalih monografij brigad

Nastalo je novo vladarstvo

»Nemčija je naša domovina, enotna Nemčija pa naša prihodnost. Ne bo nobenih posebnih nemških poti, leta, ki prihajajo, bodo pokazala, da je enotna Nemčija pridobitev za vso Evropo.«

Tako je govoril nemški kancler Helmut Kohl v četrtek, en dan po slovitih 3. oktobru 1990, na prvem zasedanju parlamenta enotne Nemčije. Ta zgodovinska seja je bila v zgodovinski stavbi – v berlinskem Reichstagu, poslopju, v katerem so leta 1918. razglasili Weimarsko republiko in kjer je Hitler leta 1933. zatrl vsako sled parlamentarizma in svobode.

Torej smo doživeli enotnost Nemčije! Kancler pravi, da je to velik dan za Nemčijo in za Evropo. O tem, kakšen dan je to za Nemčijo ni dvoma, Evropa pa se je znašla na novi, negotovi etapi svoje zgodovine. Ta etapa še ni politično, ekonomsko in duhovno definirana, daleč je še do miru, enotnosti in varnosti, še posebno daleč pa je do ideala vseh revolucij na evropskih tleh, ki so tudi doživljale svoje zgodovinske poraze.

Nekateri menijo, da je dobila Evropa z enotno Nemčijo novo priložnost, drugi pa pravijo, da je ravno zaradi enotne Nemčije, ki postaja ne le politični, temveč tudi go-

spodarski velikan brez primerjave v sodobni evropski zgodovini, prihodnost Evrope pravtako negotova in polna nasprotij kot v času, ki se je začel s koncem 2. svetovne vojne.

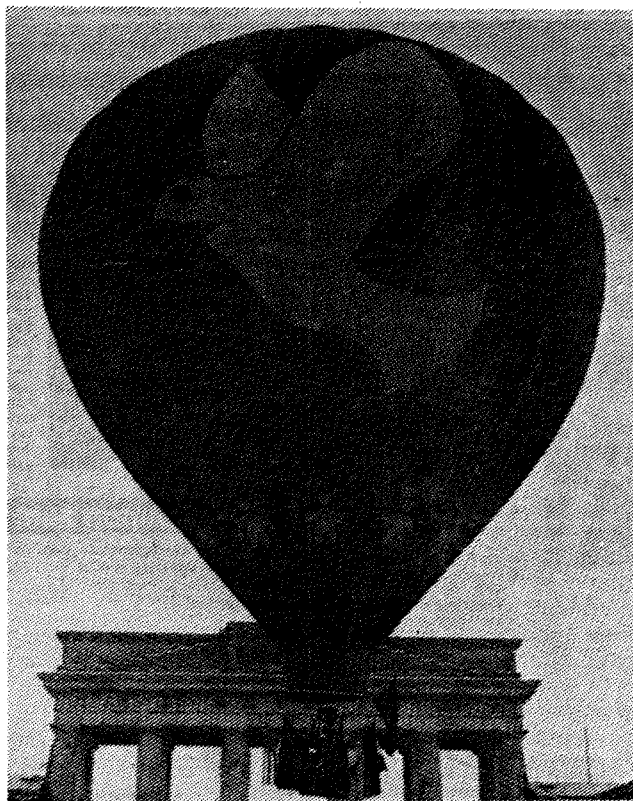
Ob tej tretji veliki združitvi Nemčije je treba povedati, da le gre za drugačno Nemčijo, kot sta bili Bismarckova in Hitlerjeva Nemčija. Prej so to naredili s silo, strli so odpor svojih sosedov; partnerjev in nasprotnikov ter razglašali velikonemške ozemeljske, politične in rasne pretenzije. Tokrat je prišlo do enotne Nemčije v miru, v demokratičnih razmerah, ob podpori skoraj vseh partnerjev in mednarodne javnosti v celoti, vendar nekako v naglici, brez zadostnih psiholoških in drugih neizogibnih priprav, na čisto pragmatični osnovi v prepričanju, da je močna marka dovolj za rešitev vseh problemov, ki se bodo kazali. »To je bila groba priključitev druge nemške države k ZR Nemčiji, ne pa združitve,« je med drugimi protestiral znani književnik Günther Grass.

Navaditi se je treba na nemško odločnost, naglico, pragmatičnost in praktičnost. Opozoriti pa je treba še na nekaj, zaradi česar je ta nova nemška država drugačna, kakor so bile prejšnje. Ostala bo federalna, sestavljena iz

več pokrajin, kar pomeni, da ne pristaja na zgodovinske razdelitve nemškega ozemlja, pa tudi ne na centralizem kar je menda jamstvo, da se bo z vso odgovornostjo obnašala v svoji mednarodni dejavnosti.

Nekam zlahka so šli Nemci mimo svoje zgodovinske odgovornosti, ki se je drugi dobro zavedamo.

Pomanjkljivost veikega dogodka preteklih dni je v tem, da ni nobene vizije in progra-



Takole nazorno je nad poslopjem Reichstaga plaval balon z golobom, simbolom miru ter v imenu enotne Nemčije obljubljal mir in svobodo.

ma nove Nemčije, na kar opozarjajo tudi nekateri nemški intelektualci sami. Ali je res mogoče, da bo vse probleme in težave materialne in duhovne narave rešila že močna domača valuta, poravnani račun stroškov ne glede na travme 16 milijonov takomenovanih novih Nemcev, rojenih in vzgojenih v drugačnem sistemu. Verjetno bodo ostali brez dela, žrtvovali jih bodo novemu sistemu, katerega ustoličenje bo po nekaterih mnenjih trajalo polna štiri desetletja!

Ali morda ne pretiravajo z demokracijo. Imajo jo za nekakšno univerzalno zdravilo za vse čase, ko pa vendar vemo, kakor so jo vzpostavljali in v kakšen namen. Bila je sredstvo, v katerem so prali oziroma čistili nacistične duše in nacionalizem, za postopek torej, katerega posledice se še vedno čutijo v javnem življenju. Poleg demokracije je Nemcem potrebna tudi globoka duhovna renesansa, brez katere se bodo preštevilni Nemci težko privadili na nekatere druge evropske realnosti, tudi na izgubo ene tretjine bivšega nemškega ozemlja!

Pri tem ne gre samo za površnost politikov, ki imajo v mislih samo praktične stvari in cilje, temveč tudi tistih, ki so se v Nemčiji vedno glasno pojavljali na velikih zgodovinskih križpotjih, vendar jih tokrat ni slišati. To brez dvoma velja tudi za druge narode, katerih duhovni voditelji

se ne oddaljujejo od ciljev Evropske skupnosti kot rešilne vizije prihodnje enotne ali združene Evrope.

Morda bi bili bližje resnici, če bi rekli, da nas je vse presenetila naglica in končano dejstvo nemške enotnosti. Previdnost dokazujejo celo nemški zahodni zavezniki, ki so bili vse od 2. svetovne vojne glavni zagovorniki nemške razdelitve in ki so v nekaj minulih letih ponujali Nemcem združitve samo v okvirih evropske enotnosti. Že po tradiciji nezaupljivi in nestrpni do vsake močne sile, države na celine, so Britanci še nadalje odkrito zadržani, Francozi pa se bojijo, da ne bi velike obveznosti Nemcev do svojih združenih bratov – 775 milijard dolarjev v naslednjih petih letih – blokiral pariškega načrta o gospodarski in valutni uniji Evrope.

Verjetno se je relativno najbolje odrezala Moskva. Ni ji uspelo doseči nastanka nevtralne Nemčije, kar je bil njen zgodovinski diplomatski cilj, vendar pa je dobila državno pogodbo, s katero se omenjeni cilj praktično realizira. Nemci niso obljubili le razoroževanja temveč tudi zgraditev mostu za prenos zahodne pomoči in tehnologije!

Kako radi bi verjeli geslu zgodovinske seje v zlovesnem Reichstagu en dan po razglasitvi nemške enotnosti: »Poslejš bo prihajal iz Nemčije samo še mir...«

fl-

S krvavimi prsti kažejo drug na drugega

Občasno uvede južnoafriška oblast neke vrste policijsko uro v Sowetu in drugih obrobni mestih za črnpolito prebivalstvo (Townships) v okolici Johannesburga. Policija ima izdelan načrt o vpolklicu rezervistov in o pošiljanju okrepitev v nemirne četrti, kjer živijo črnpoliti delavci in drugi prebivalci večinskega naroda.

V prejšnjih letih je prihajalo do nasilnih dejanj v Južni Afriki večinoma v provinci Natal, kjer so, daleč od ostale javnosti, potekali spopadi med nasprotujočimi si črnski skupinami. Od leta 1987 so ti spopadi terjali več kakor 4000 smrtnih žrtev. Zdaj spopadi ne divjajo samo po »townshipih« okoli Johannesburga, kjer je v minulem mesecu izgubilo življenje več kakor 800 ljudi – umrli pa so večinoma res barbarske smrti – temveč že tudi v sami metropoli. Tako so na neki taksi postaji v centru mesta ubili tri ljudi, 26 potnikov pa je izgubilo življenje med napadom na vagon, ki je stal na glavni železniški postaji. Natal, ki je v enem letu postal sinonim za nasilje, je zdaj vsepovsod!

Odgovornost za to prelivanje krvi zvrča legendarni Nelson Mandela na svoje politične naprotnike. Južnoafriškim varnostnim silam pa podpredsednik gibanja ANC (African National Congress) – Afriški narodni kongres očita, da so sprožile vsesplošno vojno proti njegovim privržencem. »Če bi vlada konč-

no le pokazala potrebno odločnost,« pravi Mandela, »bi lahko hitro naredila konec tem pobojem.« Pred nedavnim je valil odgovornost na državno sankcionirane »eska-drone smrti«, ki da morijo po Johannesburgu ter pri tem primerjal položaj s tistim v Mozambiku, kjer so tolpe uporniškega gibanja Renamo ob vsestranski južnoafriški podpori zanetile državljansko vojno in povzročile politično zmedo. Voditelj plemenskega gibanja Zulu-Inkatha Mangosutuju Butheleziju in njegovim strah vzbujajočim bojovnikom, imenovanim »Impis«, to je vojščaki, pa Mandela očita, da jih miroljubna rešitev spora ne zanima.

Takšne obtožbe si Hump-hrey Ndlovu nikakor ne dovoli. Samo nekaj sto metrov stran od johanburškega glavnega stana ANC sedi johanburški šef plemena Inkatha v prostornem uradu, kjer je vedno videti nekaj tujih novinarjev, vendar pa tudi ducat sreprozajučih mož, ki po radiju poslušajo najnovejša poročila o dogajanjih v Townshipu. »ANC nas hoče politično izključiti« se hudeje Ndlovu in tako krili z rokami, da bi skoraj padel s stola, na katerem ni več naslonjal za roke. »Zakaj bi sicer Mandela zahteval razpustitev Homelanda KwaZulu, obenem pa neodvisni status za Homeland Transkei, domovino številnih voditeljev gibanja ANC. »KwaZulu« ni nastal zaradi apartheida,« pravi

Ndlovu in poskuša s tem zavrniti očitke ANC, da Buthelezi ni nikakršen zgodovinski voditelj, temveč orodje v rokah Pretorije.

V podobnem ogorčenem tonu Ndlovu kritizira tudi Mandelino obotavljanje, da bi se sestal z Buthelezijem in mu očita, da je še vedno preveč pod vplivom »stalinističnih krogov« znotraj ANC. »V določenem pomenu besede«, meni ta predstavnik Inkathe in pri tem uživa ob svoji domislici, je Nelson Mandela danes ujetnik bolj kot kdajkoli prej. Ndlovu vidi v srečanju med Mandelo in Buthelezijem edino pot, po kateri bi bilo mogoče ustaviti prelivanje krvi. »Če ne že danes, potem pa morda jutri«, je dejal in pristavil: »To je tako,

kakor če zapreš pipo. Nekaj časa voda še teče, potem pa nič več.«

Tudi nekoliko bolj leva »Azanian People's Organisation« (AZAPO) kritizira gibanje ANC zaradi stališča do vprašanja kako ustaviti nasilje. Gibanju ANC očitajo, da hoče v Townshipih uveljaviti popolno oblast države, takoj nato pa kritizira pretorijsko »železno pest« v istem okolju. Funkcionar AZAPA Dan Matsobane ne najde nobene prave logike v Mandelinih izjavah:

»Nesmiselno je klicati za vzpostavitev miru na pomoč tiste sile, ki si jih neposredno prej obtoževal, da začenjajo vojno s svojim narodom«. Neki tuji diplomat je tudi za-

stavil vprašanje kaj Mandela v resnici misli z izjavo o »popolni oblasti države«. Ali morda neomejena pooblastila policiji, pošiljanje vojske v Townshipe in ponovno razglasitev izjemnega stanja?

Ta čas je v črnskih predmestjih čutili neke vrste napeti mir. Pred vstopom v Kat-helong južno od Johannesburga, ki so ga apartheidovi arhitekti v svojem cinizmu imenovali »Domovina uspehov«, policija ustavlja promet in išče orožje. Vodja patrolje je dejal, da naj bi bila policija odgovorna, če se pripadniki ANC in Inkatha medsebojno pobijajo. Zaplenili so tovarnjak takomenovanega tradicionalnega kulturnega orožja: gorjače, kopja, železne priostrene palice, nože in nekaj pušk. S precejšnjo zamudo je začela policija razoroževati tudi pripadnike Inkathe, da bi zavrnila očitke o paktiranju z nasprotniki gibanja ANC, tako kot leta 1986, ko je tolpa razgrajavev, oborožena z gorjačami, napadla pločevinasto črnsko vas Crossro-

ads pri Johannesburgu in jo požgala.

Tudi na Kagisu, »Trgu miru« na zahodu Johannesburga, pričajo pogorišča okoli stanovanj priložnostnih delavcev o spopadih, ki so po uradnih podatkih terjali 12, po drugih podatkih pa najmanj 30 smrtnih žrtev. Pri poskusu, da bi to prelivanje krvi kar najbolj stvarno obrazložili, je Dan Matsobane svaril pred nevarnostjo, da bi ta val nasilja gledali samo z vidika političnega boja za oblast med Inkatho in ANC. Voditelj levega gibanja AZAPO je prepričan, da se v naseljih črnpolnih prebivalcev kar kopičijo različni problemi in konflikti. Na eni strani so priložnostni delavci, s katerimi je lahko manipulirati, na drugi strani pa ostali del prebivalstva. To so nasprotja med prišleki z dežele in starimi naseljenci, ki se čutijo ogrožene v svojem okolju, to so nasprotja med pogosto bojovito mladino in starejšo generacijo, ki noče kar čez noč izgubiti svoje tradicionalne avtoritete; to so nasprotja med Zului in njihovim plemenskim ponosom ter drugimi južnoafriškimi črnski plemeni.

Matsobane je zaskrbljen nad usodo svojih ljudi. Leta 1976 so ga med vstajo šolarjev v Sowetu aretirali, nakar je 14 let predsedel v jetnišnici Robben Island pred Kapskim mestom. Kaj bo z našimi ljudmi, kaj se bo zanje spremenilo, če bo apartheid jutri odpravljen? »Ne veliko«, si je sam odgovoril. »Ljudje se bodo morali še naprej borovati s problemi, ki tarejo vsako državo tretjega sveta: s stanovanjsko stisko, brezposelnostjo in pomanjkljivim šolskim sistemom. Vsakodnevni problemi črnpoltega prebivalstva skoraj nikogar ne zanimajo...«

f. l.



S tradicionalnim, »kulturnim« orožjem v moderne spore in spopade: strah vzbujajoči bojovniki južnoafriškega Zulujškega gibanja Inkatha.

Potepanje po naši nekdanji prestolnici

Kdor gre na Dunaj, naj...

Kar precej Save je moralo preteči, da smo si upali priznati, da nam je Dunaj vendarle bližji kot Beograd. Kar precej časa je šlo v nič, da smo si upali priznati, da sta nam polka in tudi dunajski valček bližja kot kakršnokoli kolo. In kar precej črnila je moralo biti prelitega, da smo ugotovili, kje so korenine naše kulture in kam se raje oziramo. Nič čudnega zato ni, da je bil Duanj, tudi naša nekdanja prestolnica, že od nekdaj med najbolj obiskanimi turističnim kraji Slovencev. Pod dunajsko streho so se tako nekdaj kot tudi še zdaj zatekali številni slovenski študentje, na Dunaju so se povezale marsikatero kulturne niti s Slovenijo, na katere smo bili še posebej ponosni, češ: nismo Balkan, v resnici spadamo v Evropo. V tisto Evropo, kjer je Dunaj ves čas tudi bil. Na Dunaju pa živijo tudi takšni veliki Slovenci, kot je na primer Ivan Tomažič, bolj znan kot vnet venetolog, čeprav se bo v slovensko zgodovino zapisal prav gotovo tudi kot eden največjih mecenov, podpornikov slovenskih študentov na Dunaju. Zapis je zato namenjen tako avstrijski prestolnici kot obisku pri Tomažiču, v domu Koper, kjer se da povrh še zelo poceni prespati. To je v zadnjih letih preizkusilo že veliko Slovencev...

Skoraj za celo Slovenijo

Dunaj leži na nadmorski višini 170 metrov, kar mu omogoča blago podnebje, še posebej, ker okoli ni nobenih visokih hribov. Ker je naselje že od nastanka naprej pomembno cestno in pozneje tudi železniško križišče, povrh pa eno najpomembnejših evropskih rečnih pristanišč, je Dunaj kar raste in raste. Danes šteje s predmestjem že skoraj dva milijona prebivalcev, kar bi lahko pomenilo

balkanski noriji in vsakodnevno šovu še najbolj všeč.

Dunaj ima za simbol svojo stolnico, Štefanovo cerkev, kjer je vsak dan toliko turistov, da se komajda izmenjavajo med vrati, pa naj bo to na petek ali svetek. Do Štefanove cerkve pa si je vredno ogledati še nekaj drugih veličastnih zgradb, od mestne hiše do parlamenta, od rezidence Marije Terezije in Franca Jožefa do vhodnih vrat, muzejev, kapucinske grobnice, Dvora in Novega dvora... Pravzaprav je treba Dunaj doživeti od blizu, to je težko opisati. Vse zgradbe so arhitektonsko takšne, da naredijo na človeka veličasten občutek, hkrati pa same po sebi dajo vedeti, da se je tu odvijala velika zgodovina. Ljubljana na primer pa je ob tem res samo dolga vas. Ko si jih ogleduješ, naenkrat postaneš majhen ob tem veličastju nekdanjih gradbenikov, pa tudi vladarjev, da so si znali in zmogli postaviti takšne večne spomenike.

V dunajski stolnici je poleg princa Evgena Savojskega, nagrobnika Friderika III. knežjih grobnic in katakomb tudi grob našega rojaka Jurija Sladkonje, znamenitega dunajskega škofa. Naši ljudje so na večih področjih bistveno posegali v nekdanjo skupno zgodovino, torej tudi v cerkveno. Kdor si hoče ogledati Dunaj z višine, pa se lahko povzpne po 343 stopnicah na vrh zvonika Štefanove cerkve. Od tam tudi Dunaj ni neobvladljiv, vsaj z očesom ne.

Mozart, Prater, Schönbrunn

Poleg Dvora in Novega dvora, mestne hiše in parlamenta je na Dunaju toliko muzejev, da bi si jih turist lahko ogledoval vse mesec. Seveda si je treba že vnaprej narediti načrt – si nabaviti na

zejček, v njem pa dobiš tudi napotke za ogled drugih dunajskih znamenitosti. O Sloveniji pa je bilo zadnje čase toliko slišati tudi na Dunaju, da se slovenskega turista še posebej razvesele.

Če greste sami na izlet in imate s seboj še otroke, potem boste morali pripraviti nekaj sto šilingov v stalnem zabaviščnem parku v Prateru. Najprej je treba seveda na šestdeset metrov visoko vrteče se kolo, od koder se da spet lepo ogledati ves Dunaj, potem pa od avtodroma do hiše strahov, od piratske hiše do vlakov vseh izvedb, od gorske do morske železnice... denarja tam res ni težko zapraviti. Vsaka vstopnina pa stane od 10–25 šilingov, tako da še sam ne veš, kdaj se znebiš nekaj stotakov. Vmes je tudi več restavracij, manjših in večjih lokalčkov, cene hrane pa so dokaj solidne. Celotno kosilo dobiš – tako je po vsej Avstriji – za toliko, kolikor pri nas stane samo zrezek, torej od 50 do 60 šilingov oz. dinarjev.

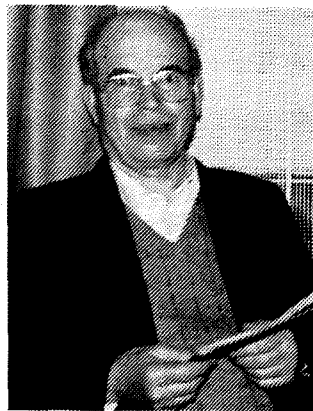
Cesarski letoviški grad Schönbrunn je cilj skoraj vsakega sodobnega nomada. Tam se ustavljajo vsi izletniški avtobusi, pod kostanji parkirajo avtomobili iz vse Evrope, sem se zgrinjajo množice turistov z vlaka. Res je enkratni pogled na zunanost, še lepši pa na obsežen park, ves v rožah in cvetju, s čudovito angleško travico, s slavolokom na koncu, ovit v gozd... prava pravljica. V notranjosti pokažejo nekaj ducatov sob, kjer so občasno prebivali tudi naši vladarji, od Marije Terezije do Franca Jožefa. Tako pokažejo takšne lepote, kot so porcelanasta soba, milijonska soba, plesna dvorana, spalnice, slike vseh šestnajstih Terezijinih otrok... res je kaj videti. Marija Terezija je vladala od 1740–1780 leta, torej celih 40

kače in raznovrstne ribe, seveda pa ne manjka tudi standardnih prebivalcev takega vrta, od slonov do tjunov, od žiraf do krokodilov.

Prešeren, Stritar, Cankar

Na Dunaju so študirali in tudi službovali pomembni slovenski možje. Nekateri so v bedi nabirali samo znanje, drugi so ga za preživetje že dajali drugim, spet drugi pa so postali ugledni dunajski možje. Na Dunaju je na primer spesnil svoje zgodnje pesmi France Prešeren, tu so razstavljali svoja prva dela znameniti impresionisti, del svojega talenta je tu pustil arhitekt Jože Plečnik (Zacherlova hiša, cerkev sv. Duha in Ottkringu), v delavski četrti zahodnega dela mesta je prebival Ivan Cankar, na Dunaju pa sta delovala tudi dva naša pomembna znanstvenika slavist Franc Miklošič in fizik Jožef Stefan. Zadnja dva imata na Dunaju tudi spominski plošči. Z drugimi besedami povedano: na Dunaju se nikogar ne stramujejo, samo da je kaj dobrega prispeval zanje.

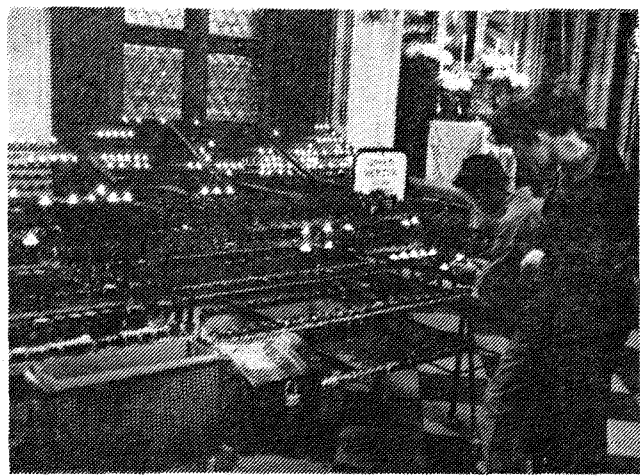
Poleg Prešerna in Cankarja sta Dunaj od bližje občutila tudi Stritar in Levstik. Prvi je napisal celo Dunajske sonete, drugi pa je bolj znan po tem,



Mecen in venetolog Ivan Tomažič z Dunaja

da je šel z Dunaja peš v domovino. Hodil je poldrugi mesec. Danes pa potrebujete od Šentilja do Dunaja le dobri dve uri, kajti ves čas vodi tja gor sodobna avtocesta. Koliko časa natančno pa je hodil Martin Krpan s svojo kobilico, ni podatkov, bržčas kar poldrugi teden, kar tudi po svoje pravi o tem, kako hitro so zdajšnji jekleni konjički in kako počasno je bilo nekdaj življenje.

Sodobni Prešerni, Stritarji, Cankarji, Plečniki in Štefani že več kot dve desetletji lahko stanujejo v visokošolskem domu Korotan, katerega je osnoval, vodil in tudi denarno podprl naš veliki Slovenec Ivan Tomažič. V tem študentskem domu je bilo nastanjenih na ducate slovenskih študentov, največ z avstrijske Koroške, nekaj pa tudi s sončne strani Alp, vsem pa je pomagal duhovnik Tomažič, ki je v bližini središča mesta sezidal lep dom. Pred nedavnim ga je zaradi drugih obveznosti prepustil za stalno Mohorjevi družbi, sam pa še upravlja dve nadstropji drugega doma, imenovanega Koper, tam pa je tudi mogoče ob vsakem času poceni prespati. Poceni seveda za dunajske razmere. Treba je vedeti, da je Dunaj kot osrednja avstrijska prestolnica drago mesto in da je težko dobiti



V cerkvi sv. Štefana Dunajčani radi prižigajo svečke svojcem.

prenočišče pod tristo, štiristo šilingi, v boljših hotelih pa se ta cena vrti tudi po sedemsto, osemsto šilingov. V domu Koper pa lahko dve osebi prespita za petsto šilingov.

Za vse tiste, ki bodo kdajkoli potovali na Dunaj, po zasebni ali službeni poti, priporočamo, da pokličejo zjutraj od sedmih do osmih ali zvečer od osmih do desetih telefonsko številko 9943/222/940009, oglasil se jim bo Ivan Tomažič in jim rezerviral sobe. Za turiste ima na razpolago pet lepih sob, v vseh drugih pa so nastanjeni študentje.

Od Brkinov do Dunaja

Ivan Tomažič je po svojem poslanstvu duhovnik, župnik, ki daje svete zakramente in opravlja maše v eni od dunajskih bolnišnic. Na tovrstni skrbi ima okoli 1200 starejših bolnikov, ljudi, ki v glavnem čakajo na smrt. S Tomažičevo tolažbo in z vero v Boga je prehod v drugo življenje precej lažji...

Župnik Tomažič pa ima za seboj tudi pravo odisejajo. Rojen je bil pred dobrimi sedemdesetimi leti v Pregarjah na Brkinskem, od tam je odšel na šolanje v Italijo in Španijo, kot kaplan je najprej služboval v Rimu, nato pa so ga poslali na Dunaj. Je v klarinskem redu, ki priporoča širjenje božjega kraljestva v vseh oblikah, predvsem pa s šolanjem, z misijoni in drugo pomočjo soljudem.

Ko je prišel na Dunaj, ni

Novo sporočilo Venetov

Ivan Tomažič ne bo ostal zapisan v zgodovini Slovencev samo kot mecen slovenskih študentov na Dunaju, ampak tudi kot zagovornik teze o Venetih, naših davnih prednikih. Neobremenjen s slovensko uradno zgodovino se je dokopal do teze, da se Slovenci nismo doselili na zdajšnje ozemlje izza Karpotov, ampak da smo na tem ozemlju prvotni naseljenci, kar hkrati pomeni, da smo neprimerno starejše ljudstvo, seveda pa še vedno del slovenskega debla.

Skupaj z akademikom Matjem Borom in dr. Jožkom Šavlijem (študentom na Dunaju pred leti) je Ivan Tomažič pripravil knjigo Veneti, naši davni predniki, ki je najprej izšla v Avstriji, nato pa še pri nas. V Sloveniji je bila takoj razprodana, bila je dobro sprejeta med bralci, strokovni krogi pa je niso sprejeli preveč odprto, čeprav je v knjigi na stotine »dokazov«, od jezikovnih do izkopenin, ki pričajo, da smo bili Slovenci na tem ozemlju veliko pred »uradnim preseljevanjem« v 6. stoletju.

Pred nedavnim je izšla druga tovrstna knjiga o Venetih, naših davnih prednikih, z naslovom Novo sporočilo. Napisana je namenoma preprosto in jasno, da bi jo lahko razumel vsak bralec. Tezo o Venetih na slovenskem ozemlju nameravajo avtorji ponuditi prihodnje leto še



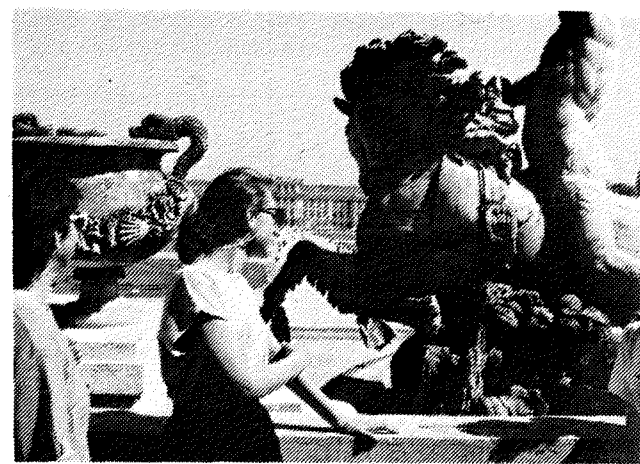
Palace, muzeji, spomeniki, kočije... značilni Dunaj.

skoraj toliko, kot nas je vseh Slovencev. A vendar je ves Dunaj naravnost predvsem v kulturno smer, s številnimi turisti, gospodarstvo se odvijata nekako v ozadju, celotno življenje pa poteka mirno, dostojanstveno, skoraj neopazno, kot da se nikomur nikamor ne mudi, kot da mirno teče lepo namazan stroj, kot da je vse predvideno vnaprej in da do nobenih zapletov sploh ne more priti. In morda je prav to slovenskemu opazovalcu ob siceršnji

primer vodiča 48 ur Dunaja – ter si ogledati vsaj glavne znamenitosti. Te pa so med drugim tudi manjši muzeji – bivališča velikih mož. Mi smo stopili od Štefanove cerkve naprej v Mozartovo hišo, kjer pa pravkar obnavljajo pročelje in pristop. Ker je bilo to v petek dopoldne, ko imajo upokojenci prost vstop – tudi tramvaj je na primer za upokojence vse dni zastoj – smo si Mozartovo bivališče lahko ogledali brezplačno. Prijeten urejen mu-

let, pa ni videti, da bi podobno kot nekateri naši vladarji, pripeljala državo na rob propada.

V Schönbrunnu imajo stalno rezervirane sobe tudi za obisk pomembnih zdajšnjih državljanov. Kdor si lahko privoščiti takšno razkošje, mora imeti za seboj že dovolj bogato državo. Za navadne smrtnike pa je za 25 šilingov ogled enega največjih evropskih živalskih vrtov, ki je prav tako zgledno urejen, posebno nazorno pa so predstavljene



Schönbrunn – vsestranska lepota

znal niti besede nemško, tega mesta pa prej ni še nikdar obiskal. Poslali so ga v bolnišnico, kjer že več kot trideset let vsestransko pomaga ljudem, kot duhovnik, kot človek z velikim srcem, kot dobitnik. Za slovenske študente pa je postavil študentski dom Korotan.

V začetku je v bolnišnici še naletel na kakšnega Slovenca, zdaj pa jih je na Dunaju vse manj. V Korotanu so imeli pred časom srečanja dunajskih Slovencev, zdaj pa tudi tega ni več.

Italijanom in pričakovati je, da jo bodo bolj odprto sprejeli kot nekateri naši zgodovinarji, ki se nočejo o tem niti pogovarjati.

Sicer pa Ivan Tomažič na Dunaju ves čas spremlja tudi tako imenovano slovensko pomlad, demokratizacijo naše družbe, in se veseli, da bomo – če se bomo le pametno zmenili med seboj – končno postavljeni na tisto mesto, ki nam pripada, to pa verjetno tudi pomeni korak bližje Dunaju.

Ivan Sivec

Mož, vreden spomina

Čas neizprosno zahteva svoje, naše vrste se neusmiljeno redčijo, zdaj smrt ugrabi enega, zdaj drugega. Tako nam je pred kratkim osemdesetletnega Štefana Pavšiča-Jurja.

Rojen je bil 10. decembra 1910 v Čepovanu. Oče mu je padel v prvi svetovni vojni, mati z otroki pa je morala v begunstvo, nastanili so se v Vevčah pri Ljubljani. Po vojni so tam tudi ostali, ni jih mikalo vrniti se v kraje, kjer se je šopirila tuja vojska.

V vevški papirnici se je Štefan izučil za papirničarja, tam se je tudi vključil v delavsko gibanje v Jugoslovanski strokovni zvezi. Vseskozi je pripadal levemu krilu krščanskih socialistov, med stavko 1937 je bil tudi član stavkovnega odbora. Bil je vnet zagovornik sodelovanja vseh delavcev v boju za delavsko pravico ne glede na strankarsko pripadnost. Ob vsej politični dejavnosti in ob polni zaposlenosti pa je še našel čas za šolanje, končal je gimnazijo z veliko maturo, kar je bilo za predvojne čase in razmere nekaj povsem izjemnega.

Ze maja 1941 ga najdemo med člani terenskega odbora OF vevške papirnice, avgusta pa med člani rajonskega odbora OF za občino Dobrunje. Nekaj kasneje je bil tudi imenovan za političnega komisarja dobrunjskega bataljona narodne zaščite, ki je štel okoli 500 mož. Nesporno je delavstvo papirnice z okoliškimi predeli vse vojne pomenilo trdno postojanko OF vzhodno od Ljubljane.

Aprila 1942 je Pavšič postal partizan Dolenjskega odreda, kjer so ga glede na dotedanje politične in vojaške izkušnje kmalu določili za četrtega komandiraja. Potem ko se je odred razdelil na Zapadnodolenjskega, Krškega in Belokranjskega, je bil komandir čete v Zapadnodolenjskem vse dokler ga niso oktobra 1942 poklicali v glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet in ga postavili za drugega

ga namestnika političnega komisarja vseslovenske partizanske vojske. V ustreznem ukazu izvršnega odbora OF, izdanem 1. oktobra 1942, je Pavšič omenjen z ilegalnim imenom Jurij Dobravec, kot njegova funkcija pa je navedeno: »član vodstva krščanske skupine v OF«.

Kakšne naloge je odtlej opravljal Pavšič si lahko predstavljamo. Po veliki italijansko-nemški poletni ofenzivi se je na območju, ki ga je zasedla italijanska vojska, razbohotila »bela garda«, kakor so ljudje začeli imenovati Prostovoljno protikomunistično milico (z italijansko kratico MVAC »Milizia Volontaria Anticomunista«). Njihova propaganda je zatrjevala, da je OF le kulisa KPS (kar spet trdijo nekateri v zadnjih mesecih). Prav trije namestniki komisarja glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet pa so pomenili zanikanje takšnih trditev in neposreden dokaz, da je OF koalicijska, kjer med drugim sodelujejo tudi krščanski socialisti.

Kot je znano, so KPS, krščanski socialisti in Sokoli v OF 1. marca 1943 izdali »dolomitsko izjavo«, ki jo je zatem na posvetu na Pugledu na Kočevskem Rogu (28.–30. april 1943) potrdil zbor aktivistov. V skladu z njo so se krščanski socialisti in Sokoli odrekli svojim posebnim organizacijam v NOV in POS kot tudi na terenu. Tako so bili tudi ukinjeni položaji treh namestnikov političnih komisarjev tedanjega glavnega štaba NOV in POS, Štefan Pavšič-Jur pa poslan v Tomšičevo brigado za četrtega komandiraja.

Na spomlad 1943 so se vse štiri tedanje slovenske brigade zapletle v vrsto hudih bojov. Pavšič je izpričal ne le pogum, pač pa tudi poveljniško sposobnost, zato so ga čez nekaj časa imenovali za namestnika bataljonskega komandanta. Pred odhodom 14. divizije na Štajersko pa so ga poslali

v oficirsko šolo glavnega štaba, ki jo je z odličnim uspehom končal prve dni februarja 1944. Sredi tega meseca so ga poslali v 15. brigado, kjer je bil imenovan za komandanta njenega 2. bataljona. Na tem položaju je ostal do 18. aprila, ko je bil premeščen v Cankarjevo brigado za namestnika brigadnega komandanta. Od tam se je 28. junija vrnil v 15. brigado za njenega komandanta in ostal v njej vse do ranitve 12. avgusta 1944.

Dva meseca je preležal v bolnišnici, nato pa so ga poslali v operativni oddelk glavnega štaba NOV in POS, ker je bil za bojne enote zaradi posledic ranitve nesposoben. Vse življenje je šepal, ker mu je krogla prebila stegenico, ki se ni prav zrasla in je imel zato eno nogo krajšo. Vendar z delom v zaledju ni bil zadovoljen in je ves čas prosil, naj ga pošljejo v kako bojno enoto. To mu je uspelo šele malo pred koncem vojne, ko so ga imenovali za komandanta belokranjskega obrambnega sektorja, toda spet le za kratek čas. Tik pred osvoboditvijo je z letalom iz Bele krajine odpotoval v Beograd, od tam pa so ga prek Madžarske poslali na Štajersko, kjer je postal prvi komandant Maribora. Leta 1950 so ga kot majorja na lastno željo odpustili iz JA, nakar je služboval kot direktor v mariborski Metalni in v Dravskih elektrarnah, nekaj mandatnih razdobjih je bil tudi poslanec skupščine Slovenije. Po upokojitvi leta 1967 je tiho in skromno živel v Mariboru.

Ti dokaj skopi in precej suhoparni podatki seveda ne morejo bralcu pojasniti, kakšen človek je bil pokojnik. Morda bodo k temu lahko kaj pripomogli moji osebni spomini nanj.

Sredi marca 1944 sem se vrnil s političnega tečaja v 15. brigado, kjer so me imenovali za namestnika komisarja 4. čete 2. bataljo-



Štefan Pavšič-Jur

na. Dva ali tri dni kasneje je naš bataljon doživel domobransko-nemški napad na Polici, spet čez kak dan ali dva smo se nastanili v vasi Brezovo. Tam me je doletelo dežurstvo v bataljonu. Prizadeval sem si, da bi ga opravljal kar najbolje, med drugim sem šel večkrat po ukaze ali na poročanje h komandantu bataljona Pavšiču. Ko sem dežurstvo naslednjega dne oddal nasledniku, me je Pavšič pohvalil. Prav takrat je odhajal na bolezenski dopust namestnik bataljonskega političnega komisarja Rudi Pušenjak-Uragan in mene so izbrali za njegovega zastopnika dokler se ne vrne. Tako sva se znašla s Pavšičem v štabu takorekoč pod isto streho. Ne vem kako in zakaj, toda med nama se je brž spletlo prijateljstvo, čeprav sem bil jaz star komaj dobrih sedemnajst let, on pa je bil zrel mož pri triindesetih; poročen in oče. Že tedaj se mi je včasih zdelo, da v meni gleda sina ali neboljenega mlajšega brata.

Namestnik političnega komisarja je bil po takratnem ustroju sekretar KPS četrte celice, oziroma bataljonskega ali brigadnega biroja. Vsi člani četnih poveljstev in bataljonskega štaba so bili člani KPS, edina izjema je bil Pavšič, na kar me je nekdo opomnil, češ naj bom z njim obziren in previden v izjavah, da ga ne bi morda kako užalil. Predvsem pa so mi zabičali, naj mu niti ne omenjam česa v zvezi s KPS oziroma članstvom v njej. Počasi sva se vedno bolje spoznavala in postajala vse bolj zaupna drug do drugega. Nekoč me

je zasrbel jezik in sem bleknil, kar ne bi smel: Zakaj ni član KPS, ko pa je vendar bolj politično »zgrajen« kot večina komisarjev, poleg tega pa ga krasita pogum, tovarišstvo in vse drugo od takratnih komunistov zahtevane lastnosti?

Odgovoril mi je, da ne mara siliti v ospredje, predvsem pa se ne bo potegoval za sprejem v KPS, ker bi to kdo utegnil razumeti kot da mu gre za kariero.

Kasneje sem o njem večkrat govoril z brigadnim namestnikom političnega komisarja. Med drugim sem mu nekoč predlagal, naj sprejmejo Pavšiča v KPS, ker to že zdavnaj zasluži in je za kaj takega tudi svetovnonazorsko zrel. Seveda sem prestal potem navzkrižno spraševanje, če morda nisem prekršil prepovedi glede pogovora s Pavšičem o njegovi strankarski pripadnosti. Obtožbe sem zavrnil, češ da mi je vse kar sem dejal, povedal sam.

Ne vem, če so moja priporočila kaj vplivala na sklep, toda Pavšiča so aprila 1944 sprejeli v KPS. Tedaj je dotedanega namestnika političnega komisarja, ki so mu mnogi očitali ozkost, zamenjal mnogo prožnejši partizanski pisatelj Bogo Flander-Klusov Joža. Pavšiča pa so premestili na višji položaj v Cankarjevo brigado in najina pota so se vsaj zaenkrat ločila.

Znova sva se srečala, ko sem se po pettedenskem zdravljenju zaradi ranitve v drugi polovici julija vrnil v brigado, ki ji je tedaj že dobre tri tedene poveljeval Pavšič. Odslej sva le občasno prihajala v stik, ker je bil naš bataljon razporejen navadno precej daleč od brigadnega štaba. V tem razdobju so domobranci s svojo taktiko nenadnih vdorov na partizansko območje in presenečenj želi uspeh za uspehom, izgube naših enot in terencev so bili pogosto naravnost zastrašujoče. Da bi iztrgali sovražniku iz rok pobudo je Pavšič vneto uveljavljal našo novo taktiko, imenovano manevriranje. Naši bataljoni niso bili razporejeni frontalno, ko jih je

sovražnik skozi goste gozdove lahko obšel in jim udaril v hrbet, ampak so imeli zasedene višinske točke, obramba pa je bila krožna. S teh položajev so vsako jutro krenile proti sovražnikovim postojankam tri vzporedne bataljonske kolone, kakor hitro je katera naletela na odpor, sta ji drugi dve morali priskočiti na pomoč in udariti na sovražnika z boka ali iz zaledja. Žal Pavšič ni utegnil dosledno uveljaviti tega načina boja, ker ga je prehitela usoda, ko se je po nesreči 12. avgusta pri Zagradcu sam ranil.

Le malo prej (3. avgusta 1944) so domobranci vdrl skozi razpored 4. in 15. brigade v Žužemberk in tam postrelili ali poklali okoli 80 partizanov iz 15. brigade, štaba 15. divizije, komande mesta Žužemberk, Dolenjskega vojnega področja in terencev. Ko je zvedel za ta vdor, je Pavšič ukrepal odločno in naglo, 15. brigada je z dvema bataljonoma udarila sovražniku v hrbet, vendar ni dosegla drugega kot da je pospešila njegov umik. Pri tem pa je zagrešil napako, da je sam jurišal in zato iz strelske vrste ni mogel poveljevati, kar je sovražnik takoj izkoristil.

Naneslo je, da sem bil blizu zraven, ko se je 12. avgusta blizu Zagradca Pavšič hudo ranil. Tega dne je zgodaj zjutraj manjša domobranska patrulja iz Šentvida vdrla v Zagradec, ki je bil daleč na partizanskem območju. Prvi in 3. bataljon 15. brigade sta dobila ukaz, naj ji preprečita umik, na desnem bregu Krke pa je bila 9. brigada. Toda domobranci, med katerimi so bili številni domačini, so se za neko živo mejo splazili iz obroča in oba bataljona 15. brigade sta udarila v prazno. Na vrhu vzpetine je Pavšič od jeze vrgel po tleh svojo brzostrelko, ki se je sprožila in ga ranila z dvema krogla, ena pa je prestrelila uho njegovemu kurirju. Ta ranitev je prekinila Pavšičevo vojaško kariero, v kateri bi kot zelo razgledan in iznajdljiv človek brez dvoma veliko dosegel.

Mile Pavlin

Dr. Ivan Logar

Zapiski terenskega zdravnika

Že spet novi obiski. Nujen slučaj v Florjanski ulici. Florjanska ulica s svojimi majhnimi okni, globokimi, temnimi hodniki spominja bolj na Dickensove sirotišnice neke v okolici prastarega Londona kot na človeška bivališča. Temen, vlažen zrak se širi po vseh kotih preperelih sob. Ne ustavi se niti v kuhinjah, pri katerih večino prostora zavzema pozneje prizidan štedilnik. Ne ustavi se niti v bolje opremljenih prvih nadstropjih. Nikjer blagodejne električne svetilke. Mala, klepetava ženica me pelje z leščerbo po obokanem hodniku, kjer tako votlo odmeva. Borno stanovanje sestavljeno iz kuhinjskega brloga in črnovalne sobe. Ob štedilniku se suče mlado dekle, na ležišču kraj nje spi majhno, bledično dete. Zaidem v sobo, ki je mrzal, da si še tesenje zapnem suknjič. Bolnik spi stalno pri odprtem oknu, kar mu verjetno dobro dene. Upokojeni črkostavec leži na borni postelji, odet s samo rjuho,

odeja mu leži neke ob nogah. Že dolgo od leta 45. ga napada božjast, stalno in neutrudno, vsaj dvakrat na mesec, enkrat huje, drugič manj. Včasih pomaga nitroglicerini v cevkah, večkrat ne. Mož je precej debel, za svojih 51 let kar dobro ohranjen, le izrazita bledopastozna barva na licih na priča nič dobrega. Zdravil se je že po vseh oddelkih naše bolnice, bil pa je tudi dalj časa v Zagrebu, kjer je bil tudi operiran. Njegova diagnoza: Epilepsia Jackson. Kljub težki in neozdravljivi bolezni je mož dobre volje, zgovoren, skrajn optimist. Huđuje se na dr. Lavriča, ker mu noče operirati možgan in odstraniti bulo, ki se nahaja neke na levi strani možganov. Ali naj ozdravi, ali umrje. Takega življenja noče in noče. Ženica je istega mnenja. Kaže pa, da je bolj navdušena za drugo rešitev, ker je že vsega sita. Poleg tega pa dobiva tako skromno pokojnino, da ni vredno govoriti. In to po 28 letih

težke in naporne službe v tiskarni pri vlivanju svinčenih črk. Prijatelji so ga svarili pred saturnizmom, toda kaj, ko je pa treba delati. In prišlo je naenkrat. Sicer ga je že prej včasih trgalo v ramenih, toda za to se ni menil. Neke noči pred 7 leti ga je zagrabil strahoten krč v desni nogi in padel je v nezavest. Žena ga je vsa prestrašena skušala zbuditi iz nezvesti, toda krči po vsem telesu so bili še hujši. Po dobri uri je prišel k sebi in od tedaj se je ponavljala ta slika vedno, včasih vsak dan, včasih bolj redko. V Zagrebu so ugotovili, da ima v levi polovici možganov klopčič razširjenih žil v obliki bule, ki pritiska na mozeg. (Rtg. fotografija z abrodilom). V Ljubljani so mu najprej podvezali desne vene z ing. operacijo, pozneje pa izključili vratno arterijo ne levi strani, z namenom, da leva stran ne dobiva krvi, kot se je bolnik sam izrazil. Nekaj tednov so napadi izostali, pozneje pa je bilo isto, kot prej. Tak težak napad je imel danes ob 9. zvečer. In dvakrat je mislil, da se bo napad ponovil, ko sem stal ob njegovi postelji. V trenutku je utihnil, ustni sta postajali modri, že itak blede lice je postajalo mrtvaško blede. Desna roka v členkih je postajala trda in trzajoča, nekak tresljaj v telesu. In se je poglelo. Globoko je zadihal in pričel govoriti. Pravega napada ni bilo. Napotil sem ga v bolnico in ves prezebel odšel.

Bilo je že po polnoči, ko sva iskala s šofer-

jem v Mostah Zadružno ulico. Zaloška cesta preko dolenjske proge je bila vsa razrita vsled popravila na cesti in po velikih ovinkih sva prišla na mesto, kjer je bila mala cerkvica in samostan karmeličank. Ni je več. Porušili so jo vsled razširitve ceste. Ljubljana se je lesketala v široki strugi in rahle megle so se vlekle preko nje. Zašla sva. Sele po dolgem času sva se zavedla, da morava na Kodeljevo.

Stara ženica leži v velikih blazinah, le mala glavica globokih zarez in atrofične kože živo sledi razlagi svojih prestrašenih hčera. Še vse dela, sta pripovedovali obe hčerki v eni sapi. Popoldne in zvečer pa je imela take krče v trebuhu, da so bile prepričane v takojšnjo starkino smrt.

Popoldne je jedla fižolovko in verjetno jo je tako napelo, da ni mogla več prestajati. Ob mojem prihodu ji je že odleglo. 68-letna žena železničarskega pokrojenca. Pomiril sem njene hčere. Vse sreče so mi skuhale pravo kavo in jo nalile v najlepši porcelan, kar so ga imele.

Ostali obiski so bili zame nepomembni. Zadnji je bil v cukrarni.

24. januarja 1952. Četrtek.

Noč je bila še kar mirna, podnebje jasno in razmeroma toplo. Veliki sneg, ki je zastavljal našo polzevo cestno železnico za tri dni, je prijavil svoj prihod šele naslednji teden. Sneg so lahko kidali hišni gospodarji

Komedijant bi moral biti

Spodnja Savinjska dolina je tudi zgodovinsko bogata. Rimska nekropola, v Šempetru, sredi doline, je evropsko znana, za hmelj pa lahko rečemo, da je povezan s celim svetom. V obrobju je več graščin in gradov; slednji so le še razvaline. Zovnek! Imeli so ga v pesesti Celjski grofje. Pesnik Fran Roš je za tisti čas takole zapisal:

... Nekoč je Natek Boštjan, žovneški tlačan, ubogo gmbal tu k puntu krvavem zbiral. Gradovi goreli so. Čas je bil krut in teman, ko na bojiščih je klic po svobodi zamiral.

Na desnem bregu Savinje, nekje na sredi poti med Šentpavlov in Zabukovico, kovačnicama predvojnih komunistov, je zdaj nadvse lepo urejena vas Šešče. Vodstvo KS je izredno prizadevno, tukaj je udarniško delo še vedno doma. Kraj je tako rekoč zgodovinski. V gozdu in v Golčarjevem sadovnjaku so prazgodovinske gomile. Izkopavanja med 1884 in 1895 so odkrila v eni izmed njih rdeče-črno slikano keramiko, latenski bronzast nakit, sekire ter železno orodje in orožje. Na terasi nad Šeščami je stala gotovo že v 16. stoletju graščina Schönbiel; tako so kraj med okupacijo tudi Nemci preimenovali.

V ozadju, tja proti jugu je znan Burkeljčev hrib. Prav na vrhu so med skalovjem odkrili sled nekdanjih grajskih kleti, shramb in zatočišč. Na severnem pobočju so se za prvega maja zbirali delavci, to so bila nekakšna protestna zborovanja, ki so jih organizirali komunisti. Včasih se je pridružil tudi Slavko Šlander. Seveda so bili prisotni tudi žandarji s puškami in nasajenimi bajoneti.

Med vojno pa je bil Burkeljčev hrib tudi partizansko zatočišče, saj je pod vrhom znana partizanska kmetija, pri Gašprcu pravijo po domače. Oče je bil v prvi svetovni vojni sedem let vojak, sin Janko prav tako: štiri leta v taborišču, tri leta v KNOJ-u.

Povrnimo se k preko šeststo let starim Šeščam. Pred zadnjo vojno je bilo tu močno Društvo kmečkih fantov in deklet. Odbor OF je bil osno-

van že leta 1941. Dne 18. avgusta 1941 je policijska patrulja odkrila skupino ilegalcev, katerih moške so bili v partizanih. Tri, ki jim ni uspelo pobegniti, so odvedli v koncentracijsko taborišče Osviecim, kjer so bila do osvoboditve.

Tu je bival od leta 1932 Avgust Lukanc-Brglez, organizator delavstva pred drugo svetovno vojno, ki je bil zajet po borbi 1. štajerskega bataljona in je tu pri Zakrajškovi podlegel gestapovskemu mučenju. Ob okupaciji leta 1941 je kot član KP sodeloval v vseh pripravah za oboroženo vstajo in tudi sam odšel v partizane julija 1941 v Savinjsko partizansko četo. Bil je četni in pozneje bataljonski kurir. Bilo je prvo zimo. Po vrnitvi napada na Čmakovo žago se je skrila – zaradi viso-

ten fantič si je hitro našel novo družino, nemškega jezika se je do potankosti naučil. Že zgodaj je imel smisel za petje in razna glasbila. Ali kaj, ko pa se je začela prva svetovna morija. Tam gori je dobil pol sestro Marijo. Ko pa so po vojni ostali sami, ko je po dolgem in počez Nemčije zavlada brezposelnost, se je družina vrnila v rodne Šešče, kjer je mati dedovala majhen grunt. Za vse ni dajal dovolj kruha, najti ga je moral drugod. V tujem svetu? Ne, najprej je poskusil v svoji novi domovini. Ko na vrhu ni bilo dela, je pač moral pod zemljo. Delal je v rudnikih v Zasavju, v Kočevju, Senovem in bogve kje vse.

Bil je izredno vesele narave, prilagodljiv na vsake še tako trde razmere, zato življenje ni nikdar za hudo je-



France Novak z violino med svojimi vrstniki, znanci, prijatelji

kega snega – pri nekem kmetu, kjer so ga Nemci našli in aretirali. Po zverinskem mučenju je še isti dan umrl.

Novakov France in Avgust Lukanc sta bila velika prijatelja. Kakor sta v tekstilni tovarni Prebold malo zaslužila, zmeraj sta v malem stanovanju našla prostor za ilegalce iz vodstva KP Slovenije in druge.

No, tudi Novakov Francelj je bil po rodu Šeščan. Luč sveta je ugledal na Jerinovem griču 30. 7. 1906. Osnovno šolo je obiskoval nekaj let v Preboldu, nato sta z materjo za kruhom krenila po svetu, v Nemčijo. Mati se je poročila z izseljencem Drešarjem. Življenje je šlo na bolje. Kot živahen in nadvse spre-

ma. Zaradi razgledanosti se je znal pogovarjati tudi takratno gospodo, vendar se zanj ni nikoli preveč ogreval.

– Čistokrvni delavci, delavke so moji bratje in sestre! si je v sebi dejal. Tako se je zelo zgodaj pridružil napredno mislečim in še kot fant je imel opraviti z žandarmarijo in policijo.

Tudi v domačem kraju, v Šeščah, je imel zveste prijatelje. Take, ki so znali biti tudi veseli, kak instrument igrati, peti domače narodne pesmi.

Nekaj fantov se je bilo znovala odločila za tuji svet. Francelj se jim je takoj pridružil. Kraljevska oblast in njeni li-

zuni so bili do delavcev zmeraj bolj kruti, saj je bilo treba delati tako rekoč od jutra do večera. Mogoče bo v tujini kaj bolje, saj slišalo se je tako.

Najprej Avstrija. Iz fabrike v rudnik, iz rudnika v fabriko. Kaj pa Nemčija? Gremo pogledat! To je bil čas, ko so v tej deželi zmagovali socialisti in komunisti.

... Težka je moja pest, v brazde razjedena, črna je moja dlan, moj obraz je ožgan ...

Saj so še druge dežele. Belgija, Francija. Nazadnje pa se je za dlje časa ustavil v Holandiji. Tu je našel življenjsko sopotnico Trezko. Čedna je bila, potomka slovenskih ljudi, staršev, vzela sta se in kmalu ju je osrečila novorojenka – in ostala edinka – hčerka Jožica, ki še danes pravi, kako sliši očeta peti:

– »Jožica, kje si bl'a, ko sem te iskal ...«

Tudi v Holandiji se je France takoj povezal z naprednim gibanjem, kar pa se je hitro razvedelo in že so sledile prve preiskave. Kam nazaj v Nemčijo? Ne, tam Hitler gospodari. Prej bi bil v kehi kot na delovnem mestu. Leta 1934 se je z družinico vrnil v domovino, k materi in polsestri. Zaposlil se je v preboldski tekstilni tovarni, v novem oddelku Cosmanos. Svoje nazore je prenašal na druge in kmalu se je formirala levičarska strokovna organizacija v tem obratu. Bil je viden predstavnik delavskega gibanja v Preboldu in okolici. Ob splošni stavki tekstilnih delavcev je postal vodja štrajkovnega odbora. Bil je večkrat odpuščen, zaprt, kljub temu je vztrajal pri svoji odločitvi.

Ob občinskih volitvah je bil izvoljen kot komunistični delegat. Z ženo Trezko sta si s trdim delom zgradila skromen, a toplec domek, ki je bil često zatočišče ilegalcev, n. pr. Dušana Kvedra, pri njem so bili sestanki, ki so jim često prisostvovali Slavko Šlander, Lidija Šentjunc, Mica Šlander, ki je včasih zlezla kar skozi okno, in še mnogo drugih.

Ob okupaciji je France vodil tečaje nemškega jezika, z nemškim županom sta bila skoraj dobra znanca, ko pa je le malokdo vedel, kako nevarno je Nemcem prav vedno nasmejani Novakov France.

Bil je med organizatorji akcije za pomoč partizanskim oddelkom, ki so operirali na tem območju.

Ob veliki nemški raciji je bil zaradi izdaje v poletju 1942 aretiran, ter 2. oktobra po zverinskem mučenju 1942 ustreljen v Mariboru. Pokopan je v Gradcu. Po njegovi smrti so odpeljali še ženo v Osviecim, hčerko Jožico pa v razna otroška taborišča. Obe sta se vrnili: žena kot vdova velikega komuniste, hčerka kot ukradeni otrok. Kam? Nazaj v Šešče, v domek, ki sta ga Trezka in France zgradila s tisočeriimi žulji.

Spomini pač dolgo ne zbledijo. Tako se starejši Preboldčani, Šeščani in mnogi drugi radi spominjajo Frančka, ki je igral na orglice in kitaro, razpotoval frajtonarico, zapel kot slavček in stresal vice iz rokave. Še zdaj marsikdo reče:

– Biti bi moral komedijant, igravec, ljudski muzikant in pevec, ne pa da se je bavil s kapejevsko politiko, ki ji današnji rodovi zapirajo vrata.

Trezka se nerada spominja tistega časa, toliko hišnih preiskav, toliko prestopnega strahu, pa smrti moža, taborišča.

Drago Kumer

Rudolfu Moharju v spomin

Bralci TV 15 se utegnejo morda še spomniti sestavkov, ki so pred časom izšli v nekaj zaporednih številkah borbovskega glasila o razvoju in obsegu partizanskega gibanja v Loškem Potoku. Šlo je za skrbno pripravljeno in celovito prikazano dogajanje med NOV v prostoru, ki ga zajema skupnost vasi Loškega Potoka med območjem Ribniške doline in Bloške planote. Avtor tega prikaza protifašističnega boja, trpljenja in žrtv pa tudi deleža Potočanov NO gibanja med drugo svetovno vojno, je bil domačin Rudolf Mohar, ki je bil tudi sam aktiven udeleženec partizanskega boja od prvih dni leta 1942 pa do konca vojne.

Letošnjo pomlad se je – izčrpan od bolezni – tiho, kot je živel, poslovil od življenja.

Vendar je Rudolf Mohar kljub svoji življenjski skromnosti pustil med svojimi krajanji vidno sled, ki je čas nikakor ne bo mogel povsem zbrisati. Za njim ni ostala le skrbno sestavljena zgodovina osvobodilnega boja Loškega Potoka. Ostala sta dva drobna literarna bisera, zbirka pesmi in pa knjiga pripovedk pod naslovom Srebrni zvon.

Ob izidu te zbirke leta 1985 je njen recenzent zapisal med drugim tudi tole: »Rudolf Mohar je v svoje pripovedke zajel motive iz ljudskega pravljicega izročila, kakršno se je ohranilo med ljudmi v Loškem Potoku in v ribniški okolici, ali pa v zapisih, ki se snovno nanašajo na ta del slovenske dežele. Tako se pr-



vič v naši tovrstni literaturi predstavlja na tako zaokrožen način ta značilna slovenska pokrajina, ki v svojem hribovitem kraškem nedrju skriva brezna, ponikalnice, mrzle studence, jezera in potoke, pa tudi širne gozdove in rodovitna polja.«

Ni odveč poudariti, da je Rudolf Mohar svoj umetniški nagib – podobno kot mnogi njemu podobni literarni ustvarjalci iz vojnih časov – dobil prav v času njegovih doživljanj partizanskega boja. To je sam najbolj očitno izpovedal z uvodno pesmijo v njegovi pesniški zbirki iz leta 1966:

*Izmučeni zemlji
Bodi srečna, zemlja moja,
rodna gruda, prst domača;
plod ti večnega si boja –
bodi srečna, zemlja moja!*

*Tvoji sini kri so lili
zate, draga zemlja moja;
iz kosti so te zgradili
in s krvjo te prepojili.*

Bodi srečna, zemlja moja.

Drago Košmrlj

zjutraj in zvečer, policijska kazen za neodkidane poti kljub temu ni izostala. In vzrok? V proračunu so pozabili mestni in državni očetje na nebeške padavine.

Prvi obisk je ostal še od popoldne! Mlado dekle v Dalmatinovi. Iščem, tega naslova ni. Začetek ni dober, torej dalje. 2. obisk na Rimski. V visoki sobi leži blede, nervozna ženica 30 let italijanske krvi. Cel dan ne dela drugega, kot premišljuje o starosti svojega moža, nadložnega starčka 84 let, ali pa o svojih bolečinah, katerih je nešteto. Glovobol, težave s spodnjim delom telesa, krči, zapeke, driske in ne vem, kaj še vse. Do jutra bi lahko poslušal, če bi imel čas. Njen mož, upokojen profesor, leži že dalj časa v postelji in streže mu ženina mati, veliko lepša in agilnejša od hčerke. Pred 20 leti je bil strah študentov. Očividno mu mlada kri ni pomladila njegovih starih udov, in vso besedo ima njena mati. In kako zapovedovalno sem dobil pod noge cunje, s katerimi sem drsal po parketu k njeni predčasno uveli hčeri. Mislim, da sem napisal Valeriana in neke tablete. Pravega zdravila za take slučaje naše lekarne zaenkrat še nimajo.

45-letni samec iz Lepodvorske. V ozki, zatohli sobi leži dolgo in suho telo v stari, črvivi postelji in mož stoka za hudimi bolečinami v želodcu. Pred 10 leti je bil že operiran za rano na želodcu. Nekaj let je bilo dobro, potem znova bolečine. Vse grešne

bolečine pripisuje menzi, kjer jih prepogosto pitajo s fiziolo. Ker se mi je zdelo, da je trebuh nekam sumljiv trd pod operacijsko brazgotino, sem svetoval bolnico.

Naslednji obisk je v Šiški. Ta hiša meji na vrt, kjer smo kot otroci dobivali bunke od nekdanjega gospodarja za nezrela, ukradena jabolka. Bolna je 41-letna ženska uslužbenka Tkanine, suhega možica, vajenega podrejanja. Lepo opremljena soba v orientalskem slogu, širok divan z rožnatimi odejami in ogromno bolnico. Toliko tolšče, nakopičene na trebuhu, ni videti vsak dan. In te majhne, prodirne oči razodevajo veliko odločnost proti močnejšemu, v našem primeru slabjšemu spolu. Vroče kapljice oblivajo to izredno belo čelo in sopara puhti iz obilnega telesa.

»Gripa,« sem dejal uslužnemu možičku. »In treba bo malo paziti, da ne pride kaka pljučnica.«

»Vidiš srček, saj sem takoj vedel, da bo kaj takega! Včeraj si se prehladila, ko si šla v kino.« Iz nadaljnjega razgovora sem zvedel, da nimata otrok in da po vsaki stradalni kurti poje gospa še več, kot prej.

In zopet v mesto. 24-letna laborantka. Pred hišo na Mestnem trgu me je čakal njen mož. Temna hiša, polna labirintov, prizidkov, majhnih, razbitih oken, tja nekam v globino. Koliko človeškega gorja in bledih otrok je že rodila ta stoletja stara, srednjeve-

ška hiša z majhnimi in tesnimi luknjami. Mož, 25-letni študent, ima tukaj prehodno sobo brez peči, brez prave svetlobe. Le nekaj polomljenih stolov in nekaj zabojev je v kotu. Na edini postelji iz železa leži ženica, ki je prišla obiskat moža in z vročino obležala. Moja diagnoza: St. febrilis, gripe. Mož, nekdanji občinski uslužbenec, se je pozneje odločil za študij medicine. Pa gre le s težavo. Počasi dela, včasih pade in prvega rigorosa neče biti konec. Štipendija je skopnela in tako živi na plečih žene. Zena živi v tej luknji. Študira večinoma v knjižnici – če študira – ali pri kakem kolegu. Upa, da bo v 7, 8 letih končal svoj študij. Kuhinja, skozi katero zapuščam ta brlog, je ozka in nesimpatična. Nekje na temnem hodniku pušča pipa pri vodovodu in počasi kaplja na pod v enakomernem ritmu. Moja leščerba riše dolge sence po temnem hodniku. Kar zadihnem, ko sem na ulici.

Bilo je že po polnoči, ko se vracam v Zavod. Še en nujen obisk. S seboj moram prinesiti injekcijo proti bolečinam, tako se glasi telefonski poziv. 35-letni mesarski pomočnik je bil popoldne tega dne operiran v vojaški bolnici na levi roki. Bolečine so sedaj neznesne. Zjutraj je obešal tolstega pujsa na kavelj ob steni. Pri tem mu je spodrsnilo na vlažnih tleh, in mesto pujsa je z levoroko sam obvisel na kavlju. Dal sem mu injekcijo morfija, ker je mož res neznan-

sko trpel. Bilo je že okoli dveh, ko sem zaspan, zapuščal temno Albansko ulico.

9. 3. 1952. Nedelja zvečer.

Ne kupi, gore snega vsepovsod, tako da je človeka strah pred ogromnimi masami sneženih naplavin. V Gregorčičevi ulici je segel dobesedno do prvega nadstropja in blodila mi je ena sama misel v glavi: kdaj bo skopnel? Veliko obiskov sem moral napraviti peš čez velike kupe, če sem hotel priti do zaželenih vrat.

Prvi obisk sem napravil v Metelkovi ulici, v vlažni baraki nekdanje Šiškovke žage. Prišel sem v pravi brlog, dno človeške družbe. Sprejel me je pijan Bosanec, ki se mu je zapletal jezik veliko bolj, kakor noge. V malem predprostoru, ki naj bi bil kuhinja, se je gnetlo nekaj pijanih oficirjev in dve mladi, razmrščeni ženščini. Na polomljeni mizi je bila pijača in razbiti kozarci. Duh po potu, dimu, slabem vinu in kuhinjskih ostankih se je vsiljivo razširjal povsod. Skozi ozka, majava vrata se zrinem v nekako sobo, kjer je ležala na umazani postelji okrog 36 let stara, precej močna žena, objokanih oči in z obkladkom na čelu. Preko zgolavja sta ji lezla dva mala, napol gola otročička in jo božala in tulila.

Konec prihodnjic

Z gospo Terezo-Babi Haider – De Groot

Dve domovini slovenske-holandske kiparke

»Vselej v intervjujih s ponosom povem, da sem bila partizanka in povsod po svetu čutijo do tega spoštovanje«

Zanimiva je ta gospa De Groot. Pričakovala sem srečanje z morda malce bolj boemsko, morebiti izzivalno žensko. Od nje pa vse skozi veje nelo tektonska umirjenost, cela odmaknjenost. Kakor da se je v dolgi odsotnosti iz teh naših logov navzela tako značilne mirnosti Holandcev, v ravni deželi za dyki, ki ji je postala nov dom – in svet.

Kot majhna deklica je živela v Novem mestu z babico in preživljala v skromnem, skorajda ubožnem okolju, srečno otroštvo. Hodila je v šolo mimo delavnice gospoda Vodnika, ki je bil nekakšen samouški kipar in predvsem rezbar. Vleklo jo je v njegov svet in kmalu je tudi sama naredila prve kipe. Roke so drsele po materialu in menda je že prav zgodaj vedela pa tudi njena okolica je vedela, da »s tega nekaj bo«.

Vendar so prišla leta, ki so najmanj trem generacijam prekrizala vse račune in načrtovanja za prihodnost. Prišla je vojna. Babi, tako so jo klicali vsi, je bila drobno dekletce, ni ravno zagotovo vedela, kaj vse se okrog nje godi. Toliko pa je vendar razumela, da so prišli v deželo tuji ljudje in se začeli sprehajati po njenem mestu, kot da je vse njihovo. Babica in drugi so ji začeli dajati drobne naloge – sem ter tja je morala od-

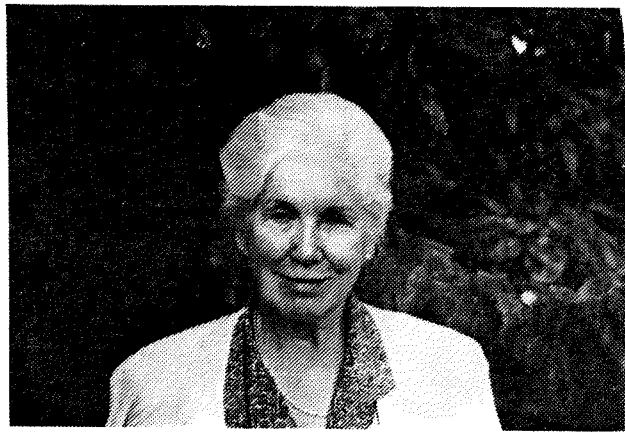
nesti na kakšen naslov sporočilo, listek ali kaj podobnega. Mislili so si, da otroka okupatorji ne bodo tako pregledovali. In ji je res uspevalo, ne da bi se prav zavedala, v kakšne nevarnosti se je pravzaprav podajala. Danes, ko se takole daleč odmaknjeno pogovarjava o tistem času, se prav po materinsko sama sprašuje, kako je bilo vendar mogoče, da ji je babica vse to pustila in, kako, da so vsi ljudje okoli nje to počeli kljub nenehnim nevarnostim, da jih sovražnik ujame. Pa to še ni bilo vse. Nekega dne so prišli partizani, potrebovali so kurirko, beseda je dala besedo in – so jo vzeli s seboj. Bilo ji je komaj trinajst let!

V večjih pohodih skozi gorečo deželo ji sicer ni bilo treba sodelovati, zato pa so zanj našli obilo dela na osvobojenem ozemlju. Tam je moral tudi otrok prijeti za vsakršno delo. Prale so perilo za ranjence, pomagale pri ranjencih in kaj kmalu se je znašla v umetniški delavnici, med znameniti slovenskimi umetniki, ki so tam izdelovali plakate, ilustrirali partizanske časopise, ponarejali dokumente in vse durgo, kar je bilo pač potrebno umetniške roke. Na osvobojenem ozemlju je opravila tudi dva razreda gimnazije in dobila prve prave lekcije iz kiparstva.

Morda bi ji bilo vendarle malo težje med vsemi tistimi novimi obrazi, če ne bi bila v partizanih ob njej njena teta Zina. Pa še tako je bilo dovolj hudo za otroka, ki je moral zgodaj videti okrog sebe toliko smrti. »Videla sem toliko mrtvih borcev,« mi je rekla, »da je bilo to za otroško dušo prehudobreme.«

Potem pa je prišel konec vojne in deklica Babi je začela postajati dekle. Dokončala je gimnazijo v Novem mestu. V šoli je postal nanjo pozoren profesor Šubic, za njim pa tudi kipar Lamut in tudi Jakac jo je spodbujal, naj vztraja pri kiparstvu. Pri osemnajstih je takorekoč že kar bila kiparka. O tem danes razmišlja takole: »V bistvu nisem imela pri poklicu kaj izbirati, to je bilo nekako že kar dejstvo«. Odšla je na ljubljansko likovno akademijo in jo pri bratih Kalinih tudi uspešno dokončala. Klasična kiparska šola ji je dala temelje za vse kasnejše delo in danes, ko premišljuje o novih šolah (v Holandiji) in novih prijemih, ko umetniki včasih preskakujejo tisti »šolski dril obrtnega piljenja« meni, da prav pomikanje tega znanja marsikoga »povozi«, če iz smeri, ki si jo je zastavil, ne najde več izhoda.

In kako je prispela v Holandijo? To je že malce dalj-



ša osebna zgodba. Pa jo le v skrajšavi povejmo v najnужnejših obrisih: mamo je imela v Nemčiji še izza predvojnih dni – tam poročeno. V Sloveniji so po vojni nastopili sivi časi pomanjkanja in kolektivizma, ki se je nekako bilo s predstavami mladih, ustvarjalnih in za svet zvedavih ljudi. Ameriški filmi, ki so jih tisti čas začeli gledati pri nas, so govorili o nekem drugem življenju, o lahkotnih mladostih, lepih oblekah, glasbi, avtomobilih... Babi se je odločila, da gre obiskat mater in pogledat, kakšno je življenje drugje. In potem se je spontano odvijalo naprej: spoznala je postavnega Holandca, se zaljubila in z njim odšla v Holandijo. Z njim si je ustvarila dom, otroke in nenadoma dobila v ljubečem družinskem okolju vse možnosti za kiparsko delo. Znanje in vztrajnost, pa tudi relativno ugodni pogoji so ji omogočili, da se je razvila v imenitno kiparko, ki danes šteje na Holandskem v sam vrh kiparskega ustvarjanja. Obdana s tradicijo holandske likovne umetnosti je dobivala vselej nove inspiracije in vse večja javna naročila, kakršnih si seveda želi vsak kipar. Pravkar ima

v delu kip princa Bernharda, kar pomeni, da ima nje-no delo tudi na mondenem in za umetnost občutljivem dvoru veliko veljavo.

Rada ima Holandijo in rada o njej pripoveduje: o holandskem občutku za socialnost v družbi in tudi po pogledu, ki se (v bogati deželi!) v zadnjem času vse bolj uveljavlja – v pogledu, ki pravi, da se ne izplača biti hudo bogat – veliko bogastva namreč prinaša tudi ogromne davke za državo...

Srečali sva se na Polževem. Po mirni potki sva se sprehajali in gledali dol na blage dolenske griče. Nič sentimentalnega ni naglas odsevalo iz njenega pogleda na to pokrajino njene mladosti, pa vendar sem čutila, da je zadovoljna, da je tu, da je pri nas tudi že boljše kot je bilo še pred dvanajstimi leti, ko je bila prvič na obisku v Sloveniji.

Govorili sva še o demokraciji, pa o holandski in slovenski naturi in o takšnih stvarih, o katerih se dandanes ljudje iz različnih okolij pogovarjajo. In izrekla je zanimivo ugotovitev: da so Holandci splošno pod vpli-

vom protestantizma, kar jim daje tisti pečat človeške bližine, enakosti in pa permisivnosti za mnenja drugače mislečih.

Spomnila se je svojih kolegov iz študijskih let Bernika, Maraževe, Planinca, Osterečeve in drugih. Zanimalo jo je, kako jim gre, kaj delajo. Nekaj njihovega ustvarjanja sicer pozna, ker razstave pač krožijo tudi po Evropi, vendar pa je bilo čustviti, da bi prav rada koga iz teh krogov spet srečala. Zato sem tudi prepričana, da se bo vračala v Slovenijo – vsaj na obiske.

In zapišimo za konec še tisto misel gospe De Groot, ki smo jo zapisali v podnaslovu: ko je v teh dneh počitnic pri nas došla, kaj in kako se o partizanski generaciji zadnje čase piše in rezonira, je večkrat poudarila: »Tega ne razumem. Jaz in moji nismo nič vedeli o komunizmu, ko je bila vojna. Vedeli pa smo dobro, da je tukaj okupator in da je treba nekaj zoper to storiti. In v moji drugi domovini Holandiji, pa tudi drugod po svetu, koder me intervjuvajo, vselej s ponosom povem, da sem bila slovenska partizanka. Holandci, ki so bili tudi sami okupirani, imajo da tega poseben odnos in spoštovanje. Pa tudi drugod nisem našli na drugačne reakcije. Tudi v Nemčiji vselej povem kot del svoje biografije, da sem bila partizanka. Ne razumem prav, kaj se tu pri vas godi. Mislim, da ni prav, danes trditi, da so bili partizani komunisti, ker to ni res. Bili so najrazličnejši ljudje, ki so čutili potrebo braniti okupirano domovino«.

Bojana Žokalj-Jesih

Janez Štiglic

»V resnici se ni nihče kaj prida brigal za nas!«

Dne 15. avgusta 1942. leta so na domačijo Štiglicevih v Bočni v zadrečki dolini prišli Nemci. Še isti dan so v celjskem Starem piskru ustrelili očeta, mater odpeljali v Auschwitz, kjer je po dveh mesecih umrla, njuni trije fantje pa so se znašli v taborišču, od koder so se, po številnih romanjih po krajih nesreče in zla, vrnili v letu svobode, prikrajšani za mladost, obremenjeni s številnimi spoznanji o naravi človeškega bitja.

Taborišče z vsemi svojimi razsežnostmi, od neizmerne krutosti do žrtvovanja, tli še danes v podzavesti Janeza. V nočeh in trenutkih, ko se človek globlje zave samega sebe.

Taboriščnik – ukradeni otrok.

A zdaj je čas, ko je človek znova prisiljen preverjati prehojeno pot, ločevati zrno od plev, čas, ki vnaša nemir, razdvojenost, razočaranje in užaljen gnev. Poizkusi, izničiti ali vsaj omaloževati domala vse, kar je v tistih nesrečnih časih ta



narod preživel, storiti nekaj, česar se ni doslej ne upal ne hotel storiti niti en sam evropski narod grenijo jesen življenja premnogim našim ljudem. Mazohistična obsedenost, narediti se za vsako ceno krivca, obmetavati se z blatom in takšen zakorakati v Evropo 1992, trga Janezu živce.

»Bili smo kmečka družina. Bočna je bila vselej napredna, gospodarsko pa tudi politično. Že stari oče je bil naprednjak. Veliko je bral... Takšen je bil tudi

oče, ki se nikoli ni sprijaznil z nemško okupacijo, z razlikovanjem na arijce, nearijce... Nikakršne boljše stvari prisile ni bilo, ljudje so se uprli nečemu drugemu.

Težko je, veste, zagovarjati tezo, da smo Slovenci bili premajhni, da bi se uprli. Upor, to je v naravi človeka, ki mu ne morejo ukazovati na cerkev, ne partija... Trdim, da smo se znašli v strahoviti zmešnjavi, kjer je zdrav razum povsem izrinjen. Ni namreč vseeno, kaj se je dogajalo v takratni ljubljanski pokrajini in kaj na Štajerskem, niti ne, kako se je obnašal ljubljanski in kako mariborski škof, za katerega je znano, da je imel zelo odklonilen odnos do Nemcev. Govoriti, da je bila v Sloveniji državljanska vojna, zgolj ob primeru ene same pokrajine (takratne), je gotovo velika krivica. To naj razčisti zgodovinar, neobremenjeno in argumentirano.

Krivice je treba poravnati, laži razkrinkati, nikakor pa ne ustvarjati novih težav.

Zakaj zmanjševati pomen našega odpora, ko pa so vendar vse evropske države nanj upravičeno ponosne? Kaj je narobe z nami Slovenci? Vem, nekateri razmišljajo takole: četudi se Slovenci ne bi borili, bi se druga svetovna vojna kljub temu končala s podobnim izidom, kot se je, v kar sicer močno dvomim. Ne glede na vse to pa se mi zdi takšno razmišljanje nepošteno, ker je zgrajeno na hrbtih in trpljenju drugih evropskih narodov, ki prav tako niso pomišljali ob uri odločitve. To je oportunistem, izvijanje pravemu odgovoru, opravičevanje nečesa, kar je zgodovina, ne le naša, že zdavnaj obsodila. Izdajalec, pa pod kakršnokoli zastavo in zaradi kakršnegakoli vzroka, je še vedno – izdajalec... Tega mu niti bog ne izbriše. Res pa je, da se Slovenci iz zgodovine še vedno nismo ničesar naučili in da bolj kot sebe spoštujemo tistega, ki je le za ped v stran od naših meja.

No, nisem užaljen, prej razočaran. Mi, ukradeni otroci, taboriščniki, smo nekako dvakrat udarjeni: ukrali so nam mladost, vendar nam še danes tega nihče ne prizna, smo nekakšni petokategorniki (le kdo si je izmislil ta razlikovanje?!), katerih edina kriv-

da je pač, da smo bili premajhni. In vendarle sem v življenju ničlikokrat lahko opazil, kako so premnogi za mnogo manjšo ceno dobili določeno zadoščenje, tudi materialno. Dvakrat udarjeni tudi zaradi tega, kar se dogaja danes, zaradi omaloževanja našega trpljenja, žrtv, naših staršev in sosedov, ki so izginili na streliščih, po taboriščih, kdove kje...

Vselej sem bil neke vrste individualist, nikoli do groba privržen režimu, kar me je veliko stalo. Menjaval sem službe, bil večno drugi, vselej v rezervi, neglede na strokovnost, ki sem si jo priboril z velikimi žrtvami, s študijem ob delu.

Prehodil sem pot od kovinarja do fakultetne izobrazbe in pristal na mozirski Delavski univezi. Po šestindvajsetih letih službe, brez kakršnihkoli priporočil, kaj šele ugodnosti, se zdaj vračam nazaj, v spomine... Rekli so nam, takrat so imeli referate za partizanske sirote, vse je poskrbljeno, v resnici pa se nihče ni kaj prida brigal za nas. Pomembno je bilo le, da so nas čimprej spravili do kruha, da so imeli mir pred nami. In ko smo po vrnitvi iz taborišča z najstarejšim bratom, ki je komaj premogel nekaj čez deset let, ob po-

moči sorodnikov začeli kmetovati, so nam zaradi zemlje odvzeli živilske karte...

Mi, ukradeni otroci-taboriščniki, smo se vsa ta leta borili za naše pravice, vsaj za priznanje dvojnih let. Ni uspelo, vendar so nas potolajžili, češ, če ne vi, pa vaši otroci. Cinizem pač. Cinizem oblastnikov. A bojim se, da se znova porajajo cinizmi, tokrat drugačne vrste. Kakorkoli že, vsak boli. Nikakršnih privilegijev ne maram iskati, tudi ne sedaj, ko hčerko pošiljam v Ljubljano. To se mi zdi nemoralno.

Tako, se mi zdi, živi ta vojna še naprej v meni. Bo-leč trn. Zdi se, da ne bo nikoli izruvan. Taborišče živi v tej družini. Vsi moji, ki so se morali posloviti in vse to, kar mi skušajo preložiti na moj hrbet. Vendar moja dobra, ljubeča in razumevala žena, moje hčerke, cenijo odpovedovanje tega naroda, žrtve, čeprav se trudim, da ne bi nikogar preveč obremenjeval. Saj, tudi spravo, razklan narod pač ne more biti ustvarjalen narod, a vsem se nam zdi, da je sprava zajadrala v kalne vode, se izrodila, da so se vloge zamenjale... Mislim, da gledajo kritično na vojna leta!

Milenko Strašek

Jože Kološa-Kološ razstavlja v Moderni galeriji v Ljubljani

Ne kronologija, umetnost v fotografiji

Sedemdeset let življenja in petdeset let ustvarjanja

Že dolgo ni več nič nenavadnega, če v umetnostne hrame enakopravno z drugimi umetnostnimi zvrstmi vstopa tudi umetniška fotografija, čeravno je res, da so morda zanjo kriteriji o umetniškosti bolj strogi kot za, denimo kiparstvo, slikarstvo in grafiko. Jože Kološa-Kološ, ki se ljubljanskemu in te dni tudi prekmurškemu občinstvu predstavlja z retrospektivo svojega petdesetletnega dela, je zagotovo umetnik svoje stroke. V kontekstu stopetdesetletnice slovenske fotografije bo zagotovo zasedel častno mesto, saj njegov opus prehodi svojo mukotrpno in težaško pot od temeljev obvladovanja perfekcij fotografske obrti pa do najbolj poetičnih tančin osebnih videnj.

Skromen in na trenutke izžarevajoč nek poseben obešnjaški humor, umetnik Kološa vendarle poudarja, da tako za njegovo kot vsako drugo umetnost velja, da je najprej brezhibno potrebno obvladati obrtni del svojega znanja, vse ostalo »pa je v človeku«.

In v njem je veliko poezije, glasbe, humanizma, tudi oponentstva, ljubezni do narave, predvsem pa neke narajene svetovljanskosti in širine. Slednja mu narekuje tudi kontinuiran odnos do vsega živega v krajini, čeravno nekateri poznavalci njegovega dela radi ločujejo njegov opus v dva dela. V prvega, ki se veže na njegovo rodno Prekmurje in drugo, ki ga je v spremenjenem življenjskem okolju vezalo na morje in Primorsko.

Jasno je, da je že pogojni refleks fotografa, da si v naravi poišče motiv in ga fiksira v njegovi ozko časovno in situacijsko določeni pojavnosti. Sem sodijo vedute, obrazi, figure, stvari in predmeti, ki v odbranem izrezu zaživijo avtorsko fotografovo videnje. Ko pa ujete danosti (svetloba, sence, veter in ostalo) postanejo fotografskemu umetniku preozek okvir, se mora o svojih pogledih in doživljanju sveta sam s seboj pomeni-

ti v ateljeju, v laboratoriju, kjer s trikom in kemijo intervenira, dodaja in odvzema sliko tisto in toliko, kolikor si

spektiva v Moderni galeriji. Hkrati pa pomeni monografska knjiga (Pomurska založba, besedili: Aleksander Bas-



Viničarska družina, 1965

je zamislil da bo pravšnja mera za njegovo umetniško videnje.

Fotoumetnik Kološa se je zavihtel v sam vrh slovenske sodobne fotografske umetnosti, o čemer te dni priča, kot smo že omenili, velika retro-

sin in Sava Stepanov, 120 fotografij, izšlo 800 izvodov, cena 480 din) pravo doživetje in obogatitev za prenekaterega, besednih umetnosti in slikarskega mrtvila utrujenega ljubitelja.

B. Ž. J.



Iz cikla Umiranje vasi, 1973

Pisatelji v Štatenbergu pa o vinu

Če je bila domala vsaka tema pisateljskih srečanj na Štatenbergu v preteklih letih usmerjena v osvobajanje človeka, v razglabljanja o razkrivanju temačnih plasti življenja, ki ene vežejo v spone prisile in enoumja, druge pa napihnjeno dvigujejo na prizorišča odločanja o našem življenju, se je tokrat spustila h tematiki o pisatelju, pisateljevanju in vinu, tako nekako simbolično, kakor da se v sedanjem svetu novega dogajanja (zlasti v srednji Evropi) ni več treba bojevati za človeka in človeške vrednote s priostrenim peresom. Kot da je ostalo od vseh tēm človeškega humanizma za poplakniti le še toliko, kolikor ostane

usedline v kozarcu z mladim vinom.

Pa da ne bo pomote, o vinu in ustvarjanju je mogoče povedati veliko zanimivega z vidikov psihologije, sociologije in kdo bi vedel kakšnih zornih kotov še. Ampak tokrat je nekako spodrsnilo in izvenelo neresno, kar so očitno mnogi povabljeni, ki jih v prostoru in času, ko nihče več ne ubija boga v njih, potegnili vase. Morda imajo ta čas veliko opraviti s svojo notranjo podobo in odzivi na svet, mnogi pa so zajahali tudi urne politične vrance, ki jih drviyo stran od pravih, temeljnih pisateljskih vprašanj tej družbi tukaj in o esencialnih problemih ljudi v njej.

Če bi gledali z očmi pesimista, bi o slišnem in prebranem s Štatenberga rekli, da to pisateljsko srečanje počasi, a zanesljivo izžveneva v konec. Če pa bi pogledali z očmi optimista, bi nemara lahko rekli, da »vsako leto pač ni lepa repa« in, da je bilo pravzaprav pričakovati bolj žaltev Štatenberg v letu 1990. V naši deželi, kjer nam je že kar usojeno, da tako radi pokopavamo vse, kar je kje vzcvetelo vsaj za hip (Štatenberg je doslej živel že 27 let!), saj nam gre vse kar ima tradicijo, na jetra in v nos, je pač težko. In zdi se, da tudi to pisateljsko tradicijo že pokopavajo, še preden je zares umrla.

B. Ž. J.

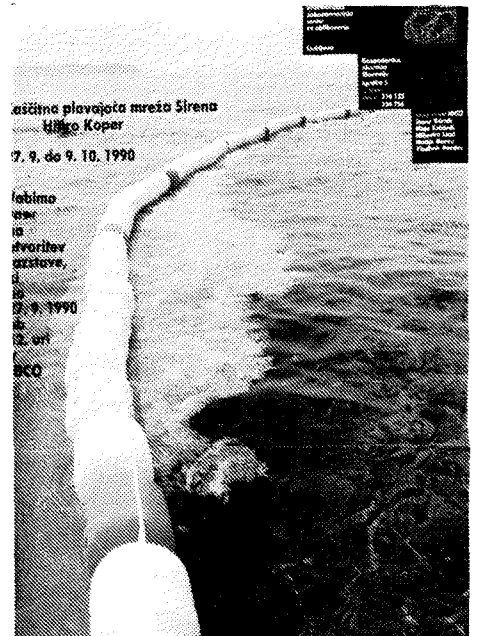
Slovensko oblikovanje za razvoj

Sirena za čistejše morje

Imenitna pregraja za cvetoče morje ima veliko uspeha v tujini, pri nas pa tako-tako

V galeriji IDCO (Gospodarske zbornice) so pred dnevi predstavili projekt varovalne plavajoče mreže, ki čisti (zadržuje) objeto območje pred cvetenjem morja. Izdelek so razvili zagajenci v koperskem podjetju Hidro in žanje v tujini (kot patentiran domač izum) precej velike uspehe – zlasti v Italiji, medtem ko se doma v Sloveniji še ni mogel uveljaviti, kljub temu, da ga vsi po vrsti hvalijo, kajti kupil ga zaenkrat še ni nihče. Informacijsko-dokumentacijski center pri GZS je želel z razstavo opozoriti na našo staro prakso, da tudi tisto, kar iznajdemo dobrega in doživji potrditev v tujini, doma pogosto iz kdove kakšnih razlogov ne uveljavimo, ne prodamo, ne uporabimo. Morda bomo pa še kje na svetu našli kakšno prav zasoljeno specialno plovilo, ki bi nam čistilo morje? Po navadi smo nagnjeni k takšnim »akcijam«.

B. Ž. J.



Spet nova revija na slovenskem nebu

»Publikacija za popolno svobodo izraza«

Pred dnevi so v Cankarjevem domu predstavili novo revijo, ki je prišla na svetlo kot dejanje »one man band«, se pravi kot napor posameznika v osebi Andra Skalerasa. Lastnik in avtor se predstavi z bizarnim prispevkom (in slabšimi pesmimi ter lastno ilustracijo) Normalnost kot utopija, medtem ko sta večje pozornosti vredna prispevka dr. Dušana Čopa o imenoslovju in njegovih zakonitostih ter razmišljanje pleterskega priorja J. M. Hollensteina o ikonoklazmu. Zvezek nove revije z naslovom Skaleras stane 100 din, obljublja pa nadaljevanje (mesečnik) izhajanja s prispevki znanih in manj znanih, toda pametnih Slovencev.

B. J.

Kaj je bilo prepovedano?

Odlomek iz Tople grede, prepovedane in nikoli s prekli-
com uradne prepovedi nazaj dovoljene drame pravkar umrlega slovenskega pisatelja Marjana Rožanca.

Gledališko delo Topla greda je bilo s sklepom tričlanskega sodnega senata ljubljanskega okrožnega sodišča prepovedano 3. julija leta 1964 in je ostalo od tistih dob v slovenski literaturi sinonim za prepovedi del, ki so šibala našo okorno in slabo delujočo družbeno početje. Zdi se, da je ob smrtni pisatelja primeren trenutek, da objavimo vsaj kratek odlomek tega dela in se prepričamo, o čem sploh govorimo. (Za tiste, ki bi jih morebiti tekst zanimal v celoti pa povejmo, da je izšel v knjižni obliki letos, pod naslovom »1964«, pri založbi Karantania).

Velkavrh: Kmetje na vasi so to že prebrali. To je lokalni časopis. Tega ti sami prinesejo na dom. Meni so včeraj šolski otroci najmanj desetkrat zvonili na vrata. Prav v tem je tudi neodgovornost.

Stari: Hudiča, se ljudje na občini res ne zavedajo, kaj lahko iz tega nastane! Sploh kdo še kaj misli? Ne da bi kdorkoli prišel blizu in kaj vprašal, začnejo kar z bla-

tom...! Doslej sem s svojimi ljudmi kar dobro vozil, zdaj pa se lahko še ti spomni, da nimajo prav vsega. Popoldne jih je lahko že polovica spet na poti.

Velkavrh: Stara pesem! Jutri lahko postavimo še eno barako in spravimo na lepše vse družine, nič se ne bo spremenilo – kmetijci bomo zmerom na zatožni klopi! V Kombinat u je danes res ne-

koliko boljši položaj, ampak za to se imajo zahvaliti povišanim cenam mesa, ne pa boljši politiki in rentabilnejši proizvodnji. Glavno besedo je pri tem imela povišana cena. Kmetijci se lahko potegnemo in ne bomo prišli niti za korak naprej. Za nas so cene dirigirane in mi moramo svoje pridelke prodajati po natančno določenih cenah. Kako si boš potem ustvaril rezervo! Kako boš formiral stanovanjski sklad in dvignil družbeni standard svojih delavcev! To sem povedal tudi na komiteju...

Stari: Pusti to! Cene v kmetijstvu so dirigirane, in dobro veš, zakaj so dirigirane. V tovarnah smo s kapitalizmom opravili, na vasi so pa še zmerom elementi, ki bi radi navijali cene in skakali socializmu v hrbet. Na vasi – hvala bogu – še ne gledamo vse skozi dinar. Veliko bolj

me moti, da niti ljudje na občini nimajo več dovolj razredne zavesti. Toliko pa rečem, da bom vsaj temu pisunu dal lekcijo!

Inž. Lajovic: Vidva politizirata, delavci pa štrajkajo!

Stari: Kako to misliš?

Inž. Lajovic: Tako, kot sem rekel: štrajkajo!

Stari: Kakšen štrajk, človek božji! Štrajka ni! Povej lepo naravnost, kaj se je zgodilo?!

Inž. Lajovic: Vidva mi raje povejta, kaj je narobe!

Velkavrh: Govori že vendar! Midva ne veva ničesar.

Inž. Lajovic: Jaz pa še manj. Direktor je specialist za revolucionarna vprašanja.

Stari: Misliš že spregovoriti?!

Inž. Lajovic: Povedal sem vama. Štrajkajo. Prišel sem v službo kot po navadi, ko se mi je zazdelo, da je dvorišče nekam prazno in da tudi na gredah ni nikogar, nobenega običajnega življenja... Stopil sem v najbližnji hlev, pogle-

dal in videl: – krave se obračajo vame in me gledajo z nekako kalnimi očmi, vime na imajo polna, da bi jim lahko otipal vsako žilo posebej, po nogah pa jim curlja mleko. Nihče jih ni pomolzel – jasno kot beli dan! Skočil sem še do barak, planil kar v prvo – zame je to brezvestno uničevanje živali – notri pa delavci ležijo po posteljah in ne kažejo nikakršnega namena, da bi se sploh še kdaj zmigali.

Stari: To se torej pravi: delavci ležijo po posteljah in se ne ganejo, sabotirajo. Kakšen štrajk neki! Tega v socialistični družbi ni! Še najmanj pa v mojem podjetju!

Inž. Lajovic: Dobro: ležijo po posteljah in se ne ganejo. Kaj bomo zdaj?

Stari: Predvsem ne bomo govorili o štrajku!

Inž. Lajovic: Imenuj to, kakor hočeš – zdaj sta slišala! Lahko zdaj vidva meni povesta, zakaj ta šolomastika? Direktor?

Stari: Tole preberi! (Poda

mu časopis)

Inž. Lajovic: To sem že videl.

Stari: Drugega tudi jaz ne vem.

Inž. Lajovic: Hudičevo enostavno! Štrajkajo torej! Potem mi vsaj povejta, kaj bomo storili! Proizvodnja stoji. Krave propadajo.

Velkavrh: Nekaj moramo vsekakor storiti. Takole ne moremo buljiti drug v drugega. Toda to moraš ti najboljše vedeti, inženir! Ti si bil v barakah, ti si jih videl, govoril z njimi...

Inž. Lajovic: Vraga sem govoril! Nisem se še dobro prikazal, ko so mi že vsi do zadnjega obrnili hrbet, eden med njimi pa je začel igrati na nekakšno piščalko. V žensko barako si nisem upal niti pogledati. Komaj sem stopil s praga, so bili že vsi pokonci in so naščuvali name psa.

Velkavrh: Nate?! Tebe so imeli vendar še včeraj za svojega!

Inž. Lajovic: Name!

Prizadevnost pri zdravljenju borcev

Dispanzer za borce v Rav-
nah na Koroškem, si je, po eni
strani med udeleženci NOB
v Mežiški dolini pridobil takš-
no zaupanje, da takrat kadar
ga morajo, radi obiščejo, po
drugi pa je njegova dejavnost
očitno dokaz, da je tudi s priza-
devnostjo mogoče kar precej
doseči.

O dejavnosti dispanzerja so
že večkrat razpravljali pri Ob-
činskem odboru ZZB NOV
Ravne na Koroškem in vedno
ugotovili, kako se v okviru te
ustanove z minimalnimi sred-
stvi trudijo, da bi kar najbolje
pomagali borcem pri njihovih
zdravstvenih težavah.

Za predstavitev je bilo torej
več kot dovolj razlogov. Nismo
se zmotili. Že prvi stik v spre-
jemni pisarni s sestro, ki se ji
spočetka niti nismo predstavili,
nam je veliko povedal; prepri-

čali smo se, da sta prijaznost in
pozornost na prvem mestu.
Povprašali smo še nekaj nak-
ljučnih pacientov borcev o tem
in onem in so bili prav takšnega
mnenja. Malo smo počakali in
že smo bili na vrsti. Sprejela
nas je dr. Helena Oblak, ki že
peto leto vodi dispanzer, pred
njo ga je dalj časa njen mož
Metod, ki je zdaj splošen
zdravnik v prevajalski ambu-
lanti.

Že čez nekaj trenutkov smo
spoznali, da se pogovarjamo
z enim izmed tistih zdravstve-
nih delavcev, iz katerega izža-
reva prizadevnost čimbolj se
približati človeku, ki potrebuje
njegovo pomoč. Dr. Oblakova,
ki je sicer domačinka iz Črne
na Koroškem opravlja zahtev-
no in humano poslanstvo ten-
kočutno, povrhu pa je še sim-



Na levi strani Anica Zafošnik in desni dr. Helena Oblak

patična in neposredna na nevsi-
ljiv način. Ne dvomimo, da si je
ne le med borčevsko populaci-
jo, ampak tudi med drugimi
ustvarila širok krog ljudi, ki jo
spoštujejo.

Kako skrbno in prizadeto
opiše, da borci Mežiške doline
največkrat boleajo za srcem,
imajo težave s krvnim priti-
skom, sklepi nog in rok, so tudi
astmatiki. Na vrsti so še tudi
nekatera druga obolenja. Kako
se razveseli, ko ji ta ali oni
borec pove, da se mu je zdravje
nekoliko izboljšalo, drugače pa
je takrat, ko zve da z boleznijo
ne gre na bolje.

Pri svojem delu se srečuje
s težavami, tudi s takimi, kjer
je nemočna. Med drugim tak-
rat, ko je treba pripraviti
predlog za zdravljenje posa-
meznega borca. Naj bo takšen
predlog še tako utemeljen
z vsemi izvidi, ga pristojna
zdravstvena komisija ne potrdi,
ker bolezen prizadetega ni na-
vedena kot indikacija v poseb-
nem seznamu za nujno zdravil-
sko zdravljenje. Takšnih pri-
merov je bilo že nekaj. Tako
ostaneta zdravnica in prizadeti

praznih rok. tisti seznam je kot
uradni predpis glede zdravlje-
nja. To je seveda krivično. Ali
naj se prizadeti borec zdravi
s takim seznamom? Ker ni de-
narja pa se znajdi.

V ravenskem dispanzerju
razen letnih dopustniških in
zimskih mesecev opravijo en-
krat na teden zdravniške pre-
glede borcev, prejšnja leta pa
celo dvakrat. Letos so pregle-
dali okrog 220 članov, na redne
preglede hodi 826 borcev iz
Mežiške doline in sosednjih za-
selkov.

Borci bi se radi dalj časa po-
govarjali o svojih tegobah, ki
so povezane z njihovim zdrav-
jem. Žal pa tega ni mogoče,
vsaj ne v taki časovni meri kot
to želijo, čeprav je to tudi neke
vrste zdravljenje. V okviru di-
spanzerja delata le dr. Helena
Oblak in od 1972. dalje kot
desna roka medicinska sestra
Anica Zafošnik. Kljub obilici
raznovrstnega dela sproti pi-
smeno obveščata pristojne am-
bulante, kaj so ugotovili za po-
sameznega borca na sistemati-
skem pregledu.

Drago Miklavc

Bogata dejavnost

Med največja in najbolj aktivna društva upokojencev
v radovljški občini sodi DU Radovljica, ki šteje 735 članic in
članov. V zadnjem letu ga prizadevno vodi, kljub rahlemu
zdravju, Stanko Adam, znan po svojih organizacijskih spo-
sobnostih in aktivnostih v družbenih in kulturnih organiza-
cijah.

V društvu imajo balinarsko, kegljaško, šahovsko sekcijo,
izredno aktivno sekcijo ročnih del ter 16-članski ženski pevski
zbor, ki ga vodi prof. Jože Pikelj. Pred leti sta uspešno
delovala tudi moški in mešani zbor Lipa, ki pa sta usahnila
zaradi nezanimanja moških pevcev. Toliko bolj pa se uveljav-
lja ženski zbor. Pevke imajo letno do 15 javnih nastopov na
raznih proslavah in samostojnih koncertih. Imele pa bi jih še
več, če bi bilo dovolj denarja. Iz ZKO Radovljica sicer dobijo
svoj delež, kar pa že zdaleč ne zadostuje za pokritje vseh
stroškov. Zato si prizadevajo dobiti sponzorje v radovljških
podjetjih in pri zasebnih obrtnikih. Na programu imajo ljud-
ske, ponarodele in umetne pesmi. Njihova največja želja je
pridobiti med upokojenkami čimveč novih članic, ki imajo
veselje do petja, ne samo iz Radovljice, pač pa tudi iz
okoljskih vasi. Vse, ki se zanimajo za včlanjenje vabijo, da se
zglasijo na sedežu DU Radovljica. Društvo redno prireja tudi
društvene izlete po domovini in v zamenjstvo in tako utrjuje
družabnost, ki so jo stari ljudje vse bolj potrebni.

J. R.

Obiskali so najstarejšo članico



Pred kratkim je praznovala Marija Kaudik – Prebilova mama
90 let. Rodila se je v Šmiklavžu pri Slovenj Gradcu. Pri 22-letih
se je poročila na malo kmetijo Prebilovo v Golavabuki pri
Slovenj Gradcu. V zakonu se ji je rodilo osem otrok, od katerih
še živijo štirje.

Prvi partizani so se pojavili pri njih v jeseni 1942. leta. Veliko
lačnih ust sem nasitila, je dejala, ker so se mi najbolj smilili lačni
partizani.

Leta 1962 ji je umrl mož, čez nekaj let se je preselila k hčerki
Miri v Pameče, pri kateri živi še danes, še tako čila je, da še
vedno pomaga pri gospodinjstvu.

Da doživi tako starost, moraš veliko delati in solidno živeti, je
poudarila slavljenska, tega sta se držali tudi babica in prababica,
zato sta doživeli še večjo starost.

Člani krajevne organizacije ZB NOV so ji zaželeli še mnogo
zdravih in zadovoljnih let.

Stanko Hovnik

Protestno pismo

Na dan proslave zmage nad fašizmom primorskega ljudstva
so pred proslavo na istem prostoru pri Kazljah zborovali borci
19. brigade »Srečko Kosovel«. Na svojem volilnem zboru so
pregledali uspešnost svojega dela v preteklih dveh letih,
aktivnosti svojih članov, težav pri izvedbah zastavljenih nalog
itd. Ugotovili so, da je bilo dosedanje vodstvo aktivno in so
večino članov dosedanjega odbora predlagali v novi odbor za
naslednji dve leti. Po opravljenem delu po dnevnem redu so
sprejeli protestno pismo za Predsedstvo Republike Slovenije,
ki se glasi:

Borci Skupnosti 19. SNOUB »Srečko Kosovel«, zbrani
danes, 23. 9. 1990 na volilnem zboru v Kazljah, ki je obenem
obletnica, ko je bila naša brigada pred 47. leti ustanovljena na
teh kraških poljanah, zaskrbljeno ugotavljamo, da se v naši
republikli pod imenom demokratizacija deluje prav
v nasprotni smeri. Demos, ki je prišel na oblast, skuša ovreči
se pridobitve NOB, diskreditirati naše napore in žrtve za
svobodo. Mi Primorci z vsem slovenskim poštenim narodom
smo še posebno ogorčeni, ker sedanja oblast skuša OF in
NOB izenačiti z izdajalsko organizacijo bele garde in tako-
imenovanim domobranstvom, katere je pod zaščito in vod-
stvom nacifašizma povzročila v času zadnje vojne toliko žrtvev
in gorja lastnemu narodu.

Budno spremljamo vsestransko dogajanje in na tem mestu
izjavljamo, da ne bomo nikoli in nikomur dopustili, da bi naše
padle junake za našo boljše prihodnost potisnil v isti rang
s krvniki bele garde in domobranstva, ko so se udejvali
uničevalskemu nacifašističnemu okupatorju.

Borci 19. SNOUB »S. Kosovel«

Kolesarsko srečanje treh DU v Gornjem Tuhinju!

Prvo tovrstno srečanje
upokojencev-kolesarjev iz
treh društev Moravčev, Kam-
nik in Motnik je bilo 16. av-
gusta – prvič pri gostilni »pri
Majdi« v Gornjem Tuhinju
»Kavsarju«.

Namen srečanja je bilo, da
se Moravčani, Kamničani in

da je vsem tem to koristilo
zdravju. Priporočamo tudi
ostalim upokojencem, da se
nam pridružijo z geslom »vsi
na kolo za zdravo telo«.

Tako nas je vseh 18 kolesar-
jev prevozilo – uspešno
kar 832 km cest od Moravč,
Kamnika in Motnika v obe



Motničani pripeljemo s svoji-
mi kolesi na dogovorjeni cilj
v dopoldanskih urah. In res,
vseh 18 kolesarjev se je sreča-
lo na dvorišču gostilne. Med
udeleženci je prevladala veči-
na nežnega spola, pa tudi ne-
kaj članov ZB. Sklenjeno je
bilo, da bomo s takimi kolesar-
skimi izleti nadaljevali tudi
v bodoče. Menimo namreč,

smeri. Kljub vročini, dolgi in
naporni vožnji, so kolesarji
vztrajali, se pripeljali na cilj,
brez poškodb in okvar na kolesih.

Na priloženi sliki – skupina
kolesarjev-upokojencev treh
društev Moravč, Kamnika in
Motnika.

Tekst in foto: Jože Novak

Nerazumljiva samovolja

Zaradi šoferjeve samovolje se Pirančani niso mogli
udeležiti proslave v Kazljah

Za udeležence vseljudskega zborovanja ob 45-letnici osvoboditve
v Kozljah pri Sežani je ZZB Piran najela Slavnikov avtobus.

Avtobus naj bi na dan proslave ob 12.30 začel pobirati udeležence
v Strunjanu. Iz Pirana naj bi avtobus odšel ob 13. uri. Namesto,
da bi se šofer držal dogovorjenega urnika, se je v Stur-
njanu, kjer je čakalo več ljudi, odpeljal kar mimo in zato prispel
v Piran mnogo prezgodaj. Tu je bil ponovno obveščen, da je
odhod najavljen za 13. uro in zato večina nameravanih udeležencev
še ni na dogovorjenem mestu. Vendar jih ni hotel počakati ne
glede na to, da se tudi prisotni niso hoteli odpeljati pred dogovor-
jeno uro. Ko so se si zbrali, avtobusa ni bilo ker je kake četrte ure
prej odpeljal prazen.

Približno pet minut pred določeno uro so se zbrali vsi (okrog
25) in čakali več kot pol ure misleč, da se bo vrnil, ko bo pobral
še ostale udeležence do Sečovelj. Bližala se je že 14. ura, ko so
čakajoči začeli odhajati domov. Nekaj najvztrajnejših optimistov
ga je okrog 14. ure tudi dočakalo. Na proslavo, ki se je začela ob
15. uri so prispeli z zamudo. Velika večina je ostala doma in sedaj
zahteva vračilo vnaprej plačane voznine.

Ugotoviti sem hotel kdo je zakrivil vso to zmedo. Ugotovil sem
lahko le to, da je šofer iz nerazumljivih razlogov, kar po svoje
kroji dogovorjeni vozni red. Glede tega sem dobil enake infor-
macije od organizatorja, to je ZZB in prevoznika Slavnik Koper.

Kaj stoji v ozadju take šoferjeve samovolje, lahko le ugibam.
Ker to nerad počnem, naj rajši pojasni šofer sam.

Reklama za komercialno-turistične prevoze Slavnika to gotovo
ni.

Žarko Žbogar

Dravograd, turistični kraj

Tam, kjer se stikajo Mi-
slinjska, Dravska in Mežiška
dolina, leži Dravograd, ves
obdan od gorovij. Na zapadu
ga pozdravlja Peca, na severu
Košenjak, medtem ko je na
južnem delu Pohorsko gričev-
je. Kakšen kilometer izven
naselja se izliva Meža in Mi-
slinja in enotno utoneta
v dravski strugi. Nekdanjo
naravno harmonijo in mirno
valjenje Drave so prekinile
pridne roke delovnih ljudi, ki
so reko zajezili in pregradili
z elektrarno. S tem se je sredi
podeželske tiho dvignil in-
dustrijski objekt.

Dravograd se je začel raz-
vijati šele po drugi svetovni
vojni, zlasti pa po letu 1950.
Obrtne delavnice so se po
tem letu začele razvijati
v močne industrijske dejavnosti.
Tako je v Dravogradu
zrasla vrsta delovnih organi-

zacij, med njimi tudi pet to-
varn.

V Dravogradu je hotel, pa
tudi več gostiln. Prenočišča
komaj da zadoščajo, saj je
v zadnjem času vedno več tu-
ristov, ki utrjeni pripotujejo
iz naših in drugih obmorskih
krajev, in se ob ogledu zgo-
dovinskih znamenitosti za
dan ali dva ustavijo v Dravo-
gradu, in nato spočiti vrnejo
domov.

Skratka, Dravograd bo
lahko zadovoljil vsakega turi-
sta in mu nudi prijeten od-
dih, saj se v njem prepleta
srednjeveška romantika s se-
danostjo. V njem složno živi-
ta kmečki očanec, ki nas
s svojim narečjem spominja
na Slovence okrog Vrbskega
jezera in mlad intelektualac,
ki ga je službena pot pripelja-
la v ta kraj.

Adolf Ankon

S poznopoletnega in zgodnje jesenskega jadrnanja po srednjadranskih otokih (1)

Med turizmom, družbeno stvarnostjo in zgodovino

Na Rabu, Pagu in Golem otoku

Že ko se mi je ponudila priložnost za križarjenje z jadrnico med jadranskimi otoki, sem se namenila o tem zapisati nekaj prijetnemu potopisu podobnega, nekaj, kar bi poskušalo nekoliko razkriti košaro letošnje turistične bere. Vendar se mi je potovanje z jadrnico med Rabom in Pagom spreobrnilo v »angažirano«
gledanje, ki je iz dneva v dan bolj puščalo ob strani

ceptorka (kjer jo imajo), ti pokaže na telefon, da lahko telefoniraš in potem plačaš porabljen klic po števcu. Toda telefonske govorilnice so tudi ob morju vse na žetone in žetoni so naprodaj – samo na poštah. Najbrž ni treba posebej razlagati, koliko nevarnosti to povzroča ljudem, pa kako malo bi bilo treba, da bi imeli žetone v restavracijah, trafikah in na drugih

vil prek zime. Res da imajo naprave za dvigovanje bark iz morja in fante, ki so se temu poslu kar dobro priučili, vendar vse te drage in dragocene barke svetovnih popotnikov prezimujejo še vedno na navadnih naftnih sodih, sem ter tja podložene še s kakšnim kosom lesa.

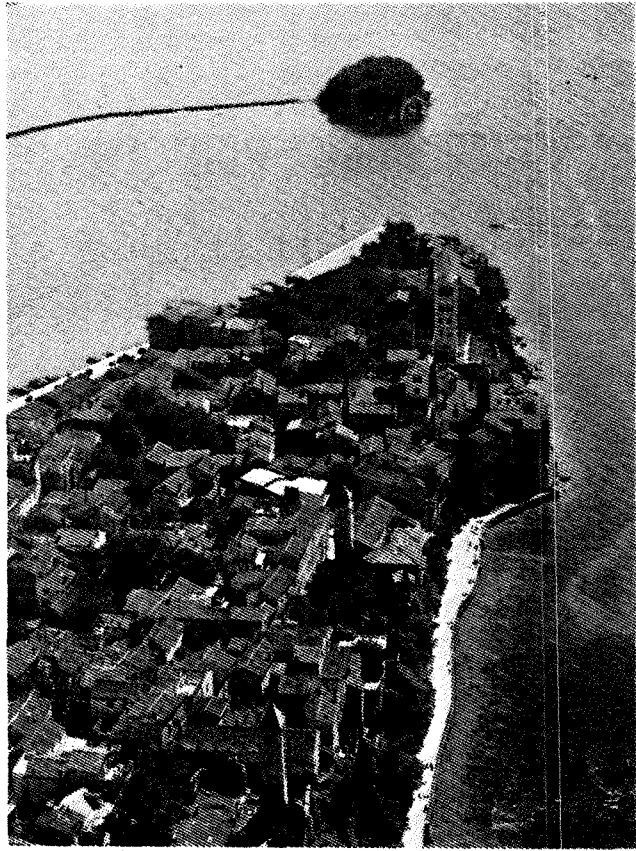
Red in občutek zanesljivosti sta v marinah še vedno bolj izjema kot pravilo. Zlasti v Malem Lošnju, kjer smo se vkrkali in nazadnje tudi zaparkirali, lahko pohvalimo sanitarije. Za njihovo urejanje je zaposlena uslužbenka in tako je uveden še kar zadovoljiv red. Bolj žalstvo pa je v številnih novonastajajočih marinah po zavetnih uvalah na otokih, kjer ne premorejo niti vode, niti elektrike in seveda – ne sanitarij. Nudijo pa pomorščaku »vez«, ki je prav prijazen zasoljen, če se pač kapitan odloči, da bo v marini prenočil. Zato se marsikdaj zdi, da so cene privezov v novih marinah navite bolj »na oko«, po premisleku, koliko cementa so porabili za pomol in koliko drugega materiala so vgradili za pristan, ne pa po tem, kaj turistom dejansko nudijo – razen sorazmerno mirnega spanja.

Mali Lošinj – na startu

Naredilo se je čarobno sončno jutro. Jadrnico smo pripravili za plovbo in natoovorili hrano, ki jo je bilo (z rezervo vred) nazadnje skoraj za mesec dni in ne za skromen teden, kolikor smo imeli časa. Potlej smo skočili še v mesto, da si za trenutke počitka priskrbimo branje – od Danasa pa do glasila HDZ, Starta in drugih. Kajti, če smo že na Hrvaškem, je treba pobliže vedeti, kaj se tu dogaja. Mi namreč nismo tuji turisti in naše gledanje pač ne more biti (zlasti v teh dneh) tako brezskrbno kot ono gospoda Giovannija na sosednji barki ali gospe Mizzi v bližnjem gliserju. Ta čas ko se oni razneženo razgledujejo po pročeljih malega mesta,

pogledujem jaz po klopcah in stilih barčkov na rivi, da bi ocenila, koliko je kaj življenja. Bolj malo. Vendar pa je tudi res, da je vse odprto, da je v kioskih še vedno dobti sveže tuje časopise (le Dela nimajo več) in, da prodajalci bosanskih preprog ter lesenege kiča še vedno vztrajajo na svojih mestih. Trgovine so zalozene (najbolje z vini) in – polprazne.

Kapitan veli dvigniti sidro in zapluti proti mostičku, ki se za potrebe manjših morjeplovcev dvigne dvakrat na dan – ob 9. uri zjutraj in ob 18. zvečer. Zdaj, ko je že mimo glavna sezona, je to še kar razumljivo, manj pa mora biti luštno sredi visoke sezone, ko se naberejo s te in one strani malološinskega premičnega mostu celi konvoji čolnov, gliserjev in jadrnic. Tako imajo urejeno že leta in kaže, da je navada železna srajca. Treba je namreč vedeti, da si s plovbo skozi ozek kanal v Malem Lošnju plovila pri-



Rab slavi letos dvatisočletnico mestnih pravic

pogleda na samo turistično sezono, zato pa je registriralo najrazličnejše radijske prispevke hrvaškega radia, se pomudilo ob proslavljanju dvatisočletnice Raba, stoletnice nastanka »Lepe naše«, sedemstoletnice samostana Sv. Evfemije na Rabu, obiska Golega otoka in sosednjega Grgurja, prijaznih mest in zaselkov na otoku Pagu, kjer sicer s pobočij zatravljenih hribov ne morejo na vrat na nos sneti s kamenjem izpisane imena TITO, zato pa vročično in na podobnih vidnih »punktih«
izpisujejo kratice HDZ.

Za zapoznele zahodne turiste je pozni septembrski čas na našem Jadranu najlepše doživetje. Še zlasti, če si ga lahko privoščijo z jadrnico, na modrih valovih in na poti okrog najlepšega otočja v Sredozemlju. Kot umni gospodarji svojih družinskih proračunov prav dobro vidi-jo, koliko je tu vse dražje kot pri njih doma, zato vzamejo s seboj na pot domala vse, vključno z alpskim mlekom in toaletnim papirjem. In torej porabijo pri nas zares minimalno – toliko, za kolikor jih »drapnejo«
v naših marinah. Marine pa so, o tem smo se lahko prepričali na tej poti, bolj »tako-tako«. Res, da te ne obstopi več po nekaj varnostnikov kot še pred leti, če si prišel pozno popoldne ali proti večeru, tudi prijazna re-

javnih mestih, kakor je to v navadi na primer v sosednji Italiji.

Človek bi tudi pričakoval, da bi imela vsaj vsaka večja marina po eno majhno trgovinico ali kiosk z najnujnejšim – od sladoleda do trnkov in vsaj nekaj časopisov. To pa je zaenkrat še utopija, kakor je utopija tudi urejeno shranjevališče jadrnic in drugih plo-



Po ljudskem zborovanju ob proslavi dvatisočletnice mesta so na pročelju cerkve Sv. Antona Padovanskega ponovno odkrili spominsko ploščo hrvaški himni »Lepa naša«, ki jo je Hrvaška kmečka stranka postavila v začetku septembra leta 1936 na istem mestu. S prihodom Italijanov na otok so se meščani zbal, da bo plošča uničena, zato so jo (1941. leta) sneli in skrili v župnem dvoru, kjer je bila shranjena vse do današnjih dni. Ob množici prisotnih ter ob prisotnosti prvega odkritelja, (osemdesetletnega domačina Ante-Tona Keka), jo je ponovno odkril Stipe Mesić.

Zdravnikovi zapisi

Koža – spremembe in obolenja

Tudi predpisana zdravila za kožo, četudi so jih izdelale znane tovarne zdravil, vselej preizkusimo na manjši površini kože in v tankem nanosu. Prav tako ne smemo biti nejevoljni, če učinkov zdravljenja ne bomo zaznali precej. Učinkovina mora na kožo delovati določen čas, preden se dobro vpije. Seveda, če nam povzroči poslabšanje, moramo z mazanjem takoj prekiniti in namaz odstraniti. V prav občutljivih primerih se vselej raje odločamo za zmanjšano rabo zdravilnega namaza.

Pozorni moramo biti na morebitne rdečice, pekočo bolečino, oteklost, srbečico, rositev kožne površine in sploh na spremembe. Za prvo silo si lahko sami doma pomagamo z vlažnimi oblogami. Tudi posipi so primerni, vendar bolj na mestih, kjer se koža guba, oziroma v pregibih.

Srednje dolgo trajajoče spremembe na koži obravnavamo tako kot akutne, le še malo bolj vztrajno.

Pri kroničnih obolenjih, ki trajajo dolgo, in jih spremljajo kraste, gnojni izcedki ali buške, navadno uporabljamo vlažne oblike preparatov ali raztopine – oljna zdravila in podobno. Pogostna komplikacija je gnojno vnetje kože. Že navadna krasta ali odrgnina (zlasti pri otrocih) sta »priložnosti«
za najštevilnejše mikroorganizme, da se naselijo na naših ranah in se bujno razmnožijo. Te grdobe pa si lahko »priskrbimo«
tudi po lastni nemarnosti, že če se premočno popraskamo ali pa stiskamo mozolje. Najpreprostejši ukrep je izpiranje, razkužba in sterilno povijanje. Ni pa priporočljivo brskanje »čiščenje«
rane. Edinole, če je prizadeto mesto, ki je precej poraščeno z dlakami, je le-te priporočljivo odstraniti.

Dr. Danijel Brezić

bili zraven, navsezadnje je obletnica dovolj častitljiva, da je pričakovati spodobno proslavo.

Rab, govorniki, turisti, ognjemet

Morje kot olje. Nikjer znanih burjastih sunkov. Nobe-nega znamenja boga Eola. Motoriranje je za jadralce dolčas, zato smo naravnali avtomatsko krmilo, smer in hitrost, ter se predali lepim razgledom. Vmes pa smo pridno poslušali radio Hrvatske, ki nam je že drugič to jutro obljubljal spremembo vremena in – veter. Potlej so govorili o tednu kajkavske kulture v Krapini, kjer je bilo, po poročanju sodeč, letos še posebno slovesno. Zvrstili so se številni dogodki, od konceretov do simpozija o jezikovnem in umetniškem izrazu na kajkavskih tleh in v teku je bil tudi priljubljeni festival kajkavske popevke. Kar mило se nam je storilo, ko so skozi eter zazveneli mili glasovi starih mačkov Vica Vukova, Iva Robića, Gabi Novak in drugih. Vse skupaj se je steklo v pesmi Marka Novosela z naslovom »Mi smo tu navek«
in takšna je bila tudi »štimmunga«
poročanja.

Potem pa so se, (mi pa nismo pluli dovolj hitro, da bi se že znašli na mestu dogajanja), zagrebški radijci vključili v prenos rabske proslave.

Ko je slavnostni govornik Stipe Mesić s povzdignjenim glasom v svojem slavnostnem govoru dejal da: »Knin ne bo Kosovo, to je hrvaško mesto in bo hrvaško tudi ostalo...«, in ko je v nadaljevanju dodal da: »... na Hrvaškem ni avtonomije za nikogar in tudi za Srbe ne,«
seveda še ni mogel vedeti, da se kninski dogodki še zdaleč niso poglobili in, da se »uvožena revolucija«
pripravlja na nove udarce mladi hrvaški demokratični državi ter na načrtno zlorabo srbskega življa v kninski krajini.

Mesić je na Rabu ponovil vse tisto, kar že vse od visokega poletja sem govorijo Sr-bom na Hrvaškem v relativno strpnih tonih predstavniki hrvaških oblasti: »Do kulturne avtonomije ima na Hrvaškem pravico vsak narod, toda teritorialne in politične avtonomije ne damo nikomur, niti je ne moremo dati...«

V tem znamenju so se torej začele slovesnosti ob 2000-letnici Varoši, mesta Raba na istoimenskem otoku.

Nadaljevalo se je z mimohodom ballestrierov iz republike San Marino – prijatelji-ce Raba, kar ni nikakršno naključje, saj poluradna zgodovina ohranja izročilo, po katerem je bil rabski moščen Marino Bizza hkrati tudi ustanovitelj države San Marino.

Tam so bili tudi gostje iz pobratenih mest, med drugimi tudi ansambel trboveljske godbe na pihala.

In kaj pravi zgodovinski leksikon o tej častitljivi rabski obletnici? Leta 10 pred našim štetjem je prvi rimski cesar August Oktavian dodelil Rabu pravice municipia in status samostojnega mesta v rimskem imperiju. Že v tistem času je bilo to mesto obdano z obzidjem in obrambnimi stolpi, znotraj pa so se dvigale palače, božji hrami in med njimi ulice ter trgi. Cvetela je trgovina in ni manjkalo ničesar, kar mora imeti pravo mesto za svoj življenjski utrip.

Tisočletje in stoletja kasneje rabske zgodovine govorijo o zavojevcih in novih lastnikih, o beneški republiki, o Uskokih in Avstroogrijski. Gospodarji so se menjavali, toda določeno samostojnost je Rabu vselej zagotavljalo dejstvo, da je okrog in okrog njega voda. Zato prav trdna in privita oblast vedno novih oblastnikov tod ni bila nikoli. Pa o tem in še nekaterih zanimivostih prihodnjic.

Bojana Zokalj-Jesih



Slavo Šentjura

Maja smo se na Dolu pri Hrastniku poslovili od Slava Šentjura iz Drage nad Hrastnikom. Že v mladosti se je družil z delavsko mladino in imel med rudarji mnogo prijateljev. Med NOB je bil v Kamniško-zasavskem odredu. Po vojni je bil aktiven pri obnavljanju rudnika Hrastnik, ves svoj prosti čas pa je namenil obnovi planinskih domov, zlasti planinskega doma na Kalu.



Janko Tibaut

V Rušah smo se poslovili od Janka Tibauta, rojenega leta 1912 v Krapju pri Ljutomeru. Leta 1942 se je vključil v NOB. Njegov dom je bil partizanska postojanka. Zaradi aktivnega sodelovanja z NOB je bil leta 1943 aretiran in zaprt. Leta 1944 se je ponovno priključil NOV in bil borec Lackovega odreda in Tomšičeve brigade. Po vojni je služboval v JLA po raznih mestih Jugoslavije. Imel je čin kapetana 1. razreda. Za vojne zasluge in po vojno delo je prejel več odlikovanj in priznanj.



Ivan Levar

V Črni na Koroškem smo se avgusta poslovili od Ivana Levarja, rojenega leta 1914 v Koprivni. Po končani vojaški obveznosti se je zaposlil pri rudniku Mežica in tu ostal do odhoda v partizane leta 1944. Pred tem pa je od leta 1943 sodeloval z NOG. V Koroškem odredu je bil bolničar, kasneje pa je delal v partizanski bolnici v Urbanovem kotu v Savinjski dolini ter v bolnici B-11 Pepca v Bistri pri Črni na Koroškem.



Jožefa Ušaj

Tiho, kakor je med nami živel, se je v sto sedmem letu od nas poslovila najstarejša članica borčevske organizacije Slovenije in verjetno tudi najstarejša Slovenka Jožefa Ušaj iz Celja. Že med prvo svetovno vojno je bila kot begunka pregnana iz rojstnega Sempetra pri Gorici. Med obema vojnima sta z možem iskala srečo širom Slovenije in se ustalila v Celju, kjer sta pri Skalni kleti odprla gostilno. Uspešno obrt jima je prekinila druga vojna, ko sta morala ponovno v izgnanstvo, tokrat na Hrvaško. Iz Zagreba se jima je posrečilo priti v Slovenijo. Po vojni sta se vrnila v Celje, mož ji je kmalu umrl, sama pa je nadaljevala z gostilniško obrtjo.



Marija Franko

V Lipici pri Škofji Loki smo se avgusta poslovili od Marije Franko iz Škofje Loke. Rodila se je pred sedemdesetimi leti. Bila je poznana in organizirana sodelavka NOV, zaprta in internirana. Kmalu po okupaciji je začela z organiziranim delom z NOV. Februarja 1944 je bila aretirana, zaprta v Begunjah in poslana v Aichach. V povojnem času je bila odlikovana s tremi državnimi odlikovanji.

se je leta 1923 preselila v Bezeno. Že pred vojno je deloval v naprednem delavskem gibanju. Leta 1941 je bil kot vojak ujet in poslan v vojno ujetništvo. Po vrnitvi v Ruše se je vključil v OF in kasneje postal borec Serčerjeve brigade. Po vojni je ves svoj prosti čas posvetil petju in glasbi. Za delovanje v kolektivu in na kulturnem področju je prejel številna odlikovanja in priznanja.

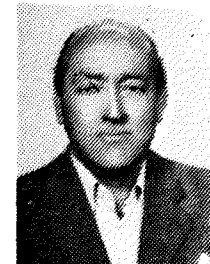


Franc Šetina

V 72. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Franc Šetina. Leta 1941 je bil zaprt v Italiji, leta 1942 pa je vstopil v NOB. Bil je borec Vzhodno-Dolenjskega odreda in Gubčeve brigade.

Boris Lenček-Igor

V 69. letu starosti je v Domžalah umrl nosilec Partizanske spomenice Boris Lenček-Igor. Član OF je bil od njene ustanovitve, v NOB pa je vstopil julija 1941. Boril se je v različnih enotah, med drugim je bil bolničar ter sanitetni referent Radomeljske čete, Cankarjeve, Šlandrove in Tomšičeve brigade ter 14. divizije.



Dušan Linke

V Lipici pri Škofji Loki smo se marca poslovili od Dušana Linkeja, ki se je rodil leta 1921. V NOV je vstopil marca 1943, pred tem pa je bil organiziran sodelavec NOG na terenu. Najprej je bil borec Poljanske čete, kasneje Prešernove brigade, nazadnje je bil v enoti 2. divizije VDV. Kot rezervni vojaški starešina je bil aktiven tudi v ZRVS in drugih organizacijah. Za zasluge med vojno in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

Krajevna organizacija ZB NOV Blanca sporoča, da so v letu 1989 umrli njeni člani:

Franc Abram, rojen leta 1900 v Kladju. Z NOV je začel sodelovati leta 1944. Franc Pavlič, rojen leta 1902 na Čanju. Za NOB je začel aktivno delati leta 1944. Jože Romih, rojen leta 1910 v Selcu. Z NOV je začel aktivno delati v letu 1944. Alojz Pavlič, rojen leta 1928 na Pokleku. Od leta 1944 je bil borec Kozjanskega odreda. Rudolf Ašič, rojen leta 1901 v Selcu. Z NOB je sodeloval od leta 1944.

Krajevna organizacija ZB NOV Gorenja vas-Rateče sporoča, da je konec junija umrl Andrej Drnovšek, sodelavec OF na področju Rateč.

Krajevna organizacija ZZB NOV Blejska Dobrava sporoča, da so v letošnjem letu umrli njeni člani:

Ivan Koselj, rojen leta 1913, aktivist in interniraneec. Leta 1941 je začel aktivno podpirati NOB, 1943 je bil interniran v Dachau, Flossenburg in Liberose. Anton Por, rojen leta 1911. V NOV je vstopil septembra 1944 in bil borec Jeseniško-bohinjskega odreda in Prešernove brigade. Jakob Sodja, rojen leta 1907. V NOV je vstopil februarja 1944 v Kokrški odred, kjer je bil intendant zaščitnega bataljona. Albin Rejc, rojen leta 1906 v Kneži. V NOV je vstopil julija 1942 in bil borec Cankarjevega bataljona, Gradnikove brigade ter kurir relejne postaje P-22 na Primorskem. Apolonija Drstvenšek, rojena leta 1906. Od leta 1941 je sodelovala z OF in pomagala NOG. Metod Struna, rojen leta 1927 v Žužemberku. V NOV je vstopil leta 1943 in se boril v raznih enotah na Dolenjskem.

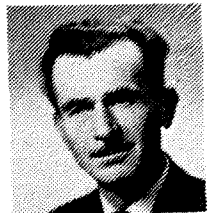
Matko Fon, rojen leta 1908 v Volčah pri Tolminu. V NOV je vstopil septembra 1944 v Jeseniško-bohinjski odred. Januarja 1945 je bil ujet in interniran v Mauthausen.

Krajevna organizacija ZB NOV Polzela sporoča, da so se v prvem polletju 1990 borci in krajanji poslovili od svojih članov:

Rozalija Artnik, rojena leta 1921 v Ločici pri Polzeli, stanujoča v Bregu. Med okupacijo je bila aktivna udeleženka NOB v Zasavskem odredu, nato pa odpeljana v Auschwitz. Odlikovana je bila z medaljo zasluga za narod.

Marija Orešnik, rojena leta 1908 v Braslovčah, stanujoča v Polzeli. Med okupacijo je sodelovala z NOG kot aktivistka. Bila je članica odbora OF Polzela.

Mihael Maurer, rojen leta 1910 v Podvnu pri Polzeli, stanojoč na Bregu. Bil je aktivni udeleženec NOB, borec Šlandrove brigade in Dolenjske brigade. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.



Marija Bernik

Avgusta je v Škofji Loki umrla Marija Bernik, rojena leta 1905. Že decembra 1941 je bila na zasilnih, nato je bila v izseljeništvu na Bavarskem. Njen mož je bil aktivni udeleženec NOV.



Vinko Skale

Mnogo prezgodaj se je iztekla življenjska pot Vinka Skale. Rojen je bil leta 1923 in mlada leta preživel na Murskem polju in nato na Pečici. Leta 1943 se je vključil v NOG v enote Kozjanskega odreda in bil aktivni borec do konca vojne. Po vojni je ostal na Pečici in bil aktiven na mnogih področjih. Njegovo delo je povezano z vsemi akcijami, ki so prispevale k oplenjanju naselij. Tudi na svoje soborce v krajevni organizaciji ni pozabil, saj je bil dolga leta predsednik ZB. Prejel je več državnih in republiških odlikovanj ter številna priznanja.



Kristina Fatur

Zadnje dni junija je v nesreči umrla dvainšestdesetletna Kristina Fatur, poročena Novak. Rojena je bila na Baču leta 1928. Bila je mladinska aktivistka, jeseni 1944 je bila aretirana in odpeljana v taborišče Ravensbrück. Konec vojne se je vrnila v domači kraj in nadaljevala z delom v raznih organizacijah. Pokopana je v Knežaku.



Kristina Mesner

Kristina je umrla septembra v starosti trideset let. Bila je sodelavka OF in aktivna predvojna članica Svobode ter borka za ohranitev slovenskega naroda na Koroškem. Pokopana je na Ravnah.



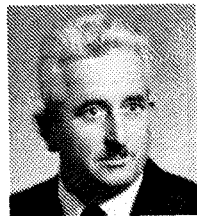
Anda Jelincić

V Trstu je v začetku oktobra umrla interniranka Anda Jelincić. Rojena je bila leta 1908 v Podmencu. Leta 1933 je ilegalno prišla na Jesenice, kjer je bila leta 1942 aretirana zaradi sodelovanja z NOV in odpeljana v Begunje, Ravensbrück in Auschwitz. Ker je močno zbolela je prišla nazaj na Jesenice od tu pa se je preselila v Trst. Bila je članica ZB in nosilka odlikovanja. Pokopana je na Občinah pri Trstu.



Ivan Plahuta-Stojan

Avgusta smo se v Piranu poslovili od borca Stojana, ki se je rodil leta 1914 v vasi Vogrsko v Vipavski dolini. Že leta 1942 je bil v rojstni vasi član prvega odbora OF in v začetku leta 1943 je odšel v partizane in bil istega leta ranjen. Po okrevanju se je vključil v bojne enote, v Vipavsko četo, Goriško brigado, bil je kurir na karavli P. 11, starešina VOS-a, Južno-primorskega odreda, Bazoviške brigade in ob koncu vojne na Komandi mesta Gorica. Bil je večkrat odlikovan in imel čin kapetana JLA.



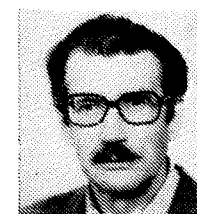
Jakob Pogačar-Jaka

Borce, aktiviste OF in delavce milice obveščamo, da je umrl Jakob Pogačar. Pokopali smo ga na pokopališču v Stari Gori. Rodil se je leta 1923 v Spodnjih Gorjah. Izučil se je za zidarja in delal v Železarni na Jesenicah. V začetku leta 1942 je aktivno sodeloval v mladinski organizaciji v Gorjah. Zaradi sodelovanja z NOG so Nemci aretirali celo družino in jo iz Begunj poslali v taborišče Nuremberg, od koder so se vrnili po končani vojni. Takoj se je vključil v ljudsko milico in služboval na Jesenicah, v Ljubljani in v Novi Gorici. Za zasluge med NOB in po vojni je prejel več odlikovanj in priznanj.



Franci Trost

Julija je umrl Franci Trost iz Rudarjevega pri Črni na Koroškem. Rodil se je leta 1922 pri kmetu Bučniku v Sentjanžu nad Vuzenico. V partizane je odšel junija 1943 na Pohorje. Priključil se je Pohorskega bataljona, kateri se je novembra priključil Zidankovski brigadi. V začetku septembra 1944 je bil dodeljen Serčerjevi brigadi, kjer je bil pomočnik mitraljeza. Novembra je bil ranjen in se zdravil v partizanski bolnici Jurklošter.



Giovanni Fiorese-Soča

Na bovškem pokopališču smo se avgusta poslovili od Giovannija Fiorese. Rojen je bil pred devetdesetimi leti v Padovi. Doraščal je v velikem pomanjkanju in bedi, saj ni poznal ne očeta ne matere. Po prvi svetovni vojni ga je posvojila družina socialistov Antona Schettina. Družina se je preselila v Čedad in tu je Giovanni navezal stike s komunisti. Leta 1933 je bil aretiran in obsojen na šest let zapor. Po odsluženju kazni je bil poslan na obvezno bivanje v Bovec. Naselil se je v Plužnah in se moral dvakrat tedensko javljati orožnikom. Kmalu je vzpostavil stik z napredno mislečimi in jih organiziral v trojke. Jeseni 1942 mu je bila zaupana skrb za organizacijo NOG na Bovškem. Razvijal in utrjeval je partijsko organizacijo na Bovškem. Prejel je več visokih državnih odlikovanj.

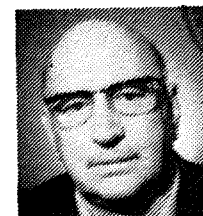
Miha Zeme

Lani smo se na sevniškem pokopališču poslovili od Miha Zemeta, rojenega leta 1912 v Lahovem grabnu pri Jurkloštru. Preživil je se z raznimi priložnostnimi deli, nato pa se je zaposlil v rudniku, pri gradnji železniške proge in v kamnolomu na Orehovem, vse do odhoda v partizane. V začetku je delal na terenu, nato se je priključil brigadi Mirka Bračiča. Po vojni se je zaposlil v tovarni kopit, kjer je delal do upokojitve. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.



Božidar Marušić

Avgusta smo se na logaškem pokopališču poslovili od borca Božidarja Marušića-Božota. Rodil se je leta 1926 v Logatcu. Izučil se je za avtomehnika. Jeseni leta 1943 je bil sprejet v SKOJ, v začetku julija 1944 je s tremi prijatelji pobegnil iz taborišča v partizane in vstopil v Notranjski odred. Pozimi 1944/45 je v Beli krajini končal tankovski tečaj in v letih 1945-48 je obiskoval letalsko šolo v Sovjetski zvezi in nato do leta 1952 služboval v JLA. Za zasluge med NOB je bil odlikovan.



Adolf Robnik

Na ruškem pokopališču smo se avgusta poslovili od Adolfa Robnika, rojenega leta 1914 v Gaberju pri Celju. Družina

Že sedmič po poteh prenosa ranjencev

Okoli 35 planincev in drugih ljubiteljev gora ter drugih pohodnikov se je v soboto, 29. septembra udeležilo enodnevnega, sicer že tradicionalnega pohoda. Po poteh prenosa ranjencev, ki so ga v dneh od 13. do 19. avgusta leta 1944 iz Gorenjske in Pri-

se ne bi našli neutrudni posamezniki iz vrst borcev 31. divizije, planincev PD Idrija, posebna zasluga pa velja izreči Cirilu Kumarju, domačinom ob poti, saj bo letošnji pohod ostal v prijetnem spominu, obenem pa je tudi izziv vsem, da bi s tradicijo nadaljevali tudi v prihodnje.



Dr. Pavla Jerina-Lah

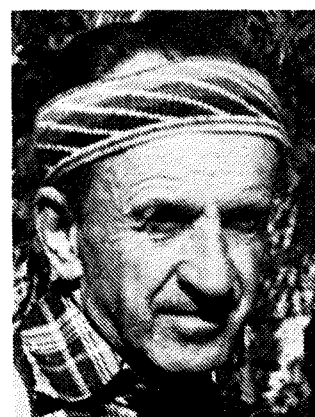
morske na Notranjsko opravile enote 9. korpusa narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Od tam so jih z letali prepepeljali v Italijo.

Z razliko iz prejšnjih let, je letošnji pohod potekal na območju idrijske občine in sicer od Zelina čez Jagrčce, Lokvarski vrh, Oblakov vrh, Vogalc in razpotja na Vojskem, kjer so pohodniki sklenili letošnji spominski pohod Po poteh prenosa ranjencev,



Nada Pisk, PD Noya Gorica

zdržen s 500. letnico Idrije. Vse dosedanje pohode Po poteh prenosa ranjencev je organiziral Odbor skupnosti borcev 31. divizije ob sodelovanju takratnih družbenopolitičnih organizacij občin Ajdovščina, Cerknica, Idrija in Postojna, nekaterih delovnih organizacij, farmacevtske industrije in pripadnikov JLA.



Ivan Rešetič, PD Zeleznikar iz Zagreba

Politične razmere v Sloveniji in Jugoslaviji nasploh so prinesle vrsto sprememb pa tudi nevšečnosti, mnoge spominske prireditve pa počasi ugašajo, vzrokov za to pa je več.

No čisto vseh prireditev pa vendarle ne kaže ukinjati in bodo zaradi pestrosti in prijetnih spominov še živele. To velja tudi za pohod Po poteh prenosa ranjencev, kateremu je bil tudi zapisan konec, če

je Matija Mohorič izročil skromno darilo in se ji zahvalil za obisk in sprejem, je se-

veda sledilo vrsto vprašanj. Ko so se spomini prevesili v petje, je dr. Pavla pohodnike zaprosila: »Sedaj pa zapojte še eno partizansko!« Želji ni bilo težko ustreči, saj so se poleg pohodnikov tu še našli znani borci kot so Ivo Miklavčič, Ferdo Tolar-Mirko, Tone Kebe in še drugi.

Jože Čurin

Predsedstvu republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV

Borke in borci ter aktivisti Skupnosti partizanske bolnice SVPB »Pavla« z domicilom v Idriji, zbrani 29. septembra na vsakoletnem srečanju v Mrzli rupi in na spominskem Pohodu po poteh prenosa ranjencev iz Primorske na Notranjsko, smo letos zagrenjeni razpravljali o sedanjih poskusih razvrednotiti naš NOB. Domenili smo se, da se vam in drugim skupnostim borcev NOV s tem pismom pridružimo v vseh prizadevanjih obvarovanja vrednot NOB.

Naša bolnica in njeni oddelki so bili na severnih obronkih Trnovskega gozda, v grapah nad Idrijo in tudi v Jagerščah ter na Vršah. Večkrat smo bili preseljevani in konspirativno delovali od 1943 do osvoboditve. Bili pa smo stalno ogroženi tudi od domobranskih postojank v Hotederščici, Godoviču, Črnem vrhu, na Colu in tudi od njihovih občasnih na Otlici, Predmeji vse do Trnovega nad Gorico.

Se v najhujši sovražnikovi ofenzivi proti 9. korpusu NOV na Primorskem marca 1945 so bili okrog nas v kolonah nemških vojakov tudi domobranci združeni z drugimi kvilzlingi. Domobranske posadke pa so bile od drugod. Zaselki in domačije okrog nas so nam pomagali in nas podpirale, saj domobranstvo med primorskim ljudstvom ni poglano korenin.

Se po tej sovražnikovi ofenzivi smo sprejeli 55 hudo ranjenih borcev. Od marčne sovražne ofenzive izmučene primorske brigade so morale še zadnje dni pred osvoboditvijo ponovno v boj, da so pregnale nemške in demobranske posadke in južnih predelov Trnovskega gozda, kjer so se zadrževale, da bi ščitile umik svojih enot na zahod, nam pa preprečile pot do Trsta. Ti naši zadnji ranjenci so bili sprejeti 28. aprila, ranjeni pa s bili v bojih na Colu, Otlici, Predmeji, v okolici Lokavca, pa iz Puštala, Zavrha, Grgarja, Trnovega.

Ob teh spominih in ob ohranjenih dokumentih o skrbi naše bolnice za tisoč in več ranjencev in še za te poslednje na pragu svobode, smo globoko prizadeti. Pridružujemo se vašim prizadevanjem za ohranitev etičnih vrednot NOB in za zghodovinsko objektivno ocenitev trdovratnosti domobranstva pod okriljem okupatorja do zadnjih dni vojne.

Pri participaciji brez sprememb

Višje pokojnine

Med ukrepi za ureditev gmotnega položaja zdravstva je bila napovedana tudi sprememba 20. člena zdajšnjega zakona o zdravstvenem varstvu. Z njo naj bi razširili krog plačnikov participacije. Med drugim bi to prizadelo tudi borce. Vendar pa kaže, da se to za zdaj ne bo zgodilo. Odbor republiškega izvršnega sveta za družbene dejavnosti je namreč predlagal, naj vlada takšnega predloga ne pošlje naprej v skupščino. Vprašanje participacije naj bi urejali v okviru nove zdravstvene zakonodaje.

Ker je borčevska organizacija upravičeno nasprotovala takšnemu predlogu za spremembo zakona o zdravstvenem varstvu naj povemo, da pozna zakonodaja mnogih evropskih držav znatne olajšave za invalide, veterane in upokojence. Naš sodelavec, ki se je te dni mudil v Londonu, nam je povedal, da v Veliki Britaniji upokojenci ne plačujejo zdravstvenih storitev in zdravil, imajo celo pravico do brezplačnega prevoza v lokalnem prometu. Na občnem zboru združenja bivših taboriščnikov

(ANED) v začetku tega meseca v Trstu pa so med konkretnimi uspehi delovanja upravnega odbora omenili pridobitev oprostite plačila za zdravila za vse invalide in nekdane deportirance v nemških taboriščih (t. i. ticketi).

Pa še razveseljiva novica za upokojence: prihodnji teden (15. oktobra) naj bi končno le poravnali dolg iz prejšnjega meseca in upokojencem izplačali 5,2-odstotno septembrsko povišanje pokojnin in denarnih nadomestil. Obenem bodo upokojenci dobili izplačano tudi razliko za minule tri mesece, vsega skupaj torej 15,6 odstotka pokojnine. S 1. septembrom so za 5,2 odstotka višje tudi invalidnine in kmečke starostne pokojnine. R. Z.

Delno popravljena krivica

Mariborski dom JLA je pred dnevi gostil nekdanje borce 1. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR, ob tej priliki pa je 45 pripadnikov te enote prejelo odlikovanja, ki jih je borcem te brigade podelil vrhovni sovjet SZ. Prisrčnega slavlja v nabito polni dvorani so se udeležili tudi veleposlanik Sovjetske zveze v Jugoslaviji Vadim Loginov, generalni konzul SZ v Zagrebu Jurij S. Girenko ter predsednik RO ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar in predsednik predsedstva Slovenije Milan Kučan, ki je prejel spominsko medaljo za svojega očeta, Kolomana Kučana, borca te enote, ki je

padel pri osvobajanju Čačka.

Milan Kučan je ob tem dejal: »Nenavadna, a nič manj slavna enota NOVJ, je bila 1. brigada NOVJ, ustanovljena v ZSSR. Vaš prispevek k osvoboditvi je časten in velik. Prestati ste morali ogromno krivic in sumničenj. Prvič, ko so vas nasilno mobilizirali, nato ko ste prebežali na rusko stran, in po vojni, zlasti po letu 1948, še doma. Kljub temu ste vzdržali, ker ste vedeli, da ste se postavili na pravo stran.«

Milan Kučan pa je na tretji skupščini 1. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR še opozoril, da ni

kakor ne smemo delati novih krivic, še posebej ne zato, ker imamo v Sloveniji dovolj možnosti za gradnjo demokracije.

O bojni poti brigade je spregovoril predsednik skupnosti borcev. Enota je bila ustanovljena leta 1944, predvsem iz prisilno mobiliziranih jugoslovanskih, v pretežni meri slovenskih fantov, ki so iz nemških enot na vzhodni fronti prebežali v Sovjetsko zvezo. Po ustanovitvi, je dejal Janez Železnik, se je enota, deloma peš, deloma s kamioni začela pomikati proti domovini, kjer so od oktobra 1944 dalje sodelovali pri osvobajanju Jugoslavije in

Vabila in obvestila

Jeseniški okrožni odbor aktivistov OF vabi vse nekdanje aktiviste OF z območja jeseniške in radovljanske občine, ki so sodelovali kot partizani – aktivisti ali ilegalci v dolini od leta 1941 do 1945 na tovariško srečanje. Vabimo tudi vse internirance in zapornike, ki so bili zaradi svojega sodelovanja z NOG zaprti ali internirani. Pogovorili se bomo o današnjem političnem položaju in naših nalogah ter se spomnili 45-letnice osvoboditve.

Srečanje bo v soboto, 13. oktobra 1990 ob 10. uri v prostorih kulturnega doma DPD Svoboda Ivan Krivec na Hrušici. Za jedajo in pijačo bo poskrbljeno. Do Hrušice vozi redni avtobus vsako uro in lokalni avtobus vsake pol ure.

Zahvala

Pripravljalni odbor za organizacijo vseljidskega zborovanja ob 45. obletnici zmage nad fašizmom, ki je bilo 23. 9. 1990 v Kazljah pri Sežani, se zahvaljuje vsem, ki so kakorkoli prispevali in sodelovali, da je bilo zborovanje uspešno.

Občinski odbor ZZB NOV Sežana

Borce Notranjskega odreda in 8. SNOUB Fran Levstik ter njihove soproje vabimo, da se udeležijo tovariškega srečanja, ki ga organizira krajevni odbor ZB NOV Boljunc pri Trstu. Srečanje bo v soboto, 20. oktobra 1990 ob 18. uri v kulturnem domu France Prešeren v Boljuncu. Prevoz iz Ljubljane je organiziran z avtobusom. Cena po osebi je 70 dinarjev. Prijave sprejema Nasta Sever, Ljubljana, Kolmanova 5, tel. 555-277 do vključno 16. oktobra. Odhod avtobusa iz Ljubljane je s Trga osvoboditve ob 14.30.

Prevoz za borce doma iz Notranjske in Prezidanskega kraja organizira krajevna organizacija ZB NOV Loška dolina, Stari trg pri Ložu. Prijave sprejema Ivan Lenarčič, tel. 707-961.

Odbor skupnosti borcev Notranjskega odreda in 8. SNOUB Fran Levstik

Pripadnike Skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda obveščamo, da bo v četrtek, 25. oktobra 1990 v Ljubljani, redni delovni zbor. Ta bo, kot običajno, v dvorani Doma JLA, ob 10. uri dopoldne. Na njem se bomo pogovorili o delu naše skupnosti in o vsem, kar bivše borce danes zanima.

Odbor

Odbora skupnosti borcev 30. in 31. divizije NOV in POS vabita borce enot obeh divizij in drugih enot in služb 9. korpusa NOV in POS na tradicionalno srečanje ob 47. obletnici ustanovitve enot in 45. obletnici zaključnih bojev na zahodnih mejah naše domovine.

Srečanje bo v soboto, 27. oktobra 1990 ob 14. uri v Domu JLA v Ljubljani (nasproti železniške in avtobusne postaje). Vabljeni so tudi svojci.

Predsednik Davorin Ferligoj

Vse člane ZB NOV in občane Hrastnika ter Dola obveščamo, da bo žalna svečanost ob praznovanju dneva mrtvih 1. novembra v torek, 30. oktobra 1990 ob 16. uri pred centralnim spomenikom v Hrastniku, isti dan ob 15.30 pa pred spomenikom NOB na Doli pri Hrastniku.

ZZB NOV Hrastnik

pozneje na sremski fronti, osvoboditvi Vinkovcev in Zagreba.

V teh bojih, ki jih nekateri upravičeno označujejo kot najbolj ostre in težke v zadnjih mesecih druge svetovne vojne na našem ozemlju, je padlo več kot 310 borcev, od tega kar 220 Slovencev, po drugi strani pa so morali borci 1. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR, po osvoboditvi pretrpeti številna ponižanja, da ne govorimo o neenemnem občutku zapostavljenosti, kamor sodi tudi nepodeljevanje odlikovanj.

Srečanje v Mariboru je vsaj delno skušalo popraviti storjene krivice.

mst



Časopis borcev NOB

Ustanovitelja in izdajatelja: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780. Delavci v uredništvu: Roman Zupan (glavni in odgovorni urednik), Živa Drole, Bojana Žokalj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Izток Tinta (lektor-redaktor), Janez Herle (tehnični urednik) in Mara Okorn (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: Ela Ulih-Atena

Žiro račun: 50100-678-46241 RK ZRVS Slovenije (za TV-15).

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za int. SRS.